

ARANYKÖD

REGÉNY

IRTA
SZOMAHÁZY ISTVÁN

I.

Az öreg komédiás, ahogy a híres színész önmagát nevezte, éppen délutáni teáját készítette szőnyeges fészkében, amikor az előszoba fölött megszólalt a csöngettyű, s Adél, az agglegény-háztartás gazdasszonya, aki jól ismerte a vénülő ember idegességét, félénken benyitott a dolgozószobába.

- Nagyságos úr, egy fiatal hölgy van odakünn, - mondta bátortalanul. - Egy szőke, tizennyolcesztendősnak látszó leány, aki a nagyságos urral mindenáron beszélni akar.

- Nekem nincs dolgom semmiféle fiatal hölgygel, kiáltott a művész nyersen a gazdasszonyra. Megmondtam, hogy a római pápa számára se vagyok itthon, s ha még egyszer háborgat, hát maga is mehet az Isten hírével. Vigye az ördög a sok dologtalan tolakodóját...

Meglehetős hangosan kiáltotta ezt, oly hangosan, hogy szavai kihallatszottak az előszobába is. A „fiatal hölgy” kétségtelenül meghallotta a lármát, legalább a következő pillanatban engedellem nélkül föltárta a szoba ajtaját, s vöröses arccal, az izgatottságtól csillogó szemmel lépett be a híres férfi szentélyébe. Még szinte fuldoklott a sietségtől, az arcán könnyek folytak végig, s pihegve, magánkivül rebegte:

- Bocsánat, mester, bocsánat, de ne utasítson el... Csak azt engedje meg, hogy elmondjam, miért jöttem...

A nagy ember bámulva nézett különös látogatójára, s a fiatal leányt látva, egyszerre elpárolgott a haragja, amellyel az imént a bejelentést fogadta. A gazdasszony ijedten kisurrant, a mester szeme pedig szinte rajta veszett a bájos képen: a látogató szőke haja, feketeszemű gyermek volt, az angol leányokéhoz hasonló, rózsás arccal, nem nagyon magas, de igen graciózus kis teremtmény, aki most ijedten kuporodott meg az egyik fauteuil mellett. Látszott rajta, hogy az előkelő társasághoz tartozó leány, - téli kosztümjéhez pompásan illett a sötét-kék nemezkalap s a megdőbbent modorából is látnivaló volt, hogy nem igen ismeri a nyomoruságot és a nélkülözést. A mester ámulva nézte, aztán jóindulattal elmosolyodott.

- Nono, - mondta barátságosabban, - térjen magához kicsi leány, nem vagyok én olyan emberevő, amilyennek látszom. Tegye le szépen a kalapját és üljön le ebbe a karosszékre, majd mindjárt kap egy csésze jó teát, amitől a bátorsága visszatér. Most pedig mondja el, hogy miért jött.

Ujra pepecselni kezdett a szamovárjával - a híres színész élete kétharmadrészét teafőzéssel töltötte, - s hamarosan odatolt a kis vendég elé egy csésze aranysárga teát. Aztán nyájasan hátradőlt, - ilyenkor, amikor jó hangulatban volt, csupa bonhomia ült ki kövérkés arcára, - s jókedvűen így szólott:

- Tehát halljuk!

A fiatal leány kipirulva hajtotta meg bájos fejét, aztán engedelmesen leült az egyik fauteuilba.

- A nevem - mondta még kissé félénken, - Cauders Ella. Apát talán ismeri a mester, hiszen apát mindenki ismeri... Még most is remegek arra a gondolatra, ha apa megtudná, hogy itt jártam...

- Micsoda, kegyed a Cauders Leó leánya?

- Igen.

- Cauders Leóé, a nagy gyárosé és vállalkozóé? És minek köszönhetem a szerencsét, amely ide vezetett hozzám?

A fiatal leány arcát újra elöntötte egy vérhullám, látszott rajta, hogy szinte remeg a felindulástól, aztán egyszerre keserves sírásra fakadt. Oly kétségbeesetten zokogott, hogy a cinikus öreg színész egy pillanatig tanácstalan részvétellel nézte. De csakhamar közelebb húzódott szép vendégéhez, s apai jóindulattal kérdezte:

- Mi baja? Mondja el őszintén, hogy mi bántja s legyen meggyőződve, hogy mindenre kész vagyok, amit csak kíván tőlem...

A leány lehajtott fejjel az asztalra s szégyenkezve, könnyes szemmel susogta:

- Arra kérem, hogy mentsen meg, ha azt nem akarja, hogy még ma este a Dunának menjek... Mentsen meg attól, hogy férjhez adjanak, hogy ahhoz az emberhez adjanak, akit teljes szívemből gyűlölök... Inkább a halált, mint ezt... Apának nem merem megmondani az igazat, s azért jöttem ide, hogy segítsen rajtam, védelmezzen meg...

A színész ijedten hallgatta végig a kétségbeesett kitörést, s ámulva kérdezte:

- És miért jött éppen én hozzám?

- Azért... Azért... Oh, ne kérdezzen...

Egy pillanatig csönd volt, de Lászlóffy, - így hívták a híres művészt, - csakhamar szomorúan bólintott a fejével.

- Azért kerestett föl ugy-e, mert szerelmes belém?... A színpadon szeretett belém, ahol a szerelmes grófokat és diplomatákat játszom?... Szegény kicsike, hát maga azt hiszi, hogy az életben is az vagyok, aki a kulisszák közt?

A leány még kétségbeesettebben zokogott, Lászlóffy pedig meghatottan folytatta:

- Kedves kisasszony, nézzon meg itt a nappali világításban, - önmaga is nevetni fog azon, hogy ilyen bolondságra gondolt... A deszkán még a fiatal hősöket kell játszani, - ha nem játszánám, talán éhenhálnék, - de az életben ötvenhárom év nyomja a vállamat. Harmincöt esztendeje, hogy színpadon élek, tudja-e, hogy mit jelent a harmincöt éven át való komédiázás?... Tévétra vezetett, hogy a frakk még megáll valahogy a derekamon, - pedig öreg, rokkant ember vagyok, aki már csak a jó teában találja az egyetlen örömét... Ha a függönyt lebocsátják, fáradtan sietek haza, mert még az is kimerít, ha emberi szót hallok magam körül... A maga ifjúsága nem illik az én cinikus vénségemhez, hiszen ez a rózsás arcocska arra való, hogy a boldogságtól kipiruljon... Menjen szépen haza és verje ki a fejéből ezt a gyerekes álmot, s várjon türelmesen arra a daliás legényre, aki csak kegyedért fog élni... Nem maga lesz az első, aki nevetve fog visszagondolni menyecskekorában leányságának erre a hóbertos szeszélyére...

A híres színész e pillanatban csakugyan nem látszott fiatalnak, - a borotválkozástól kékes arca tele volt ráncokkal és gödrökkel, - de a leány szinte átszellemülve nézte. És a kényeztetett gyermek makacsságával susogta:

- Vagy az ön felesége leszek, vagy senkié... Nem bánom, akárhány éves; én szépnek és fiatalnak látom...

Lászlóffy kómikus gesztust csinált, - ahhoz sohase elég öreg az ember, hogy az efféle vallomás rosszul essék neki, - aztán mosolyogva megszólalt:

- És kihez akarják feleségül adni?

- Kovács doktorhoz, apa ügyvédjéhez, akiről azt beszélnek, hogy a legjobb partie az egész városban... Bizonyosan ismeri, hiszen minden premièren ott van, s mindig fehér szegfűt visel a smokingjában... Húsz smokingja van és ugyanannyi frakkja, de én akkor se megyek hozzá, ha a szabója egész üzletét megvásárolja...

- A kövér Kovács doktor, aki a múlt évben képviselőnek is föllépett?

- Igen.

- Hiszen az tudtommal többszörös milliomos...

A leány bánatosan rázta meg szőke fejét, Lászlóffy pedig elbájolva nézte egy darabig. Aztán hirtelen föllállott.

- Kedves kisasszony, most a kenyér után kell néznem, - ma este újra a szerelmes gróft játszom, akiért a fiatal leányok rajongnak. Majd a gazdasszonyom kocsit hoz, amelyik hazaviszi, - a többire nézve pedig megígérem, hogy nem felejttem el a látogatását. Azt is megígérem, hogy be fogom magam vezettetni a házukba, - akkor aztán majd hosszabban beszélgethetünk egymással. De most: Isten vele...

Kezet nyújtott a vendégének, s mielőtt megakadályozhatta volna, a kényeztetett, előkelő, szép leány rajongással odaborult a fehér kézre. Lászlóffy ijedten kiáltotta:

- Mit csinál?

Ella most ráfordította gyémántként ragyogó szemét s komolyan szólott:

- Ha elhagy, nem élek tovább. Elhiheti, mert mindig megtartom a szavamat...

Amikor a színész negyedóra múlva a színház felé baktatott, majdnem elgázolta egy villamos kocsí. Lászlóffy, a maga szomorú sorsára gondolva, nem látott, nem hallott semmit abból, ami körülötte történik. Hiszen a sorsa nem volt mindennapi: kihűlt szívével, fáradt elméjével még mindig a fiatalságot kellett hazudnia...

II.

Lászlóffy nem volt olyan vén, amilyenek beszélgetés közben szívesen mondta magát, de nagy, szinte tüneményes sikerei cinikussá tették minden emberi hiúság iránt. Fiatal korában koplalt és színlapokat ragasztott, utóbb egy nyomorúságos truppot vezetett végig az Alföld kocsiszínein, s amikor nagynehezen fölkerült a fővárosba, egy csapásra meghódította a szeszélyes tömeget, amely idefönn a színészek alkotását bírálja.

Negyvenéves korában még jóformán csak azok a korcsmárosok ismerték, akiknél a koszt fejében néha a gardero-be-ja királyi palástjait zálogban hagyta, s mikor negyvenegyedik születésnapját ünnepelte, már az egész Budapest róla beszélt. A Scribe valami öreg darabjában játszotta a herceget, utóbb a büszke nemes ifjúval csalt könyeket az asszonyok szemébe; s harmadik föllépése után közönség és sajtó egyaránt elismerte, hogy megszületett a legelső magyar színész. Csodálatos is volt, hogy a koplaló, rövidnadrágos ember, aki életében se beszélt talán nagyobb úrral a szolgabírónál, honnan szerezte azt a csillogó eleganciát, amellyel a szerepeit eljátszotta. Mindennapos volt a zsufolt ház s a tizenötszörös kihívás, az igazgató nagyszerű szerződést ajánlott, s a nyomorgó Lászlóffy csakhamar csinos legénylakásba költözhetett szegényes hónapos szobájából. Két év múlva Budapest asszonyai és leányai már csak a Lászlóffy nevét keresték a színlapon s ha az ünnepelt művész résztvett az előadásban, a belépőjegyek tekintélyes árszámmal keltek el. Amikor külvárosi hónapos szobáját fölmondotta, Lászlóffy egyúttal beköltözött a magyar színművészet történetébe is...

Talán a szokatlan, szinte szédületes siker volt az oka, hogy a kényeztetett színész némileg megundorodott az emberiségtől. Mi lehetett még, amiért küzdhetett, amiről álmodhatott volna? A szerelmi vágyak idején rég túljárt, dicsőségének a zenitjén állott, a vagyon nem izgatta, hiszen annyija most már biztosítva volt, hogy nem kellett többé félnie a nélkülözéstől. Kivívni való cél immár nem lebegett előtte s amikor esténként a színházból hazatért, sivárnak és unalmasnak találta az életét. Miben keresett volna örömet és mulatságot? Lászlóffy szótalanul vonult be a könyvtárszobájába, a samovár alatt meggyújtotta a borszeszt s hajnalig elolvasgatott valami kedves könyvéből. És amikor lefeküdt, így szólott magában:

- Ha könyvek nem volnának, igazán nem lenne érdemes, hogy csak egy pillanatig is gyötrődjünk az élettel...

A posta olykor seregszám hozta neki a finom női leveleket, - ismeretlen asszonyok szerelmet vallottak neki, előkelő leányok egy-egy autogrammjáért epekedtek, - Lászlóffy kesernyés mosollyal dobta valamennyit a kályhába. Szerelem? Ojjé! Egyszer, húszéves korában, fél-éjszakán át ott settenkedett a berzence-vághalmi primadonna ablaka alatt s akkor olyan reumát szerzett a nedves éjszakában, hogy időváltozás előtt meg se bírta mozdítani a vállát és a balkezét. Azóta úgy képzelte, hogy a szerelem ostoba és veszedelmes dolog, ami többnyire reumával és elbutulással jár.

Lászlóffy még messze járt az ötvenedik évétől, amikor idegenek előtt már következetesen vén komédiásnak mondta magát. Nem hazudott, ő csakugyan úgy érezte, hogy vén. Szentül meg volt győződve, hogy gyomorbaj bántja, hogy a veséje nem egészséges s hogy pár év múlva megkapja a fővárostól azt a dízsírhelyet, amivel nálunk a művészeti érdemeket jutalmazni szokták. Pedig alapjában egészséges volt, mint a makk; csak az unalom tette beteggé és keserűvé. Aki az utcán vagy a színpadon látta, szépszábasu felöltőjével, amely a novellabeli főispánoknak se vált volna szégyenére, csillogó cilinderével és botjával, elismeréssel így szólott:

- Ha asszony lennék, rögtön beleszeretnék ebbe a gyönyörű szál férfibe...

Csakugyan annyira meghatották-e a vén komédiást az ártatlan leány szavai, a hiúsága vagy a jó szíve ébredt-e föl a furcsa látogatás után: Lászlóffy egész nap a szőke gyermekre gondolt, aki ma olyan váratlanul berontott hozzá. Este, - valami repriz ment - unottan és szórakozottan játszott, s a híres kritikus, akinek a szavára legtöbbet adnak a magyar időségi sajtóban, hosszú cikket írt arról az érdekes és izgató fölfogásról, amellyel a nagy művész a féltékeny márkit ábrázolta. Előadás után több csésze teát megivott, sokáig olvasgatott Carlyle-ben, de mielőtt lefeküdt, vagy két óra hosszat járt föl és alá a könyvtárszobája szőnyegén. Utóbb az íróasztalához ült és levelet írt az öreg Caudersnek, a híres pénzembernek, akit eddig csak látásból ismert. Ezt írta neki:

„Kedves uram, egy önre nézve fontos ügyben óhajtanám becses idejét igénybe venni. Jelöljön ki helyet és időt, hogy a holnapi este folyamán találkozassunk. Kész és tisztelő szolgálja

Lászlóffy Sándor.”

A levélre, amelyet másnap elküldött a Cauders irodájába, délben udvarias válasz érkezett. Livrés inas hozta, s az állott benne:

„Kedves művészem, mindig és mindenütt rendelkezésére állok. Szívesen megyek önhöz, ha úgy óhajtja, de ha nincs ellenére, hát nálam is cseveghetünk egy csésze tea mellett, tíz után, amikor ön a színházzal végez. Csábításképp megjegyzem, hogy a teát magam hoztam Londonból, oda pedig hitelesített karaván hozta. Kész szolgálja

Cauders.”

Lászlóffy ez estén is azzal az érdekes és izgató fölfogással játszott, melyet a híres kritikus annyira megdicsért benne, előadás után pedig kocsit vett és elhajtattott a nádor-utcai Cauders-palotába.

III.

A Cauders-palota kívülről közönséges bérháznak látszik, de amikor a portás az üvegajtót fölnyitja s az ember a szőnyeges, ragyogó előcsarnokban körülnéz, azt hiszi, hogy valami főhercegi kastély vesztibüljében van. A barokk-stílus lépcsőházat bolyhos szőnyeg borítja s a márványfalakban a villamos rózsák százai égnek. A portás csöngetésére odafönn egyszerű díszbe öltözött komornyik tárta ki az emeleti csarnok üvegszárnyait, s két másik chamoisszinű lakáj szedte le a vendég válláról a prémes bundát. Az egyik hajlongva megszólalt:

- A méltóságos úr már várja nagyságodat... Nem szükséges, hogy bejelentsem...

A szárnyas ajtók szétváltak, s Lászlóffy egy futó pillantást vethetett a fehér fényben uszó teremsorra, amely a budapesti hatalmasság otthona. A színész nem értett sokat a pénzügyekhez, de a Cauders pozíciójával ő is tisztában volt, mint mindenki. E nagyszerű self made man pályafutását minden gyermek ismeri a magyar fővárosban. Az egyszerű kis könyvvivőből, aki egy felsőmagyarországi fűrészgyárban kezdte a karrierjét, s akinek édesapja még borzas falusi gyerekeket tanított, negyven év alatt a monarchia legerősebb pénzügyi kapacitása lett. Az is közismert dolog volt, hogy Cauders mindig példányképe volt a becsületességnek s a férfias korrektségnek. Neki ugyan nem vethették a szemére, hogy hatalmát és vagyonát stréberséggel, csalással vagy hízékedéssel szerezte. Az érzékenységre jószívű, de nyers, szokimondó ember volt, aki a miniszternek épp úgy megmondta a véleményét, mint a legutolsó gyakornoknak. Az igazságérzet valami félelmetes ösztöne igazgatta minden lépését, s nem volt oly magas ár, aminek fejében méltatlanságot elkövetett volna. Valóságos rábeszélés kellett hozzá, hogy az udvari tanácsosságot elfogadta, - pedig ha akarja, talán már rég a bárói címet is odaragaszthatta volna a néhai tanítófiu neve mellé. Ha tőle függ, talán most is hámoszobás, másodemeleti lakásában húzza meg magát, de az egyetlen leánya kedvéért végre is rászánta magát arra, hogy helyzetének megfelelő palotába költözzék...

A komornyik átvezette Lászlóffyt néhány üres szobán, amelyeknek gázkandallóiban kíváncsú tűz égett, s egy szőnyeget széthúzva, udvariasan félre állt. A neszre az öreg Cauders vidáman fölugrott a helyéből.

- Isten hozta, kedves művészem, Isten hozta... Humboldtot olvasgatom, mint mindig, ha olyan boldogság ér, hogy az olvasásra is jut időm... Fájdalom, nem mindig olvashatok, de ez csak addig lesz így, amíg meg nem unom és végre is nem penzionáltatom öreg csontjaimat... Negyven év után, azt hiszem, hogy jogom is van hozzá...

Nyájasan megölelgette Lászlóffyt, az egészséges, jó idegzetű öreg emberek vidámságával, akik még szépnak találják és tudják élvezni az életet. A színész gourmand módjára nézett körül: ez a fészek csakugyan tetszett neki. Pedig ha valaki, hát ő tudta élvezni a szép lakást, az otthon melegét és kényelmét. Mindenütt csupa szőnyeg és szőnyeg, a falak körül mennyezetig érő könyvespolcok, óriási íróasztal, - mindig ilyen íróasztalról álmodott ő is, - semmi csecsebecse, de igazi angol fauteuilok, olyanok, amineknek két vérbeli angol klub kivételével talán egész Európában se akadni a párjukra. Gyönyörű, kiverő dohányzó-asztalok, nyitott könyvek, egy csodálatosan ósdi kredenc, s egy rugókra járó, különös tölgyfa-alkotmány, amelynek födele egyetlen nyomásra eltűnik, hogy Havanna egész multévi termése nyilvánosságra kerüljön.

- Itt van szivar, ha ugyanis a nehéz szivart szereti, de ha könnyűt akar, azt is adhatok, mert én trabukkával élek... A nagy dohányrudakhoz nincs meg az egészségem, tudja, a gégem sűrűn fölmondja a szolgálatot... Nem is csoda, hatvan éve, hogy szolgál s mondhatom, hogy nem könnyű munkát végez.

A komornyik beadta a teát, - Lászlóffy behunyta a szemét s csendes imát mormolva nyelte le a kortyokat, mert ilyen teát még csakugyan nem ivott. Cauders mosolyogva nézett rá:

- Mit szól hozzá?

- Azt mondom, hogy mindeddig a sötétben tapogatóztam... Ezért a teáért már csakugyan érdemes, hogy az ember a nyolcvanadik évét megérje...

Gyönyörűséggel emelte ajkához ismételten a csészét, s jó színész-arca, amely az érzelmeket sokkal inkább ki tudta fejezni, mint valami laikus polgári ábrázat, a menyei extázis képét mutatta. Cauders jókedvűen nézte, s a házigazda boldogságával jegyezte meg:

- Ez már ugy-e, valami?... Büszke vagyok rá, hogy önnek izlik, mert tudom, hogy egész a japán határszélig se talállok igazibb szakértőt...

Lászlóffy rágyújtott egy szivarra, - az ő gégeje megtúrte valahogy a kubai gyártmányokat, - s ábrándozva szólott:

- Lássá, ez az egy, amiért önöket, gazdagokat, irigylem. A jó tea és a jó szivar... A többiben biz' Isten nincsen köztünk különbség. Ön se alszik jobb ágyban, mint én, s ön se ehetik vacsorára egy ramsteaknál többet... De az ilyen tea már csakugyan megéri, hogy az embert a csöcselék uzsorásnak nevezze...

Cauders melankólikusan bólintott:

- Igaza van, - ez az egyetlen élvezetünk... A többi nem ér meg egy pipa dohányt...

A színész helyeslőleg bólintott s gyöngéd, szinte becézgető pillantást vetett a szivarjára, de aztán kissé zavartan sütötte le a szemét.

- És most térjünk át arra, amiért a drága idejét elraboltam... A méltóságod leánya tegnap délután nálam volt...

- A leányom! - kiáltott föl Cauders megdöbbenve.

- Ne ijedjen meg, hiszen szerencsére az egész dolog nem komoly. Ismeri a fiatal leányokat, ugyebár? Az ilyen bájos kis teremtmény más szemmel nézi a világot, mint mi öregek; egy sikerült frakk neki elég, hogy álmokat szőjjön és naplójegyzeteket fogalmazzon...

- A leányom álmokat sző valakiről?

- Nincs veszedelem, mert az a valaki, szerencsére, én vagyok. Ne tartson szerénytelennek, ha a dolog nem lepett meg valami nagyon, hiszen huszonöt év óta Budapest minden fiatal leányának én vagyok a szerelmi kísérleti bábúja... Mind olyannak képzel, amilyennek a színpadon, a szerepeimben lát... A kedves leánya is azt vette a fejébe, hogy hozzám jön feleségül...

- Mit mond? Hogy önhöz megy feleségül?

- Higgye meg, sokkal kisebb a baj, mintha a méltóságod könyvvezetőjéről vagy titkáráról álmodoznék... Ebből a betegségből végre is kigyógyul, mint valamennyien, akik engem tiszteltek meg azzal, hogy szerelmi életük legelső korszakában reám gondoljanak. A fődolog, hogy gyöngéd és tapintatos legyen hozzá s ne beszéljen neki házasságról, - legalább az idej farsangban ne. A fürdőszezon elején, - biztosítom... hogy kiheverte már ezt a bárányhimlőt...

Cauders töprenkedve nézett maga elé, aztán hálásan megszorította a színész kezét.

- Köszönöm, hogy személyesen elfáradt hozzám s köszönöm, hogy ennyire érdeklődik a bolondos, kicsiny leányom sorsa iránt... De a dolog nem olyan egyszerű, mint gondolja, mert az a gyermek nem hasonlít a többire... Egyszer, még hatéves se volt, egész napig nem evett,

mert a göncölszekerét nem kapta meg karácsonyi ajándékul... Azóta is ezer baj volt vele, ha valamit komolyan a fejébe vett. Én, fájdalom, jól tudom, hogy nagyobb a baj, mint ön hiszi, mert ez a kis csacsi képes belepusztulni - a báránymilóba is. Ezért gondoltam arra, hogy ilyen fiatalon férjhez adjam...

Egy darabig csöndesen szívta a szivarját, aztán komolyan folytatta:

- Ha már ennyire szives volt, nem szabad megállnia a fele úton... Nemcsak velem tesz jót, hanem egy hóbortos gyermekkel is, akinek az egész jövődője kockán forog... Ha nem látja többé, csak annál lángolóbb lesz a szenvedélye, de a sűrű érintkezés - ugy-e, nem veszi rossz néven, ha kimondom? - talán meggyőzi arról, hogy nem egymáshoz valók. Tiszteljen meg azzal, hogy gyakrabban fölnezz hozzánk, - a többit aztán rábízhatjuk a jó Istenre...

S amikor a színész habozó mozdulatot tett, kérőleg tette hozzá:

- Csak nem akarja, hogy ez az ártatlan gyermek valami ostobaságot elkövessen?... Ha meg nem teszi, arra is képes, hogy a Dunának menjen...

Lászlóffy jólelkűleg vállat vont, s komikus rezignációval válaszolt:

- Kérem, rendelkezék velem a belátása szerint... Otthonülő medve vagyok, de ha úgy akarja, hát Isten neki... Remélem, nem lesz valami nehéz munka, hogy a kisasszonyt kiábrándítsam magamból.

Amikor Lászlóffy éjfél felé eltávozott, megígérte, hogy föl fog nézni a Caudersék rendes pénteki estéjére. A rosszabbik frakkját veszi föl s csöppet se fog azon igyekezni, hogy fiatalabbnak lássék a koránál.

IV.

Nem telt bele két hét, Lászlóffy bizalmas levelet kapott Cauderstől. Ez állott benne:

„Hivatkozom az ígéretére: pénteken lesz nálunk az első nagyobb társaság. Remélem még nem bánta meg, hogy oly jólelkűen igen-t mondott.”

A művész kelletlenül vállat vont, de azért előadás után magára öltötte a frakkját - nem a rosszabbat, mint megígérte, - s egy komfortáblin elhajtattott a Nádor-utcába. A Cauders-palota körül nagy volt a sürgés-forgás, mert a híres pénzügyi hatalmasság öt téli estéjét a főváros igazi notabilitásai látogatták. A kocsik között lovasrendőr tartotta fenn a rendet, a portás verejtékes arccal tárta föl a fényes fogatok ajtaját s odabenn, a kapun belül, tündéri világosságban uszott az egész ház: a márványfalak, a csavart oszlopok mentén színes lángok ragyogtak a déli növények között s az inasok egész ármádiája bókolt az érkező vendégek előtt. Lászlóffy, amikor rosszkedvűen fölfelé baktatott, színes felhőket látott elsuhanni maga mellett: csipkébe, selyembe öltözött asszonyok voltak, merészen kivágott derékkal, melyhez habkönnyű, prêmes belépők simultak. A különös, csodálatosan bájos frizurák alól fekete és buzavirágkék szemek néztek rá s egy-egy gyermekesen naiv arcu, de graciózus asszony meglepetve sugta a kísérője fülébe:

- Lászlóffy!

A színésznek jól esett, hogy ennyire ismerik, s hiába tagadta volna, a palota ragyogó miliője elkábította kissé. Hasztalan volt embergyűlölő és rosszkedvű, ez a pompa szokatlan és újszerű volt előtte s a parfümös levegő, amely már a lépcsőházban megcsapta, meglehetősen izgatta az idegeit. Amíg fiatal volt, nem igen jutott ahhoz, hogy a társadalom nagyságaival, a híresekkel és a gazdagokkal érintkezzék s később a kisebb gondja is nagyobb volt annál, hogy efféle ismeretségek után törje magát. „Komédiások!” - szokta volt mondani mogorván s ime - most úgy érezte, hogy a komédia érdekli és imponál neki, hogy az életben mégis vannak még árnyalatok, amelyek az idegeit izgalomba hozzák.

A ruhatárban aranytől csillogó lakájok szedték le róla a kabátot, s amikor a fűtött folyosó vörös szőnyegén végighaladt, két középkori apród tárta föl előtte a teremsorba vezető szárnyasajtót. Odabenn már igen sokan voltak, de a színészt meglepte a diszkrét csend, amellyel a jelenlevők csevegtek egymással. A kis szögletek asztalkái mellett, az alacsony puffokon, vagy a zongorának dőlve, a fehér márványkandallók szomszédságában nyugodtan cigarettázó urak cseréltek művészi vagy politikai eszméket, az asszonyok mosolyogva hallgatták a feléjük hajló frakkos urak beszédét, de nyoma sem volt annak a parvenü hangnak, amelyre a cinikus művész elkészült. Mintha csupa diplomata gyűlt volna egybe, vagy mintha a házigazda egyszerűsége, nemes intelligenciája a finomság harmóniájába öltöztette volna az egész, soktagu társaságot. Lászlóffy egy futó pillantást vetve maga körül, rögtön meglátta, hogy a szép Cauders-palota valóban exquisit embernek gyülekező helye: Budapest első pénzügyi kapacitásai, sok tisztviselő, néhány művész és mindenekfölött számtalan szép asszony és fiatal leány oszlott szét a fehér fénytől ragyogó teremsorban. Sok ideje azonban nem volt a nézelődésre, mert Cauders, aki messziről megpillantotta, látható örömmel közelített feléje az egyik női szalon küszöbéről.

- Köszönöm, hogy eljött, igazán nagy örömet szerzett vele. Jöjjön, hadd mutassam be a miniszternek, mielőtt az asszonyok elfognák...

Lászlóffy kedvetlen arcot vágott.

- Oh, - mondta, - talán nem is szükséges, hogy bemutasson neki. Annyian vannak itt, hogy egy ember bátran eltűnhetik a sokaságban...

- Egy ember igen, de Lászlóffy Sándor aligha. Különben a miniszter már az imént azt az óhaját fejezte ki, hogy önt azonnal bemutassam neki...

Karonfogta a színészt, s sugárzó arccal vitte be a dohányzószobába, melynek pamlagán ülve a kegyelmes úr a cercléjét tartotta. Vagy huszan, huszonöten állhattak körülötte, azzal véve részt a társalgásban, hogy gyermekes hízelgéssel kacagtak ő excellenciája egyszerű ötletein. Csak a párt humoristája, az anekdotáiról híres képviselő beszélt, élénken affektálva a parlagi kedélyességet, melyet az ujságok karcolatírói emlegetni szoktak. Egy-egy fiatalember, idegen az intim társaságban, csillogó szemmel állt a szoba közepén, s néhány huszárönkéntes, akit főképp a tánc szempontjából hívtak meg, fülelt nagy buzgalommal a miniszter udvarának háta mögött.

- Engedje meg kegyelmes uram, hogy Lászlóffy, a nagy művészt bemutassam...

A miniszter fölemelte dúsfürtű fejét, s nagyot szíva az ajkai közt tartott havannából, unottan, leereszkedőleg szólott:

- Oh, Lászlóffy, nagyon örülök... Régi ismerősöm, gyakran csodáltam a színpadon. Most is, az új darabban - ej no, hogy is hívják? - amit az ősz elején játszottak... Egyáltalában azt tartom, hogy a művészet...

A kegyelmes úr nagyhangú előadásba fogott a művészetről, s beszédén világosan meglátszott, hogy Lászlóffy, a francia gavallérok ábrázolóját, következetesen összetéveszti Pajorral, az apaszínésszel... A képviselők elismerőleg bólogattak, s egy őszhaju úriember, aki nemrég még az ellenkező párton ült, félhangosan így szólott a szomszédjához:

- Csodálatos, hogy a művészethez is épp úgy ért, mint a saját reszortjához... Bámulatos elme, azt mondom, hogy bámulatos elme...

Lászlóffy fölhasználta az első kedvező pillanatot, amikor föltűnés nélkül megszökhett s gyorsan kisurrant a dohányzó-szobából. Egy ideig unatkozva ödöngött, de a zongoraszobába érve, hirtelen elszállott a rossz hangulata: a leányok csoportjából egy szőke gyermek vált ki, s vérvörösen sietett eléje az ajtóhoz. Cauders Ella volt, a minapi látogatója.

A fiatal leány szó nélkül nyújtotta feléje a kezét.

- No, hát ki tartotta meg a szavát? - szólott mosolyogva a színész.

A leány hálásan rebegte:

- Tudtam, hogy eljön, apa már tegnap ujságolta, hogy itt lesz... Már valamennyi leány oda van az izgatottságtól, hogy magát megismeri... De azt hiszem, nemcsak a leányok, hanem az asszonyok is...

S rózsás arccal térve vissza a csipkés, csillogó szemű kis teremtésekhez, izgatottan szólott:

- Lászlóffy!

Mindannyian elpirultak, hiszen leányzsurjaik hány édes órájának volt a tárgya ez a finom és elegáns művész! Lászlóffy egyszerre valami édes mámor fogta el, az öregedő férfi mámora, aki sohase volt úri leányok közt, de akinek szíve még épen megőrizte fiatalkorának édes és költői szomjúságát. Arca egyszerre más kifejezést öltött - most igazán olyan volt, mint a Halálos párbaj harmadik felvonásában, ahol a Heliotrop-Klub gavallér elnökét játszotta - s mosolyogva, ruganyos meghajlással mondta:

- Kisasszonyok, boldog vagyok, hogy megismerhetem önöket... Remélem, megengedik, hogy helyet foglaljak a körükben...

Csak látnia kellett a fiatal leányok hirtelen megcsillanó szemét, a megdöbbenésszerű bámulást, mellyel a beszédet, a kacérkodást abbahagyták, hogy a szívét öröm és büszkeség töltse el. Nem volt annyira pesszimista, hogy a megilletődést, melyet megjelenése okozott, csupán a hírességének tulajdonítsa. A férfi mindig észreveszi, ha a nőknek férfiúi mivoltában tetszik: s Lászlóffy is bizonyos volt benne, hogy ezek az édes teremtések most nem az ötvenhárom évére gondolnak, hanem a hódító gavallérokra, akiket az ő alakjában ismertek meg, ünnepi hangulatukban, a színpadon. A szeme fölragyogott, a dereka kiegyenesedett, s valóban az érett fiatalság benyomását keltette, amikor a világfi biztosságával mondta:

- Igazán boldog vagyok, hogy a medvebarlangomból kimozdultam... A mogorva fenevad nem is hiszi, hogy ennyi bájos virág van odakünn...

Közelébb hajolt az egyik leányhoz, aki a homlokáig elpirulva, a gyönyörűség lázával sütötte le a szemét, - de nem volt ideje, hogy valami bókot mondjon, mert a városrész ifjúsága, amely természetesen a leányos szobában lebzelt, udvariasan odalépett hozzá, hogy bemutatkozzék. A frakkos urak egymásután megmondták a nevüket:

- Rábai!

- Grünhut!

- Kovács!

Az utóbbi névre Lászlóffy kíváncsian ütötte föl a fejét.

- Kovács doktor? - kérdezte nyájasan.

- Ha a mester úgy akarja, hát tudornak is csufolhat, - szólt a fiatal úr bizonyos öngúnnyal.

Kövér, kissé hanyag eleganciájú úri ember volt, a Lipótváros ismert cinikusainak egyike, akinek állandóan valami gúnymosoly játszott az ajkai körül. Az ismerőseinek, a millióján kívül, főképp ezzel a lenéző mosolyával imponált. Bármiről is volt szó, Kovács doktor fitymálva vonta félre az ajkát, mintha egész sereg intim és lealázó epizódot hallgatna el. Bármiről beszéltek, a miniszterelnökről, Duseről, Bourgetről, a német kancellárról, vagy Marconiról, Kovács doktor szánalmasan intett a kezével.

- A miniszterelnök, mondta, na -

És egy kifejező gesztussal abbahagyta a további fejtegetést. Ez volt az oka, hogy általában nagyon okos embernek tartották, sőt az asszonyok szerint tanácsos volt félni tőle, mert neki volt a legrosszabb nyelve az egész társaságban.

A színész érdeklődve nézte egy darabig a jól táplált ifjút, akiről csak annyit tudott, hogy a házi-kisasszony kezére pályázik. Kovács doktor némán állta a szemlét, aztán nevetve megszólalt.

- Kövér állat vagyok, úgy-e mester, azt gondolja? Az nem baj, a fődolog az általános szavazati jog, meg az önálló vámterület...

Lászlóffy, aki nem volt jártas ebben a tónusban, szó nélkül fordította tekintetét a másik urra, aki a gyémántcsillagos cigarettatárcáját tartotta eléje. Grünhut úr volt, a dilettáns zeneszerző, aki nappal az édesapja európaihírű szállító üzletét vezette, de éjszaka a tökéletes bohémet játszotta, ujságírók közé járt, tegeződött a riporterekkel, s lekötelező nyíltsággal mutatta meg nekik a leveleket, amelyekkel a főudvarmesterek, szuverén uraik nevében, egy-egy hódolattal beküldött zeneművét megköszönték. Grünhut rendes tagja volt az éjjeli ujságíró kompániának, de mindig óvatosan ügyelt arra, hogy ez a passziója ne kerüljön pénzbe. Ha kölcsön-

kéréstől tartott - pedig ehhez kitűnő szimatja volt - nagyszerűen szimulálta a műnyomort, adós maradt a főpincérnek a kávé árával, s ő kért kölcsön öt forintot a szomszédjától. A piszkosságig fukar és zsugorgató fiú volt, aki még talán életében se fizetett senkinek egy pohárka szilvapálinkát. Ellenben hajnalig zongorázott a fiúknak, ha éjjeli kóborlásukban egy külvárosi szeparéba vetődtek.

- Oh mennyit beszéltünk önről, - szólott a feléje forduló Lászlóffyhoz. - Stern mester éppen a minap adta elő a szegvári kocsiszínt, ahol valamikor, fiatal korában, a Francisco lovag címszerepében látta.

- Ki az a Stern mester?

- A sánta Stern a Nyugati Hirlaptól...

Lászlóffy udvariasan bólintott - a sánta Stern mesternek most hallotta legelőször a hírét - aztán Rábaira, a harmadik ifjúra fordította érdeklődő pillantását. Rábainak nem most hallotta először a hírét; tudta róla, hogy nőorvos és magántanár, de emellett egyuttal híres krakéler, aki húsz év óta azt vette a fejébe, hogy a vallása miatt üldözik. Keménynyaku, bivalyerejű fickó volt, aki mindeniben titkos antiszemitát látott, s akárhányszor e szavakkal fordult egy-egy békésen iddogáló nyárspolgárhoz:

- Ugy-e, azt akarja mondani, hogy görbe az orrom? No csak mondja ki, egy csöppet se zsenirozza magát...

Minden szükséges ok nélkül kereste a pofozkodásokat és a párbajokat, azt szuggerálva magának, hogy társadalmi hivatást tölt be. Ilyenformán hírhedt alakká lett, ami természetesen nem használt túlságosan az orvosi prakszisének.

Nem kell mondani, hogy rajtuk kívül is egész sereg frakkos úr lézengett a leányok szobájában, s hogy a közfigyelem jó darabig az elegáns színész felé fordult, aki híres volt arról, hogy nem jár semmiféle társaságba, s az esti két-három órát nem számítva, amikor jókedvű világfiakat játszik, voltaképpen oly embergyűlölő, mint egy havasi medve.

Most csodálkozva látták, hogy Lászlóffy az asszonyok közt is megállja a helyét, mosolyogva gyönyörködik a leányok ragyogó szemében, s ha kell, még elmésség dolgában se marad a divatos ifjúság mögött. Ella, miközben a barátnőivel látszólag közömbös dolgok felől beszélgetett, titokban egyre csak a színészt nézte, gyöngéd, de diadalmas pillantással, mint aki érzi, hogy e kitűnő ember csak érette áldozta föl egy estére a lakása csöndjét és magányát. Mikor Lászlóffy nagyon is belemerült a diskurzusba a körülötte lelkesülő fiatal leányok csapatával, a háziasszony hirtelen ott termett előtte a gyöngyházas kagylóval, melyben a szobaleányok a parfait-t és a fagylaltot fölszolgálták.

- Nem parancsol? - kérdezte tőle kacérul.

A művész nyájasan bólintott, s a kagyló után nyúlva, egy pillanatig a szemébe nézett a kis leánynak, aki udvariasan bókkolt előtte. A pillantás szinte megszedítette: a gyermek a fanatikus rajongásával szögezte rá mosolygó szemeit. Lászlóffy úgy érezte, hogy valami hidegség fut át öregedő csontjain: ez a feléje lobogó fiatal szerelem oly különös, oly izgató, oly mondhatatlanul édes volt, hogy egyszerre megdobogott bele a szíve. De mivel tisztességes ember volt s eszébe jutott, amit az öreg Caudersnek ígért, hát hirtelen elfordította a fejét a leánytól s a fagylaltját kanalazva, nyugodtan s jól színlelt flegmával folytatta a beszélgetést, amit a másik szomszédnőjével kezdett:

- Hol is hagytuk el? Igen, a francia daraboknál, amit maguknak még nem szabad megnézniük... Nos hát, én röviden azt mondom...

Körülményes, kissé akadémikus ízű fejtegetésbe fogott, míg a mellette ülő leány, Spitzer Lesbia kisasszony, gúnyosan mosolyogva hallgatta. A milliomos csopaki Spitzerek egyetlen örökösnoje volt ez, egy vörösseszőke, kissé rácsoló, de egyébként nagyon bájos teremtség, aki az urakat gentrysen a keresztnévükön szólította s mindenkivel szemben a megbotránkoztatásig szókimondó volt. A társaság férfitagjai nem szerették, mert néha szemtelenül éreztette velük, hogy nem veszi őket valami sokba. Nem is igen tartozott a ritkaságok közé, hogy Spitzer Lesbia így szólott az előtte hajlongó gavallérhoz:

- Érdekes, hogy maga mégis meg birta szerezni az ügyvédi oklevelét... Igazán nem hinném, ha nem tudnám bizonyosan...

Most, hogy Lászlóffy végre ünnepiesen előadta a mondanivalóit, Lesbia kisasszony fitymáló grimaszt vágott:

- Hát maga is azt mondja, hogy a fiatal leányoknak nem való a francia erkölcsdráma? Az apámtól, aki egy multszázadbeli öreg zsidó, nem is veszem rossz néven, ha ez a véleménye, de maga Lászlóffy, szavamra, bámulatba ejt... Hát azt hiszi, hogy előttünk valami nagy ujság, amit a darabban tesznek vagy beszélnek?... Az ártatlan kis pofikánk ne ejtse tévedésbe, - titokban mi is elolvassuk azokat a regényeket, amiket a mama szokott olvasni, ha ebéd után visszavonul. Falusi ártatlanságokat már csak a szegény Ligeti Juliskának kell játszania a hazai szerzők színműveiben... Mi már mindent tudunk, kedves barátom, értse meg: mindent... Hogy Feydeau vagy Lavedán rontana mi rajtunk - ujjé! A különbség mindössze annyi, hogy mi csupán a zsúrokon hallunk egyet-mást az új darabok felől, az udvarlóinktól, akik ostobán és laposan mesélik el a Feydeau ötleteit és elmésségeit... - A körülöttük álló urak kissé gúnyosan néztek össze, a leányok, a helyzethez illően, elpirultak, Lesbia kisasszony pedig, akinek hízelgett az általános megrökönyödés, kissé elpirulva, de cinikusan folytatta:

- Utóvégre is véget kell vetni már annak a babonának, hogy a fiatal leány ostobább, mint a fiatal úr... Manapság, amikor gimnáziumba, egyetemre járunk, magunk keressük a kenyerünket, s ha éppen csak az kell, még költeményeket és naturalisztikus regényeket is különben írunk, mint a férfiak, - bizony isten furcsa az a mesterséges köd, amivel a fiatal hölgyeket körülveszik... A szende nőiesség, - ugyan hagyja tisztelt mester... Ez csak amolyan szalonkifejezése a tudatlanságnak és a butaságnak... Paralitikus vezércikkezők találták ki azt az együgyűséget, hogy a férfiak nem is szerethetik az olyan leányt, aki nem rendelkezik a szükséges naivsággal s hogy a vonzalom fölkeltségéhez okvetlen szükséges, hogy a kis csacsi pirulva bujjék az édes mamája szoknyája mellé. Meghiszem, hogy valami pusztai ispán az ilyen leányt szereti, de hogy a modern férfi az efajta libuskáért rajongana, az nevetséges. A férfi nem a butaságba szerelmes, hanem a női gráciába, - ez pedig nem egyértelmű ám az ostobasággal... Az a leány, aki nagyszerűen érti az anatómiát, vagy férfi módjára járatos a felső matézisben, annyi vonzalmat legalább is támaszthat maga iránt, mint a régi módi kisasszony, aki elpirul, ha a Zola Emil, vagy a Guy de Maupassant nevét hallja... Ha a királyi ügyészt nem teszi gazemberré az, hogy a büntetőtörvénykönyvet ismeri, szeretném tudni, mennyiben tenné a fiatal leányt tisztességtelenné, ha az életnek azokkal a részleteivel is tisztában van, amelyeket a jóakaró mamák eltitkolnak előtte...

A színész kissé elképedve helyeselt, Lesbia kisasszony pedig büszke mosollyal nézett körül az udvarlóiin. Őt ugyan nem hozták ki a sodrából a gúnyos tekintetek, amelyekkel a cinikus fiatal-ság a fejtegetéseit fogadta. Megszokta, hogy hóbortosnak híreszteljék, de őt a közvélemény nem bántotta; vállát vonva, lenézőleg szólott a barátnőihez:

- Tudom, hogy rosszakat mondanak rám, de bánom is én... Leánylétemre több az eszem, mint az egész pereputtynak...

Lászlóffy kémlelő pillantást vetett a házikisasszony felé: Ella a dilettáns zeneszerzővel beszélgetett, de látszott rajta, hogy a gondolatai nem ott járnak, s hogy féltékenyen figyel a Lesbia minden szavára... Csak szórakozottan válaszolt az udvarlójának, aki az ujjával rajzolt különféle ábrákat a levegőbe, s mint elsőrangú smokk, abszolút nem vette észre, hogy süket füleknek beszél... A házikisasszony nyájasan bólogatott, de Lászlóffy észrevette rajta, hogy hirtelen elszomorodik... Mi bántotta?... Csak nem volt talán féltékeny a rácsoló, túlokos barátnőjére? A színész nem igen volt járatos a női lelkek útvesztőjében, de öregedő szíve mégis egyszerre megdobbant: oly ingerlően édes volt a sejtelem, hogy ez a rózsás, fiatal teremtés csak reája gondol... Hirtelen valami szédületes mámor fogta el: mintha egy májusi alkonyaton valami üvegházba tévedt volna, ahol hófehér virágok illatoznak... A vénség súlyát, melyet mindig szinte affektálva emlegetett, most mintha lefújták volna a vállairól: úgy rémlett neki, hogy a pályája elején áll, amikor tavaszi estéken lázasan tombolt benne a fiatal életerő... A zene volt-e az oka, vagy a leányok fehér csipkeruhája, a keringő-motivumok-e, amelyek az egyik zongorából feléje suhantak: csak most érezte egész gyönyörét és boldogságát annak, hogy egy ártatlan, finom, tizenkiléves leány szerelmes belé... Ha egy csodatévő tündér hirtelen eltávolítja mellőle az egész sokadalmat, s e pillanatban egyedül marad a csillogó szemű kis rajongóval, most bizonyára nem habozott volna, hogy térdreboruljon előtte... Mily mondhatatlan élvezet lett volna megcsókolnia a nála huszonöt-harminc évvel fiatalabb kis teremtés kezét! A színész megilletődve, majdnem ijedten nézett maga elé, s talán a fogadalma ellenére el is árulja magát, ha egyszerre csak maga Cauders nem lép be mosolyogva a leányok szobájába.

A házigazda kérő pillantással közeledett a színész felé.

- Kedves művészem, - mondta neki - szerencsétlen vagyok, hogy egy kéréssel kell megrontanom a pihenését... De a házigazdai kötelességem nem engedi meg, hogy kíméletes legyek... Arról van szó, - lássa, bizony Isten, nem is merem megmondani, hogy mit kívánnak öntől...

- Akármit kíván, már előre is teljesítve van.

- Oh, ne tegyen könnyelmű ígéretet... Tudom, hogy indiszkrét és tapintatlan vagyok, de mit tegyek, ha a vendégeim hajszoznak? A kegyelmes úr a fejébe vette, hogy távozása előtt még hallani akarja önt, kedves művészem... Valami picike kis monológot, hacsak akkorát is, mint a nyulfarka... Bizonyos vagyok benne, hogy illetlenség, amit kérek, - de ezt, belátja úgy-e, hogy nem mondhatom meg a miniszternek?

- A miniszter azt akarja, hogy én monológot szavaljak? - szólt Lászlóffy megütődve.

- Nemcsak ő akarja, de az egész társaság... A többi azonban természetesen nem számít s elhiheti, hogy nem is szólnék, ha a kegyelmes úr nem kívánná...

Lászlóffy arca egyszerre elkomorult.

- Sajnálom, méltóságos uram, de ezt még a miniszter kedvéért sem tehetem... Az az elvem, hogy a színész csak a színpadon foglalkozzék a mesterségével; aminthogy a költőtől se kívánják, hogy verset írjon, ha társaságba megy... Ha a kegyelmes úr hallani kíván, hát csakugyan nem tehet okosabbat, mint hogy egyszer elfárad a színházba...

Cauders komikus gesztust csinált, - látszott rajta, hogy helyesli a vendége fölfogását, - de a klub híres anekdotázója, aki állandóan a miniszter udvarában tartózkodott, kedélyesen hátbaütötte.

- Ne bomolj, édes öregem, hanem adj elő valami bolondságot... Akármit, csakhogy meg legyen a színe annak, hogy a kegyelmes úr óhaját teljesítéd...

A színész haragosan rázta meg a fejét, de a kis Cauders Ella ekkor naiv rajongással szólalt meg:

- Én is kérem, hogy tegyen boldoggá és szavaljon valamit... Ha tudná, hogy milyen örömet szerez vele, hát bizonyosan megtenné.

A Lászlóffy arcáról egyszerre eltűnt a harag s mosolyogva, gyöngéden nézett a kis leányra... Aztán jóízűen elnevette magát.

- No, ha maga is úgy kívánja, hát Isten neki... Pedig nem épp a kedvemre való dolog, hogy a miniszterek emésztését elősegítsem...

Lomhán fölkel a karosszékből s míg a láрма hirtelen elcsitult, a zongorák becsapódtak s az egész társaság visszafojtott lélekzettel tolt be a nagyterembe, csöndesen elmondta a hatéves fiucska történetét, aki az anyja koporsója mellett tapsolni kezd örömeiben, amikor a csillagruhás, vásári bohócot megpillantja... Úgy mondta el, mintha egy kicsiny társaságban beszélgetne, az asztal mellett, bizalmas szivarozás közben... Nem deklamált, hanem mesélt, de úgy, hogy minden asszony szeméből hirtelen kicsordult a könny... Csodálatosan bájos és egyszerű művészet volt, amit produkált, s a kétszázfejű társaság szinte lélegzet nélkül hallgatta... Mikor a kis elbeszélés véget ért, s a hallgatók mámoros tapsba törtek ki, a miniszter lekötelező mosollyal nyujtotta neki a kezét:

- Bravo, mindig hallottam, hogy ön utolérhetetlen csevegő... Igazán nem volt ilyen élvezetem azóta, hogy ifjkoromban a nagy Sárhalmi Józsefet hallottam az Othello címszerepében...

A miniszter szavait hangos tetszés kísérte, mindenki elismerőleg bólogatott, a klub híres anekdotázója pedig lelkesen integetett a kezével.

- Oh a híres Sárhalmi József, megismerem... Én még akkor találkoztam vele, mikor a Shakespeare-szerepek után a vendéglőstől kapott kegyelemképp egy kiscsigyást... Abban az időben történt, hogy a pusztainotai tisztartó is betévedt a korcsmai fészkerbe, ahol a nagy művész az öreg Leart játszotta...

Valami krónikás anekdotát kezdett mesélni a Sárhalmi József fiatal korából (a nagy művészek most hallotta először a hírét), mire a miniszter jóakarattal ütött a vállára:

- Nagy kujon vagy öregem, óriási kujon... Neked csak mindig eszedbe jut valami huncutság...

Általános mozgolódás támadt, a miniszter távozni készült s a stréberek és kíváncsiak nagy csoportja kísérte a kegy elmés urat a ruhatárig. A kitűnő államférfi szivarozva ballagott lefelé a lépcsőkön a házigazda oldalán s leereszkedőleg, uralkodói allűrökkel eltelve, ismételte:

- Igazán szép volt minden, igazán nagyszerűen éreztem magam... Mondhatom, hogy régen nem mulattam ilyen jól, mint ma este...

Amíg Cauders s a politikusok a ruhatárban udvaroltak a kegyelmes úrnak, a fiatalok serege hízelkedő csodálattal vette körül az ünnepelt művészt. A leányok égő arccal, csillogó szemmel bámultak rá, az urak kissé irigykedve szemlélték a hatást, amelyet a rögtönzött előadás keltett s még a cinikusok is az elismerés mormogásával adóztak a kiváló élvezetért, Kovács doktor nagy méltánylattal bólintott:

- Mondhatom, mester, hogy ön még nálam is különben deklamál... Egy ízben magam is előadtam egy monológot valami lipótvárosi zsúron, de engem a monológ közepén kidobtak...

Lászlóffy nem igen hallotta ezeket a szavakat, a szeme szinte önkéntelenül a fehérruhás kis leányra tapadt, aki a barátnői között állva, szinte fanatikus pillantást vetett rá. A színész dobogó szívvel vette észre, hogy a leány szemében könnycseppek csillognak. Egy pillanatra

maga se tudta, mi történik vele; csak azt érezte, hogy valami mondhatatlanul édes fájdalom költözik a szívébe, s hogy a büszkeségnek, a megindulásnak, a márnak sohase fogta még el ily szédületes áradata, mint most. Anélkül, hogy jóformán tudta volna mit cselekszik, halkan odalépett a leány mellé és suttogva kérdezte:

- Csak nem sírt, maga édes kis bolond?

- Oh - válaszolta a leány hálásan - még életemben se voltam oly boldog, mint ma este. És tudja, hogy mi tett ennyire boldoggá?

- Nos?

- Az, hogy ennyire büszke lehettem magára...

Cauders, aki a miniszter távozása után megint visszatért a leányok szobájába, hálásan fogta karon a szótlánul szivarozó színészt:

- Mennyire köszönöm önnek, kedves művésem, hogy elfáradt hozzánk. Sohase fogom elfelejteni, hogy mit tett értünk, akkor se, mikor a hóbortos kis leányom már maga is csak mind gardedám fog majd járni a piknikekre és a társaságba. Mert maga, édes művésem, nem közönséges föladatot vállalt magára. Hiszen van-e nagyobb áldozat annál, mintha egy szerelmes kis leányt akarunk kiábrándítani magunkból?

Lászlóffy zavartan motyogott valamit, de mikor hajnal felé távozott a Cauders-palotából, úgy érezte, hogy közönséges kalandor. Vajjon nem becsülte-e túl az erejét akkor, amidőn arra vállalkozott, hogy a fiatal leány előtt öregnek, antipatikusnak és rokkantnak tűnjék föl? Lehet-e egyáltalában áldozat, amely az övéénél nagyobb volna? A színész úgy érezte, hogy sohase volt ily fiatal, mint most és sohase fogta még el ennyire a szerettetés vágya, mint e pillanatban, mikor immár félszázad súlya nehezedett a vállaira. Amíg a Lipótváros csendes utcáin végigbotorkált, fájdalmasan, s kissé megdöbbenve, ezt gondolta:

- Úgy viselkedem, mint valami közönséges szédelgő, aki legjobb barátját megrabolja. A jóindulat örve alatt lopódtam be, s most az jár az eszemben, hogy ezt a szegény, naiv gyermeket még jobban magamhoz bolondítsam... Hazudtam, amikor azt mondtam magamról, hogy öreg vagyok; születésem óta mindmostanáig öreg voltam, de most egyszerre föltámadt bennem az elnyomott fiatalság... Mi jogon követelhetik tőlem, hogy a boldogságom elől kitérjek? Minden embernek joga van ahhoz, hogy a hitvány kis életét kiélveze, egyedül én lennék oly ostoba, hogy erről az odaadó pillantásról lemondjak? Ezt Cauders úr épp oly kevésbé kívánhatja tőlem, mint bárki a világon...

A színésznek föltétlenül a becsületére vált, hogy mikor később a könyvtárszobájában a teáját elkészítette, homályosan valami olyasmi derengett előtte, hogy egy merész fordulattal lekanyarodott a nagy jellemek ösvényéről. De ez a gondolat hirtelen elrebbent egy kicsi leány két ragyogó kék szemétől, mely a félhomályból reája tekintett...

V.

Lászlóffy másnap gúnyosan elmosolyodott, amikor tegnapi szentimentális hangulatára visszagondolt s mivel reggel mindig morózus és rosszkedvű volt, s a derekát is állandóan fájlalta, igen kellemetlen hangulatban sietett át a fürdőszobájába, hogy a zuhanyt magára bocsássa. Amikor később fogvacogva beleburkolódzott a fürdőköpenyébe, elkeseredve így szólott magában:

- Nemhiába, hogy pezsgőt ittam, - igazán csak becsipett állapotban juthatnak ilyen számárságok az ember eszébe... Most, hogy alig bírom a derekamat, ugyancsak nem áltatom magam azzal, hogy fiatal vagyok... Szeretem, mikor az ilyen taplószívű, vén komédiás, már félig meggárgyulva, tüzet fog... Nem szerelem kell magának, tisztelt mester, hanem jó meleg tricot, hogy meg ne fázzék... Szegény kis baba, - no ez ugyan fránya legényre vetette a szemét, mondhatom...

Idegesen ballagott el a színházhoz, s egész délelőtt veszekedett a direktorral, a színészekkel, a rendezővel. A kulisszák törzslakói már jól ismerték; tudták, hogy ilyenkor nem tanácsos ingerelni ellentmondásokkal, s a legképtelenebb állításait is szeliden helyeselni kell. A direktor gyorsan fölmenekült az irodába, a kollégái behúzták a nyakukat a gallérjukba, a rendező pedig jóindulattal bólogatva hallgatta a kényeztetett művész minden szavát.

- Igaza van mester, alapjában véve igaza van... De hiszen méltóztatik tudni, hogy az ember itt akárcsak a falnak beszélne...

Lászlóffy tudta, hogy nincs igaza, s az ilyen helyeslés még jobban fölbőszítette, mintha ellentmondtak volna neki. Most is haragosan dörgött a légvonat ellen, ami állítólag időnek előtte a sírba fogja vinni, s Fürdős, a rendező, nagy buzgalommal helyeselt.

- Persze, - kiabált, csak hogy a művészt megnyugtassa - egyebet se teszek, mint azt ordítom, hogy csukják be az ablakokat... De addig, amíg el nem csapok néhány gazembert, úgyis tudom, hogy nem lesz rend ebben a butikban.

Dühösen ráförmedt a színpadi munkásokra, de az ideges színészt ez még annál inkább dühbe hozta.

- Ugyan ne óbégasson, - mondta mérgesen - tehetnek is azok a szerencsétlenek arról, hogy én ma ballábbal keltem föl. Annyi légvonat sincs itt, mint az üvegbura alatt, amelyből a levegőt kiszivattyúzták... Lehetne annyi önérzete, hogy ne adna igazat nekem, amikor egy morzsányi igazam sincs. Ha szókimondó ember volna, hát megmondaná, hogy vén számár vagyok...

A rendező ilyenkor okosabbnak tartotta, ha odébb áll, Lászlóffy pedig jégesőként káromkodva mondta, azaz markirozta végig a szerepét. A színészek már föl se vették, de idegen ember, ha véletlenül idekerül, ugyancsak nagyot nézett volna, amikor az elegáns színész ajakáról efféle sajátságos szavakat hall:

- Oh grófnő, mennyire imádom, - hogy az istennyila csapna ebbe a siketnéma sugóba!

A művész haragja csak délfelé kezdett megenyhülni némiképp, amikor megebédelt és a kávéjához ült. Ilyenkor gondolatban bocsánatot kért mindazoktól, akiket esztelen idegességében megsértett.

Három napig Lászlóffy még a tájékára se ment a Cauders-palotának, előadás után a rendes szokásához híven hazasietett s Macaulayt olvasgatva teázott a hajnali órákig. De a negyedik nap - épp vasárnap délelőtt volt - egy véletlen találkozás ismét eszébe juttatta Cauders Ellát, akiről egyébként nem feledkezett meg egy pillanatra se.

A Rákóczi-uton sétálgatott a tavaszias verőfényben - kissé jobb kedve volt, mert ünnepnapon nem tartottak próbát - s a Szentkirályi-utca sarkán összetalálkozott Rábai doktorral. A híres krakéler örvendezve tárta ki feléje a karjait.

- Épp ezer éve, hogy nem láttam, kedves mester.

- Csakugyan annyi lesz innen-onnan. Mi ujság a vasutkirályok közt?

- Jótól kérdezi, ha hozzám fordul. Egyébként a vasutkirályok mostanában öt forintot kérnek kölcsön az egykori hordárjuktól. Tudja különben, honnan jövök?

- Honnan?

- A vívóteremből. Egy vidéki huszártiszttel enyelegtem, aki hosszúnak találta az orromat. Az övé most rövidebb valamivel, mint kellene.

A színész nevetve bólintott.

- Kedves doktor úr, magától is furcsa dolog, hogy nőorvosnak hivatja magát, amikor többnyire a férfiak orrát operálgatja. Ugyan mondja meg őszintén: gyógyított maga már valamikor asszonyt is?

A doktor derülten karolt a művészbbe.

- Gyógyítani nem sokat gyógyítottam biz én, mert az asszony valamennyi gyógyíthatatlan. De azért mégis mindig akad balek, aki a nyugodtságát meg a függetlenségét föláldozza érettségük. Lám, most is, - apropos, nem jön el mester a Dömjén Sala esküvőjére?

- Ki az a Dömjén Sala?

- A montenegrói konzul, aki a dúsgazdag Stux Katát feleségül veszi. Jöjjön el, a templomban együtt fogja látni az egész pénzarisztokráciát, sőt a politikai notabilitásokból is mindazokat, a kiket az előkelő zsidó esküvőkre ki szoktak bérelni...

- Hogy érti azt, hogy kibérlik őket?

- Hát a mester semmit sem tud az E N Sz I-ről?

- Mi az?

- Az Előkelő Notabilitásokat Szállító Intézet. Minden pénzbárónak, pénzgrófnak és pénzhercegnek az az ambíciója, hogy a leánya esküvője után a Pester Lloyd kiírja a hírek közé a jelenvoltakat. Ilyen célokra nagyszerűen megfelel az E N Sz I.

- Mit csinál az E N Sz I?

- Rendes tarifa szerint szállítja a nevesebb férfiakat. Egy városatya öt koronába kerül, egy közönséges képviselő huszba, egy híresebb közbeszóló ötvenbe, egy mágnás - még ha szegény is - százba. A Stuxék esküvőjén fogadni mernék, hogy eleven gróf is lesz...

Lászlóffy nagyot nevetett a furcsa doktor tréfáján, aztán megállt és búcsuzni készült.

- No már akkor nem megyek, mert rólam is azt hinnék, hogy megfizettek. Még pedig a színész-tarifa szerint, vagyis két koronával...

- Jöjjön el mester, úgyse látott még ilyesmit. Ott lesz a környék valamennyi csinos leánya, Cauders Ella is, aki a menyasszonynak legjobb barátnője. Épp az imént láttam az angol-nőjével, amint kocsin hajtottak a Károly-köruton át a Dohány-utcába...

A színész elgondolkodva nézett maga elé, aztán hirtelen elhatározással így szólott:

- Tudja mit, elmegyek. Úgyis van már húsz esztendeje, hogy esküvőt nem láttam.

Rábai doktor kedveskedve fogta karon Lászlóffy, s míg a Rákóczi-úton befelé mentek, kifejtette nézeteit a házasságról.

- Ez a Dömjén Sala hígvelejű fickó, de mivel az apja a Délnyugoti Vasut elnökgazgatója, hát kétszázezer forintnyi hozományt kap. Pedig minden vizsgáját, még az első elemi is, protekcióval tette le. Afféle nyálasszájú legény, aki mindig nyolcvanforintos utcai ruhát hord, de ha az esze után kéne megélnie, hát még a hajléktalanok menedékhelyére se telnék neki. Azért ügyvéd, fejedelmi irodája van a Nádor-utcában, megkapta a montenegrói konzul címét és a legvagyonosabb nagykereskedők pöreit viszi. Sőt, amint látja, gyönyörű leányt is kap s az esküvőjén a legokosabb emberek is boldogságtól sugárzó arccal gratulálnak neki. Az embernek bizony elmegy a kedve a szent házasságtól: ez az egészséges, szép, ragyogóeszű teremtes nyugodtan hozzáköti az egzisztenciáját egy ilyen nyápic, vízfejű sihederhez... Higye el, igazam van, amikor azt mondom, hogy a nők nagyrésze méltatlan a saját szépségéhez...

- A filozófusok azt vitatják, hogy éppen az ilyen házasság szerencsés... Ahol a házasfelek egyformán okosak és intelligensek, ott mindig baj támad később.

Rábai doktor gúnyosan elnevette magát:

- Kedves mester, ne akarja elhíttetni velem, hogy a boldog házaselet az ostobaságban is gyökereszhetik... Ilyen badarságot csak a vidéki szociológusok írnak, azok is csak nyár derekán, amikor minden egyéb témájukból kifogynak. Már csak mégis külön mulatság talán, ha az ember a feleségével úgy beszélgethet, mint valami jó pajtásával?... Egyébként sugok önnek valamit, tisztelt mester...

- Nos?

- Azt mondom, hogy az efféle ízléstelenséget csak a zsidó családoknál tapasztalhatja az ember. A keresztény leány nem fog férjhez menni egy agyalágyult fiúhoz, csupán azért, mivel a leendő apósa előkelő állásban van. A zsidók azonban, akik folyton a demokráciáról szavalnak, mindig az úgynevezett jó családot nézik...

- Kedves doktorom, - szólt Lászlóffy nevetve, - maga is olyan specialitás ám, mint azok a szép leányok, akiket annyira lecáfol... Aki a zsidó vallást csak szóba is meri hozni ön előtt, annak menten lekaszabolja az orrát, de önmaga folyton a maga fajtáját szidja és ócsárolja...

A beszélgetés megakadt ennél a pontnál, mert közben elértek a dohány-utcai zsinagógáig. Az utca zsufolásig tele volt kocsikkal, fölvirágozott fiakkerek, csillogó magánfogatok állottak a templom előtt, s az udvaron cilinderes, feketerozettás rendezők sűrögtek. A két férfi csak nagy ügyyel-bajjal tudott utat törni magának a templom hajójába, melynek padjaiban a budapesti pénzvilág összes notabilitásai ott voltak. A színész felé nyájas bankigazgatók, előkelő részvénytársasági elnökök intettek mosolyogva üdvözlötet, s teljes parádéjukban feszengő huszár-önkéntesek szalutáltak előtte, a nagy művészt megillető hódolattal. A mátkapár már ott állott az oltár előtt, s a magasból ünnepies orgonaszó áradt szét a színes ablakok különös fényében uszó levegőbe. A Lászlóffy pillantása kissé félénken révedezett a szokatlan miliőben de a Rábai sottogása csakhamar magához térítette.

- Teringettét, mégse bolondság, ha az ember világhírű művész.

- Miért mondja ezt?

- Azért, mert a sárga irigység emészt, kedves mester. Nézzen csak jobbfelé, - az egész leány-csapat majdnem fölfalja önt a tekintetével.

Lászlóffy kíváncsian tekintett jobbfelé, ahol a Lipótváros összes szép asszonyai és leányai tarka csoportban várták a szertartás megkezdését. A színész szeme rögtön megtalálta, akit keresett: Cauders Ella, az öreg angol missz mellett, sötét utcai ruhában állt a második pad szélén, s vadrózsákkal meg jázminnal diszített széles kalapja alól kipirulva nézett farkasszemet vele. Amikor pillantásuk találkozott, a leány gyöngén megremegett.

- Nem mehetnék oda az asszonyok közelébe? - kérdezte Lászlóffy, tréfát affektáló könnyedséggel.

- Mindent lehet, amit az ember akar, kedves művészem... Ha a Simplon-alagutat meg tudták csinálni, akkor az se valami nagy mesterség, hogy az ember a dohány-utcai zsinagógában előbbre furakodjék... A fő, hogy az ökleinknek hasznukat vegyük...

Energikusan utat tört a tömeg között, s mivel a krakéler tempóiról az egész városrész ismerte, a vállalkozás fényesen sikerült. Egy huszárönkéntes, aki háttal állván, nem látta, hogy ki löki meg, dühösen fölkiáltott:

- Hallja, ne taszigáljon, mert a képére mászok...

De ahogy megfordult, s a Rábai doktor hideg tekintetével találkozott, megdöbbszent mosollyal folytatta:

- No ez érdekes, - azt hittem, hogy valami templomszolga lökött meg... Ezer bocsánat, tanár úr, igazán nem akartam megbántani...

Csakhamar szerencsésen odafurakodtak az asszonyok mellé, akik égő arccal, kacér tekintettel fogadták a „dunaparti Le Bargy”-t, amint egy színházi műépítész legutóbb elnevezte. Lászlóffy azonban a kihívó tekintetek épp oly hidegen hagyták, mint a leányok naiv és elragadtatást kifejező pillantásai. Csak akkor derült föl, mikor végre egészen a közelébe jutott Cauders Ellának, aki lesütött szemmel, szó nélkül nyujtotta feléje a kezét.

- Csodálkozik úgy-e, hogy itt vagyok? - kérdezte Lászlóffy boldogan.

A leány halkan susogta:

- Nem gondoltam, hogy itt fogok találkozni magával, de azt biztosra vettem, hogy ma vagy holnap látni fogom... Ha itt nem, hát az utcán, a Múcsarnokban, vagy valamelyik hangversenyen...

- De hiszen se a Múcsarnokba, se a hangversenyekre nem járok!

- Oh, az mindegy. Kellett, hogy fölkeressen, bizonyosan tudtam, hogy fölkeres...

A színész kifejezhetetlen boldogsággal nézett a leányra, akinek minden gondolata láthatólag csak ő körülötte forgott. A félszázad alatt, amióta e tökéletlen világon vándorolt, sohase gyanította, hogy az ember ilyen délelőttiöket is megérhet. Mily furcsa, mily hihetetlen is volt mindez: az orgonaszó, mely misztikus zsolozsmaként suhant végig az aranycirádás falak közt, a tompa fény, mely a színes ablakokon átverődött, a mirtuszkoszorus menyasszony, akinek szőke haja valami vöröses koloritot kapott a sötét üvegeken áttörő déli napsugárban, a virágok illata, az izgatott suttogás, a kóruson éneklő gyermekek szívhezszóló diszkantja. Boldognak és mámorosnak érezte magát, pedig jóformán semmi olyasmi nem történt vele, amit már tegnap is ne tudott volna.

- Bizonyos voltam abban, hogy találkozunk - ismételte Cauders Ella halkán, - és elhatároztam, hogy mondok önnek valamit. Nagyon komoly dologról van szó és kérem, hogy ne habozzék, ha a boldogtalanságomat nem akarja... Már két éjjel nem aludtam, mert mindig ez járt a fejemben...

- Miről van szó?

- Arra kérem, hogy keresse föl mielőbb apát és mondja meg neki is, amit tőlem tud... Mondja meg, hogy szeretem és nem élném túl, ha egy idegen férfinak eladnának... Drága anyuskám, ha élne, bizonyosan nem akarna boldogtalanná tenni... És mi öröme lenne szegény apának is abból, ha egy napon a Dunából fognának ki?... Pedig, hogy ez lenne a vége, azt ő éppen oly jól tudja, mint én...

Lászlóffy rémülten tekintett a leányra, aki komolyan folytatta:

- Azt akarom, hogy kérje meg a kezemet... Holnap vagy holnapután kérje meg, amint csak apával találkozhatik...

A művész megfogózott a padba, - a leány beszéde majd csaknem elszédítette. Akadozva, remegő szívvel kérdezte:

- Csak nem gondolja ezt igazán? Én a maga kezét, - örültség! Ha nem is beszélek a kor-különbségről, de a vagyona, szegény kis barátnőm, a vagyona!... Csak nem képzelem, hogy az édes apja egy vén komédiáshoz adná feleségül?

- Itt nem képzelődésről van szó Lászlóffy, hanem tényekről. Apát nagyon tisztetem és szeretem, de abba, hogy ki lesz a férjem, ő se fog beleszólani... Ha fiatal is vagyok, de megvan e felől a nézetem s bizonyos lehet benne, hogy magam választom meg az uramat... Mi jogon is avatkozhatnak az apák a leányaik ízlésébe, hajlandóságaiba, érzelmeibe?... Azért, mert ő esetleg szimpátikusnak és vagyonosnak talál valakit, hát engem arra kényszeríthetne, hogy húsz-harminc-negyven évig éljek egy földél alatt valami idegen férfival, akit minden porci-kámmal utálok?... Nem az apa fog vele élni, hanem én, s így az ő ízlése ebben a kérdésben nem számíthat... Elhiheti Lászlóffy, van bennem annyi makacsság, hogy az elveimet meg is tudjam védelmezni... Nyolcéves koromban egyszer majdnem huszonnégy óráig koplaltattak, mert hiába akartak arra kényszeríteni, hogy bocsánatot kérjek a francia kisasszonytól... Nem kértem bocsánatot és elhatároztam, hogy éhen halok... A régi makacsságom most is megvan: vagy meghalok, vagy ahhoz megyek feleségül, akit önmagam kiválasztottam...

- De édes kicsikém - súgta Lászlóffy megindulva - a jó Istenre kérem: legyen esze... Mit akar velem, aki majdnem harminc évvel vagyok öregebb, mint maga?... Vegyük mindazt lehetségesnek, ami majdnem a lehetetlenséggel határos: hogy az édes apja igent mondana, hogy maga nem bánná meg másnap az elhatározását s hogy én elég könnyelmű lennék ahhoz, hogy a maga viruló életét magaméhoz fűzzem... Mit gondol: mi lenne mindennek a vége?... Tíz esztendő múlva sírva átkozná mindazokat, akiknek a házasságában részük volt... Egy rózsás, életvidám, huszonhétosztendő fiatal asszony, s egy hatvanéves, morózus, képzelődő és beteges férj... Én azt hiszem, hogy magamtól is mihamarabb megundorodnám, ha ilyen könnyelműsége képes lennék...

Szomorúan hajtotta le a fejét, de a leány keze most a pad alatt az övéhez ért, s érezte a gyöngéd szorítást, a lángoló meleget, mely a puha kézről beléje sugárzik. A vére még jobban fölforrt, amikor a leány halkán és meghatott mosollyal súgta a fülébe:

- Ne aggódjék: én mindig úgy fogom szeretni, mint most. Nem hirtelen föllobbanás ez, - arra, higgye meg, nem lennék képes. Tudom, hogy mit teszek és a jövőmért kizárólag engem fog terhelni a felelősség. Hatvanéves korában is fiatalabbnak fogom tartani, mint a mostani

udvarlóimat, hiszen a maga művészete nem öregedhetik meg soha... Én csak annyit kívánok a sorstól, hogy mindig a maga közelében lehessenek s hogy este, minden újabb diadala után, az enyém legyen... Ha ezt elérem, nagyon boldog leszek, elhiheti...

Oly őszintén, oly komolyan mondta ezt, hogy Lászlóffy behunyta gyönyörűségében a szemét. És míg az orgona újra megszólalt s a menyasszony, az oltár előtt, lehajtott fővel hallgatta a pap beszédét, félig álmodva rebegte:

- Minek fösti élém ezt a nagy boldogságot, miért tesz elégedetlenné a sorsom iránt? Eddig nyugodtan éltem, mert gyűlöltem az embereket, de ezután utolsó percemig csak arra fogok gondolni, amit az imént mondott... Milyen kegyetlenség a gondviseléstől, hogy csak most hozza magát élém, most, amikor már mindennel leszámoltam...

A leány megszorította a kezét és bátran folytatta:

- Miért olyan szerény, miért tartja magát ilyen kevésre? Hát az ország első művésze talán nem ér annyit, mint egy szerencsés bankigazgató, vagy egy gazdag ügyvéd?... Én azt hiszem, hogy maga partienak is van olyan jó, mint Kovács doktor, aki után egy egész leánygeneráció bolondul...

Az utolsó szavakat már csak alig tudta elmondani, mert az esküvőnek most egyszerre vége szakadt és az oltár elől hófehér csipkébe, selyembe, frakkba és uniformisba öltözött sokaság özönlött nagy zajjal az ajtó felé. Az ismerősök ragyogó arccal gratuláltak a násznépnek, a tekintélyes nagynénik, a cilinderes és izzadt keztyűs férfirokonok sorának, s a boldogságtól szinte szétolvadó örömszülőknél. Utolsónak jött ki a fiatal pár, alig győzve megszorítani a feléjük nyújtott kezeket, s válaszolni a komoly, tréfás, ingerkedő, enyelgő köszöntésekre, melyekkel mindenünnen elhalmozták őket. A menyasszony kipirulva bókolt a leányismerőseinek, a vőlegény pedig kissé szégyenkezve, de frivol mosollyal, az izgalomtól szinte ostobán haladt kifelé az eleven sorfalon át. Látszott rajta, hogy nem jól érzi magát, pedig a barátai ugyancsak irigykedve pillantottak utána, mikor az ötperces menyecskevel a virágos landauerben helyet foglalt.

Cauders Ellát és az angol misszt szintén kifelé sodorta a tömeg, s Lászlóffy majdnem fiatalos bravurral tudta megőrizni a pozícióját a leány oldalán. Az ajtóban összetalálkoztak Cauderssal; a híres ember gavallérosan odasietett az irodájából, hogy a leányát elkísérje.

- Ni csak, maga az, kedves művészem, - kiáltott föl Cauders meglepetve. - Sohase tudtam, hogy Montenegróval olyan jó viszonyt tart fenn, hogy még a konzulja esküvőjén is megjelenik. Amint látom, a kis leányom lovagjául szegődött...

Lászlóffy zavartan hajlongott, oly rosszul esett neki, hogy a derék ember bizalmával visszaél. De Ella, miközben az édes apjába karolt, komolyan így szólt:

- Igen fontos dolgokról beszélgettünk, apa... Majd Lászlóffy úr egyszer, talán nem is sokára, elmondja neked...

- Tudja mit? - szólt Cauders vidáman. - Ha kedves akar lenni, akkor feljön hozzánk ebédre... Az olyan aggregény-háztartásban, aminő a magáé, nem okoz valami nagy bajt, ha a házigazda el is marad...

Ella boldogan tapsolt.

- Igen, igen, föl fog jönni, én hívom meg... Ha kosarat ad: akkor örök harag... Ezt pedig, remélem, nem akarja...

Lászlóffy kómikus gesztust csinált, aztán így felelt:

- Isten neki, meghozom azt a nagy áldozatot, hogy Budapest legjobb francia szakácsának a főztjéből egyem...

Lászlóffy, aki ugyancsak nem erőltette meg magát a szabadkozásban, láthatólag szívesen foglalt helyet a Caudersék fogatán, mely a templom előtt várakozott. Otthon a háziúr egy pillanatra egyedül hagyta őket a kis szalónban, tréfásan engedelmet kérve a művésztől:

- Úgy-e megbocsát, ha pár percre a telefonhoz sietek?... Az efféle kalmárember jóformán a telefon mellett keresi meg a mindennapi kenyerét...

Ella is eltűnt valamelyik benyilóban, s rövid idő múlva bájos pongyolában, a vállán csipkés köténnyel jelent meg újra.

- Soká megvárattam? - kérdezte kissé kacérul.

- Oh dehogy... Oly csinos itt minden, hogy akár naphosszat elnézném... Ezt a kis palotát a jóízlés muzeumának lehetne nevezni.

- Köszönöm apa nevében a bókot... Ezt az elismerést, a maga ajkairól, ő bizonyosan többre becsülné egy sikerült konverziónál.

A házikisasszony cigarettát tett a vendég elé, aki csodamódra jól érezte magát e napfényben csillogó nippes közt, a sajtóságon kedves, disztíngvált illatban, mely a finom, úri lakást betöltötte. Minden oly jónak, oly tökéletesnek tetszett most előtte: a déli napsugár, mely vígan játszadozott a virágos kárpitokon, a karosszék, melyben kényelmesen hátradőlt, a cigaretta, melyből könnyű füstfelhőket fújt maga elé. Amíg a kis leány boldogan nézte, ő mámorosan ezt gondolta magában:

- Hogy éltem eddig, hová gondoltam, miért küzdöttem?... Az eddigi életem nem is volt egyéb, mint valami rossz álom... Csak most találtam meg magamat és az igazi lelkemet...

- Lászlóffy, - szakította félbe a leány, miután nagyot lélegzett, - ez a mai nap lesz az, amelyen a sorsunk eldől... Hallgasson rám: ebéd után, ha apával a dohányzóba átmennek, mondja meg neki, hogy szeretem és maga is szeret engem... Ne féljen, - nincs itt szó messalience-ről, hiszen csak mi ránk tisztesség, ha az ország legnagyobb művészeivel rokonságba keveredünk... Miért olyan szerény, olyan bizalmatlan?... Mondja meg apának bátran, hogy feleségül akar venni, - meglátja majd, hogy ő se tartja ezt olyan különösnek, mint maga hiszi...

A színész nem felelhetett, mert Cauders jókedvűen belépett hozzájuk. A házigazdát nyomon követte az inas, aki szertartásosan jelentette:

- Tálalva van!

Lászlóffy karját nyújtotta Ella kisasszonynak s mintha csak a sors is ösztökélni akarta volna a merész lépésre, Cauders derülten így szólott:

- Milyen friss, milyen fiatal, milyen ruganyos! Akármi legyen, ha én is többnek nézem harminc évesnél! Az a keresztlevél, azt hiszem, hogy szemérmetlenül hazudik...

A menü pompás volt, a borok kitűnőek, a főszolgálat csodaszerű, s Lászlóffy az ebéd végén még egy nevezetes tapasztalást tett: hogy a Cauders-palota nemcsak a teájáról híres, hanem a fekete-kávéjáról is. Amíg a kitűnő moka kanalanként szűrte, tréfás elkeseredéssel dörmögte:

- És én szerencsétlen majdnem félszázad óta azt hiszem, hogy mindennap kávét iszom... Pedig valami kriminális lőrét ittam, ami a kávé tisztos lobogója alatt tolakszik be a szegény nyárs-polgár életébe...

Amikor az inas zajtalanul elszedte az asztalról a porcellánt, Ella kisasszony - biztató pillantást vetve a színész elé - gracióz pukkerlit vágott s leányos hévvel csókolt össze vissza az édes apját.

- Én most magukra hagyom az urakat, mert tudom, hogy egy jó szivart többre becsülnék, mint engem... Nem is volnék leány, ha vagy tíz percre nem aludnám ebéd után..

Mosolyogva kilebbent a szobából, még egyszer rászögezve a szemét a színészre, aki úgy érezte, hogy valami ördögös kényszerűség varázsa alatt áll. Egy darabig szinte magánkívül hallgatta a Cauders beszédét, gépiesen mosolyogva néha, holott igazán azt se tudta, hogy miről van szó. A szórakozottsága csakhamar föl is tűnt a figyelmes házigazdának.

- Valami baja van, kedves művészem? Úgy rémlik, mintha a gondolatai mértőföldes messzeségben járnának innen... Fogadni mernék, hogy a lelkében most valami új, valami érdekes szerepével foglalkozik...

Lászlóffy lehorgasztotta a fejét, a kezével idegesen markolt a széles angol fauteuilbe, de aztán egyszerre összeszedte magát. Remegve hátradőlt, az arca sápadttá lett az izgalomtól, aztán a Cauders szemébe nézve, elszántan szólott:

- Talán megfélemeztem a tiszteletről, amellyel méltóságodnak tartozom, talán visszaélek a jóságával, mellyel oly érdemetlenül kitüntet, - de érzem, hogy kötelességem az őszinteség. Csak arra kérem, hogy ne ítéljen el, - legyen inkább részvéttel és elnézéssel irántam...

Cauders apai gyöngédséggel nézett rá.

- Beszéljen, boldog vagyok, hogy a bizalmával kitüntet... Tudja, hogy nemcsak szeretem, hanem becsülöm is...

A színész szeméből könnyek szivárogtak ki, s halkán, lesütött szemmel szólott:

- Említettem úgy-e, hogy a kis leánya szerelmes belém?... Azt hittük, hogy kiábrándul, ha jobban megismer, de fájdalom, hiu volt a reményünk... A szegény gyermek most jobban szeret, mint valaha... És van még egy nagyobb baj is ennél...

- Micsoda?

- Az, hogy én is szeretem őt... Úgy szeretem, mintha ma töltöttem volna be a harmincadik évemet, mintha az élet szebbik része még előttem volna... Annyira ki vagyok forgatva magamból, hogy szinte félek... Mi lesz ennek a vége? Tudom, hogy örültség, amit beszélek és mégis: becstelenségnek tartanám, ha nem lennék őszinte méltóságod iránt... Kérem, adjon valami tanácsot, mert én nem tudom megtalálni a kivezető utat...

Szinte remegve nézett a házigazdája szemébe, mint a húszéves siheder, aki a sorsa eldőlését várja a következő pillanatban. Oly megható volt az izgatott, vén gyermek viselkedése, hogy Cauders, a várható fölindulás helyett, őszinte részvétellel hallgatta végig.

- Tőlem kér tanácsot? - mondta aztán szomorúan, miközben kezét a könyező színész vállára tette. - Meg vagyok döbbenve, mert attól félek, hogy még nagyon is sokat fogunk szenvedni mind a hárman... De akárhogy is lesz, egy dolgot el kell ismernem: azt, hogy ön korrekt és becsületes ember módjára viselkedett.

A színész melankólikusan bólintott.

- Az én viselkedésem... oh, hiszen az nem számít... Szívesen megtennék akármit, csak hogy a szegény gyermek boldogságát elősegítsem... De nincs egy ötletem, egy gondolatom... Hazudnám, ha azt állítanám, hogy erős, hideg és okos tudok lenni... Oh, hiszen jóformán hetek óta nem alszom, mert éjjel is azon töröm a fejemet, hogy a kivezető utat megtaláljam... Mondja meg ön, hogy mit tegyek, - és én szívesen teljesítem, legyen bár akármilyen áldozat, amit kíván tőlem...

Cauders sokáig nézett a szivarja füstjébe, majd szótlánul föl és alá sétált a dohányzó szoba szőnyegén. Csak jó idő múlva szólalt meg:

- Talán az egyetlen mód az lenne, ha ön elutaznék Budapestről... Mit szólna ahhoz, ha például betegség címén hosszú szabadságot kérne? Így még talán elhitethetnők szegénykével, hogy közömbös iránta, s hogy a kisebb gondja is nagyobb annál, semhogy ő reá gondoljon... Ha ellenben őt visszük el, hát csak fokozzuk a szenvedélyét, hiszen, fájdalom, sokkal akaratosabb, semhogy a szerelméről lemondjon...

- Kívánja, hogy elutazzam? A legnagyobb készséggel. Még ma beszélni fogok az igazgatómmal, s akár holnap reggel búcsút veszek Budapesttől. És itt a kezem, hogy nem is térek vissza addig, amíg a kicsike leány a nászútjára el nem indul...

Cauders meghatottan nyujtotta kezét a színésznek és hálásan szólt:

- Sohase fogom elfelejteni, hogy milyen nemesen viselkedett irántunk... És higgye meg, nagyon bánt a kétség: vajjon szabad-e ezt a nagy áldozatot elfogadnunk öntől?

Lászlóffy még válaszolni akart valamit, de e pillanatban az Ella nevető arca bukkant be a függöny nyílásán keresztül.

- Elszívták már a szivarjukat? Én aludtam, álmodtam is, sőt az angol misszel is beszéltem vagy tíz percig a kertész unokaöccsének sógornőjéről, akibe, úgylátszik, minden nyelvtan-készítő szerelmes...

Könnyed hangon, tréfásan mondta ezt, de látszott rajta, hogy belsőleg csupa izgalom, csupa kíváncsiság, csupa türelmetlenség. A férfiak zavartan hallgattak, míg végre az öreg Cauders magához tért kissé.

- Szivaroztunk és a mester minapi híres szerepéről, a sikkasztó katonatisztről beszélgettünk... Ebben az új genreben szinte nagyobbnak tűnt föl, mint összes, eddigi alakjaiban... Ne rázza a fejét kedves művészem, ön ezúttal is mély volt és utolérhetetlen.

Ella csudálkozva nézett az édesapjára, míg Lászlóffy, aki a polgári életben - csodálatos! - absolute nem értett a színészkedéshez, szemlesütve állott föl a helyéről. És anélkül, hogy a pillantását fölemelte volna, halk hangon, mentegetődzve így szólott:

- Bocsánat, de most már mennem kell, mert a Kaszinóban várakoznak rám. Egy fiatal gróf várakozik rám, akinek megígértem, hogy műkedvelői előadást rendezek a kastélyában.

Sietve búcsuzkodott, s majdnem föltűnő gyorsasággal rázott kezét az öreg Cauderssel és a leányával. Az előszobában, míg a házigazda gyújtó után nézett, hogy a vendég az utiszivarját meggyujthassa, Ella szívdobogva, suttogó hangon kérdezte:

- Elmondta apának, hogy mi a tervünk?

Lászlóffy úgy tett, mintha teljesen a szivarja levágásával lenne elfoglalva, s halkan válaszolt:

- Tudassa vélem az angol kisasszonya címét, majd az ő nevére megírom, hogy mi történt... Tudassa már holnap, hogy azonnal értesíthessem...

Tíz perc múlva a színész már az Erzsébet-tér tájékán járt és sápadtan ült be a legelső fiakkorba, ami az útjába akadt. Nem igen tudta, hogy mit beszél, csak ennyit mondott:

- Hajtson ki a Zugligetbe, vagy Dunakeszre... Hajtson akármerre, csak minél messzebb ezektől a háztól és utcáktól...

Negyednap délben mrs. Black, a Caudersék angol nevelőnője, aki félnapot mindennap ott töltött a kis nádor-utcai palotában, titokzatosan így szólott Ella kisasszonyhoz:

- My dear, küldje ki valamiért a szobaleányt... Ma reggel levelet kaptam az ön számára...

Mikor a szobaleány kiment, az angol nő - aki vén leány létére igen regényes és szentimentális természet volt - szemforgatva átadta a növendékének a lezárt borítékot, melyre a Lászlóffy gyermekesen nagy betűivel ez volt írva:

Cauders Ella kisasszonynak.

Nagyon sürgős!

A leány szinte lélegzet nélkül rohant az ablakhoz, s dobogó szívvel, könnybe lábadó szemmel olvasta végig a következő levelet:

Kedves, jó, naiv és bolondos Ellym! Mire e sorokat olvassa, én már nem vagyok Budapesten, - s az a tervem, hogy nem is térek vissza ide, sokáig, nagyon sokáig, talán sohasem többé.

Kötelességem, hogy az elhatározásomat megokoljam, kötelességem maga iránt, szegény kis Ellym, aki egy végzetes napon azt a bolondságot vette a fejébe, hogy a szívét, a fiatal szívét, egy szomorú, kiszáradt, megrokkant öreg embernek ajándékozza.

Édes kicsikém, maga még sokkal fiatalabb és sokkal kevesebb alkalma volt ahhoz, hogy a piszkos, a csunya, a prózai életet megismerje, semhogy a maga érzésével igazán tisztában lenne. Fehér leányszobájában, a szerető szívek között, akik születése óta körülveszik, regényes álmaiban úgy képzei, hogy gyermekora ideálját megtalálta... Pedig nem az ideálját találta meg, hanem csak a bábút, akit érzésének aranyos csillogásával fölruház... Még nem tudja, hogy a bábú akkor is csak hideg, érzéktelen fadarab marad, habár arannyal és drágaságokkal díszítik is föl tehetetlen és szögletes tagjait...

Nem akarok most arról beszélni, hogy a maga érzése is csak gyermekes visszfénye az igazi szerelemnek, - ezt maga, szegény kis Ellám, úgyse hinné most el, - csupán egy keserves vallomást teszek: hogy én nem szeretem és sohase tudnám szeretni...

Higye meg, hogy ez természetesebb, mintha az ellenkezőt állítanám... Vén vagyok, kifáradtam a küzdelemben; és a szívem - óh mily őszinte fájdalommal írom le ezt! - nem képes többé arra, hogy a szerelem boldog ujjongását, édes boldogtalanságát átérezze. Legyen meg a kényelmes lakásom, a jó ebédem, az esti teám, hallhassak néha egy jó zeneművet, s csengjen olykor fülemben a tapsok zenéje: többet az élettől én nem kívánok és nem kívánhatok. A szerelem, a maga fiatalsága, a maga becéző gyöngédsége: ez kifárasztana, a terhemre lenne és az egész idegrendszeremet fölborzolná...

Édes kicsike Ellym, kérve kérem: felejtse el. Vagy ne is felejtse el, hanem őrizzen meg a szívében, mint tűnő gyermeksege legvégső szép álmát, az utolsó beszélő bábút, amelyikben még öröme telt...

Hová megyek: ne kérdezze. Régi tervem, hogy néhány évet a külföldön töltök, s a halálom előtt még sütkérezem ama nagy és ismeretlen művészet napfényében, amelyről eddig csak a könyvekből és az ujságokból hallottam valamit... Megyek és vigasztalást keresek a nagy csillagok látásában, akik mesés fényükkel idegen horizontokon ragyognak...

Fáj a szívem, hogy fájdalmat kell okoznom magának és mégis, úgy érzem, hogy becsületes dolgot cselekszem... Felejtsem el és találja meg mielőbb azt a boldog embert, aki méltó arra, hogy az életét neki szentelje, aki a fiatalságáért, a meleg szívéért, az aranyos lelkéért az ő saját fiatalságát, lelkét, minden érzését adhatja cserébe magácskának.

Isten vele, sírja ki magát és ne gondoljon rám többé! Utolsó, fölszáradó könnycseppjével együtt feledje el a szegény, vén színészt is, aki gazember lenne, ha a maga virágzó életét elfogadná.

A viszontlátásra, majd egyszer, nagyon sokára, amikor már boldog és nyugodt asszony lesz, s maga is nevetve gondol vissza arra a bolondos kisleányra, aki ezeket a sorokat oly fájó szívvel olvassa el...

Isten vele, utoljára. Isten vele!

Lászlóffy.

Az angol nő, aki sejtette, hogy a levélben a szív örök érzései forognak szóban, kíváncsian kémlelte a tanítványa arcát, de a leány vonásaiban semmi változást nem látott; Ella egy pillanatig komolyan maga elé bámult, aztán csöndesen összegyűrte a levelet. Mrs. Black kíváncsian kérdezte:

- Valami rossz hírt kapott, kicsikém?

A kérdésre Ella megragadta az angol nő kezét, arcát elöntötte a fejébe tóduló vér pirossága, azután sietve, majdnem lélegzet nélkül suttopta:

- Kedves jó mrs. Black, ha csak egy kicsit szeret, nem hagy magamra a borzasztó helyzetben... Majd holnap mindent meggyónok, de ígérje meg, hogy velem tart, a pártomon lesz...

Az angol nő, aki a természettől nagyon jószívű és érzékeny teremtes volt, könnyezve ölelte magához a tanítványát s megindultan szólott:

- Rendelkezzék velem, drágám, úgy, ahogy jónak látja... Bármilyen kíván is tőlem, már most megígérem, hogy teljesíteni fogom...

Másnap, kora reggel, Cauders fontos ügyben Bécsbe utazott. Ella egyedül ült délben az asztalnál, s ebéd után, anélkül, hogy a rendes szokása szerint lefeküdt volna, így szólott a szobaleányhoz és az inashoz:

- Elszaladok egy félórára az angol misszhez, aki megígérte, hogy estére velem jön a színházba... Nem kell befogni - jól esik, ha egy kicsikét gyalog sétálhatok.

Magára kapta a kalapját és az óráját, s meg sem állt, csak a második emeleti üvegajtó előtt, melynek réztábláján a Lászlóffy neve állott. A művész gazdasszonya az izgatott csöngetésre sietve nyitotta ki az előszoba ajtaját.

- Ni csak, - a multkori kisasszony, akit a kocsihoz elkísértem, - szólott bámulva.

Ella belépett az előszobába, gondosan körülnézett, aztán esdeklő hangon fordult a tiszteletreméltó, öreg dámához:

- A jó Istenre kérem, válaszoljon őszintén, merte életbevágó dologról van szó... A gazdája jövője és boldogsága forog kockán... Tudnom kell, mindenáron tudnom kell, hogy Lászlóffy úr hova utazott?

- De kedves kisasszony, hiszen magam se tudom, hogy hova ment... Csak annyit mondott, hogy minden holmiját csomagoljam össze, mert lehet, hogy hónapokig se tér vissza Budapestre... Csak később fogja közölni velem, hogy a leveleit hova küldjük...

A kis leány kétségbeesve nézett maga elé, aztán egyszerre fölkiáltott:

- A kocsit se tudja előkeríteni, amelyiken a pályaudvarhoz hajtatott?

- Oh igen, kisasszony, azt megmondhatom, hiszen magam hoztam az egylovast a Rákóczi-út sarkáról...

- Eljön velem a kocsállomásra?

- Nagyon szívesen.

A gazdasszony bezárta az ajtót, s megzavarodva, őszinte ijedtséggel vezette a furcsa kis vendéget az utca sarkára. A Rákóczi-úton már messziről fölismerte a Lászlóffy tegnapi kocsisát.

- Látja azt a fiatal gyereket, ott a sárga hintó bakján? Az volt, aki a gazdát a vasúthoz vitte...

Ella hálásan szorongatta meg az öreg asszonyság kezét, aztán felelet nélkül ott hagyta az utca közepén. A következő pillanatban már ott állott a siheder előtt, aki megriadva nézett az előkelő úri kisasszonyra.

- Nézze, - szólott Ella kissé sápadtan, - akarja, hogy ezt a huszkoronás aranyat magának adjam?

- Már hogyan akarnám!

- Magának adom, ha őszintén felel a kérdésekre. Ismeri maga Lászlóffy urat, a színművészt?

- Hogy ismerem-e? Meghiszem azt, nagyságos kisasszony. Tegnap is én vittem ki a keleti pályaudvarhoz.

- Hát mondja meg, hogy hova utazott tegnap s az aranyat szívesen magának ajándékozom.

A kocsis megvakarta a feje bubját.

- Ujjé, - honnan tudjam, hogy hova utazott? Én csak a pályaudvarig vittem s tőlem épp úgy mehetett Párisba, mint Nagybecskerekre. A nagyságos urak az ilyesmit nem igen szokták a kocsisuknak az orrára kötni...

Mohón nézett az aranyra, melyet az úri kisasszony még mindig ott tartott remegő ujjai között. De egyszerre csak örömmel csapott a homlokára:

- No lám, erről majdnem egészen megfeledkeztem... Ha én nem is tudom, van valaki, aki okvetetlen megmondja... A podgyászfordó, aki a kézításkáját a kupéba vitte...

- Tudja a podgyászfordó számát?

- Oh igen, jól emlékszem, a 43-as volt...

Ella fölugrott a kocsiba, s türelmetlenül szólott:

- Hát hajtson a keleti pályaudvarhoz...

Negyedórával később szerencsésen megtalálták a 43-as számú podgyászfordót, aki véletlenül csakugyan emlékezett a borotvált képü, kissé haragos utasra.

- Stimmt, tudom, az a komédiás, vagy mi a jó Isten csudája volt... Velem pörölt, hogy nincs a bécsi gyorsvonatnak közvetlen kocsija Grácba... Mintha én tehetnék arról, hogy neki át kell szállnia Győrben, ahol a gráci vonal elágazik...

- Bizonyosan tudja, hogy Grácba utazott?

- Persze, hogy tudom, hiszen ostoba fajankónak mondott, amiért nem adhattam neki külön kupét...

Tíz perccel ezután Ella otthon volt a lakásukban. Egész délután a szekrényeiben és a fiókjai-ban kutatott, s csak estefelé hagyta abba a titokzatos rendezkedést, mikor mrs. Black, az angol nő, a szobába lépett.

- No, nyugodtabb egy kissé, mint tegnap?

Ella válasz helyett görcsösen ráborult az öreg nőre.

- Oh, mrs Black, mennyire boldogtalan vagyok!... Hadd sírjam ki magam, ez jól esik, ez megkönnyebbít kissé...

Fuldokló zokogásba tört ki, úgyannyira, hogy a szegény mrs Black ijedten simogatta meg könyekben ázó, rózsaszínű arcoskáját. S mivel nem volt elég erős ahhoz, hogy a mások zokogását végignézzze, hát ő is csakhamar sírva fakadt, bár egyelőre még sejtelve se volt arról, hogy a kis tanítványa boldogtalanságát mi okozza?

Ella azonban csakhamar magához tért, hősiesen letörölte arcáról a könnyeket, aztán hevesen megszorította az angol nő karját.

- Üljön le mrs Black, hadd gyónom meg életem legnagyobb titkát... Mindent el fogok mondani, mindent a legapróbb részletig, hiszen szükségem van rá, hogy maga megértsen, támogasson...

S a jószívű hölgyet átölelve, egymásután elmesélte mindazt, ami közte és a híres színész közt történt: első látogatását a legénylakásban, Lászlóffy vizitjét az édesapjánál, az estélyi, az esküvői találkát, s a váratlan levelet, amely minden nyugodtságától megfosztotta. Mrs Black kíváncsian, s álmélkodva hallgatta végig, sűrűn spékelve meg az előadást efféle fölkiáltásokkal:

- Borzasztó! Rettenetes! Hallatlan! Szegény kicsikém, képzelem, hogy mennyit szenvedett!

Ella végre befejezte az előadást, s most már könyek nélkül, majdnem férfias energiával nézett az angol nőre. És elszántan szólott, mintha egy megföllebbezhetetlen ítéletet mondana ki:

- Akárhogy is lesz, én nem mondok le róla, s az övé akarok lenni... Hiába minden, úgyis tudom, hogy csak kénytelenségből utazott el. A szíve ösztökélte rá, meg az az elhatározása, hogy engemet megmentsen...

- Hát mit akar tenni? - kérdezte mrs. Black megdöbbenve.

- Mit? Azt édes mrs. Black, hogy utána utazom és visszahódítom magamnak. Szerencsére tudom, hogy hol van, s így huszonnégy óra múlva élőszóval mondhatom meg neki, hogy hazudott, amikor azt írta, hogy nem szeret...

- Jézusom, csak nem akar talán megszökni az apai háztól? - kiáltott föl a regényes mrs. Black, a boldog izgalomtól szinte borzongva.

- Megszökni? Arról szó sincs. Negyvennyolc óra múlva ismét itthon leszek, talán még hamarabb, mint apa, aki a külföldre utazott. Ami pedig a tisztességet és a világ nyelvét illeti, hát azt hiszem, elegendő biztosíték, hogy a földkerekség legtisztességesebb nőszemélye gardiroz...

- Hát ki az, aki gardirozza?

Ella pajzánul a nyakába ugrott az angol nőnek, s kacagva szólott:

- Ki más, mint ön, édes, aranyos, drága, mrs. Black-em... Csak nem engedi meg talán, hogy boldogtalan kis tanítványa egyedül utazzék?... Holnap, kora reggel, útra kelünk, az első vonattal, amelyik egy szerelmes szívet Grácba vihet...

Mrs Black sópánkodva emelte az ég felé a karjait, többször szívettépően sóhajtott, aztán rezignáltan így szólt:

- Ha el nem kísérem, akkor egyedül utazik, - ezt pedig, ugyebár, nem szabad megengednem?... Isten neki, belenyugszom hát, hogy vele utazom, nehogy valami ostobaságot elkövessen...

Ella örvendve tapsolt, két-háromszor keringőlépésekben táncolta végig a szobát, míg mrs Black hangosan tépelődve engedte át magát a fölbukkanó kételyeinek.

- De bizonyos-e, hogy a művész Grácban maradt, habár oda is utazott, a vasúti hordár tanúsága szerint?... Ki tudja, hogy hova ment onnan s hol lesz, amikor mi a stájer hegyeket megpillantjuk?

Ella fitymálva intett, s jókedvűen válaszolt:

- Attól ne féljen, nekem is van ám egy kis sütnivalóm... Éppen ma olvastam az ujságban, hogy Grácban most a híres Norde játszik, Németország legkitünőbb drámai színésze... Ha Lászlóffy ott van, bizonyosan nem mulasztja el, hogy ünnepelt kollégáját megnézzé.

Titokban összecsomagolták a legszükségesebb holmikat, susogásra fordították a beszédet, ha a szobalány vagy az inas bejött, az utikönyveket és menetrendeket tanulmányozták, s gondos szemlét tartottak a leányszoba garderobéjában, ahol habkönnyű selymek és csipkék sorakoztak példás rendben egymás mellé.

- Mit gondol drága mrs, magammal vigyem ezt a fehér csipkebluzt? Ez volt rajtam akkor este, amikor Lászlóffy először tett látogatást nálunk.

Végre valahogy megállapodtak az uti podgyász tekintetében, s az angol nő is hazaszaladhatott estefelé, hogy a maga holmiját is sietve összeszedje és elhozza. Úgy határozták, hogy mrs Black ma itt fog aludni a Cauders-palotában, hogy korán reggel együtt hajtassanak ki a keleti pályaudvarra...

Mrs Black csak éjfél felé jött vissza, mert öt kicsiny testvére volt otthon, akiket mind el kellett látnia, nehogy távolléte alatt valamiben szükségét szenvedjenek. Ella ébren várta a hálószeroban, a mrs. Alexander egyik gyönyörű regénye mellett. Amikor az angol nő cókókostól a szobába lépett, boldogan, hálás szívvel borult a nyakába.

- Oh, drága jó mrs. Black, hát csakugyan itt van, hát csakugyan elhagyta értem három napra az öt nevetlen árváját? Sohase fogom elfelejteni a jóságát, soha, még akkor se, ha belőlem is olyan tipegő nagymama lesz, mint amilyen itt a Vadvirágos Ösvényekben szerepel.

Jóformán ébren töltötték az egész éjjelt, bár hosszú halogatás után végül lecsavarták a villamos lámpát s komolyan elhatározták, hogy aludni fognak. Néhány pillanatig mély csönd volt, de a kis leány hangja csakhamar megszólalt:

- Ébren van, mrs. Black?

- Ébren szívem, mit kíván?

- Semmit, csak jó éjszakát akartam kívánni mégegyszer...

Ismét elcsevegtek pár percig, ismét elhallgattak, de az Ella susogó hangocskája nemsokára utat tört megint a sötétségen át az angol nő ágyáig:

- Drága mrs. Black, még mindig nem alszik?

- Nem, kicsikém.

- Mit gondol, hol fogunk aludni holnap ilyenkor?

- Azt hiszem, hogy valamelyik gráci szállodában.

- Nekem az a sejtelmem, hogy még az est folyamán találkozunk vele... Majd meglátja, hogy ő lesz az első ember, akit a színházban megpillantunk.

- Az meglehet, kis angyalom. De most már csakugyan itt az ideje, hogy a jó tündérke az álmoport a szemünkbe hintse...

Nagyon nehezen csakugyan elszenderültek, de nem alhattak többet másfél- vagy két óránál, amikor Ella ijedten kiugrott az ágyából.

- Szent Isten, mindjárt hat óra... Amíg a toalettünkkel végzünk, siethetünk is a pályaudvarhoz.

Jó félórával később Ella már comme il faut külsővel, karcsu termetén szürke selyem utazóköpennyel, huzta föl az előszobában a keztyűjét, míg az inas az ezüsttel kivert kofferokat és táskákat vitte le a kapu előtt várakozó kocsiba. A kis leány nyájasan elbúcsuzott a szobaleányoktól, akik mind a ketten formálisan szerelmesek voltak hebehurgya kis úrnőjükbe.

- Ha apa megjönne, tudathatják vele, hogy mrs. Black-kel Szent-Gelemérre utaztunk, Vilmos bácsihoz... Egyébként valószínű, hogy mi előbb itthon leszünk, mint amikorra apa Budapestre érkezik...

A két szobaleány hízelkedve kezet csókolt, s a kocsis vígan a lovak közé vágott. Csupán annyi idejük maradt, hogy a jegyet megválthassák, s néhány ujságot vásároljanak: a vasút már ki is robogott a pályaudvarból. Csak akkor, hogy az állomás üvegteteje alól az aranyos napsugárba értek ki, s hogy a gyorsvonat teljes sietséggel kezdett futni a csillogó acélsíneken, tört ki a jámbor mrs. Blackból az eddig szunnyadozó rémület.

- Jézusom, talán a legnagyobb bűnt követtem el!... Talán nem is lett volna szabad megengednem azt a szörnyűséget, hogy ez a bolond kis leány apai beleegyezés nélkül útra keljen... Oh, többé sohase lesz bátorságom ahhoz, hogy a méltóságos úr színe elé kerüljek...

Ella pajkosan megölelgette az aggodalmaskodó öreg dámát, s rózsás arcával hízelkedve hozzádörgölődött.

- Ne búsuljon, nem lesz ebből semmilyen világrengető katasztrófa. Apa először is később ér haza Budapestre, mint mi, s ha előbb is érne, hát értem én, hála Isten, a módját, hogy a haragját eloszlassam...

S látva, hogy mrs. Black még mindig nyugtalanul néz maga elé a levegőbe, elérzékenyülten folytatta:

- És az én boldogságom, az én jövőendő sorsom, az semmi?... Azt hiszem drága mrs. Blackem, az is csak megér annyit, hogy néhány szemrehányó szót elviseljen érte...

Kis-Cellben idegenek szálltak a kupéba, két katonatiszt, akik ugyancsak mohó szemekkel nézték az ennivaló kis utast. Ella rögtön angolra fordította a beszédet, mire a tisztek egyike hangosan így szólott:

- Nem hiába, mindig azt hallottam, hogy az angol nők végtelenül bájosak... Ez a kis szőke fruska igazán elragadóan kedves...

A leány szörnyen elpirult, de azért nem árulta el magát, csak titokban meglökte a mrs. Black karját. Aztán mind a ketten elővettek egy angol könyvet s elmerülve olvasták a skót papkisasszonyok regényes történetét...

Ebéd után érkeztek Grácba, lakást béreltek az „Erzherzog Johann”-ban, s a hotelszolgát rögtön páholyért küldték. Este hétig nem mozdultak ki a szobából, akkor kocsit hozattak s elhajtottak a színházba.

A nézőtér zsufolásig tele volt, a nagyhirű Norde az egész stájer fővárost lázba hozta, még a szomszédos fürdők közönsége is berándult, hogy a nagy, német komédiást megnézzék. Egy divatos orosz drámát játszottak, a Behavazott tanyák-at, mely Európa minden színpadán körutat tett már, hogy az ismeretlen kis muszka hivatalnokot, a darab szerzőjét, a világhír magaslatára emelje. A levegő már forró volt a jövődő élvezet mámorától, az asszonyok kipirulva csevegtek az udvarlóiikkal, a földszinten pápaszemes kritikusok törülgették izgatottan a látszóveiket. Ella, amíg belépőjét levetette, kíváncsi pillantást vetett a nézőtérre, ahol már sok száz főnyi közönség beszélgetett, mozgolódott és köhögött.

- Ha nem csalódom, hát Lászlóffy nincs itt, - mondta suttogva az angol hölgyhöz.

Mrs Black szemrehányó pillantást vetett a tanítványára és szelid haraggal szólott:

- Ez a véletlenben való bizakodás, higgye meg, nevetséges... Csak úgy vaktában négyszáz kilométert utazni, hogy az ember esetleg összetalálkozzék valakivel, ez bizony meglehetősen furcsa vállalkozás...

- Akar velem fogadni, hogy Lászlóffy itt lesz még ma este? - kérdezte a leány csillogó szemmel.

- Fogadni? Azt nem. Utóvégre az se lehetetlen, hogy a manchesteri polgármester idevetődik ma este. De ha számítanék arra, hogy ma a gráci színházban találkozom vele, hát legyen meggyőződve, hogy nem volnék valami okos teremtés...

Ella akaratosan vállat vont, aztán komoly hangon válaszolt:

- Ha semmi másban nem bíznam, hát arra is fogadni mernék, hogy az előérzetem nem csal meg... Maga is volt fiatal mrs Black, és így jól tudja, hogy a szerelmesek előérzete nem babonáság...

A függöny csakhamar szétnyílt, s pár perc múlva a vendégszínész a színpadra lépett. A nézőtéren halálos csend állott be, mindenki visszafojtott lélekzettel figyelt, s a hátakon hidegség futott végig az első szavakra, melyek a nagy művész ajakát elhagyták. Az egész közönség egyszerre megérezte, hogy kiváló genievel van dolga, a meggörnyedt orosz paraszt alakja hirtelen mindenkinek a szívébe markolt, s a levegőben a szokatlanul szenzációs események megrázó és gyönyörűséges izgalma lebegett. A színész monoton, majdnem száraz hangon beszélt, de szavaiból egy ismeretlen, szomoru világ melankóliája áradt a nézőtérre. Mrs Black megrendülve dőlt hátra a székén, kezével félénken kapaszkodott a páholy plüss könyöklőjébe, s Ella is szinte mindenről megfeledkezve, fordította könyes szemét a színész felé. De a fölvonásnak még a közepén se jártak, mikor hirtelen lázas mozdulattal bökte meg a mrs. Black balkarját.

- Nézzen oda, - súgta majdnem magánkívül.

- Hova?

- A földszintre, a jobboldalon, a második sorba... Ott, a kopott úr mögött, aki a zsebkendőjével a gukkerét törli...

Az angol nő odafordította a látcsövét s ijedten szólott:

- Lászlóffy!

- Nos, kinek volt igaza? Az életemet is föl mertem volna tenni arra, hogy még ma este találkozunk vele...

A pad szélén csakugyan ott ült a budapesti színész, ismert, selymes gérokkjában, térdén az összehajtogatott színlappal. Most jöhetett, de már őt is hatalmába kerítette a csodálatos talentum megvesztegető mélysége és ereje: előrehajolva, ragyogó szemmel bámult a színpadra, kezét félig a levegőben tartva, mintha csak a szokatlan művészet megdelejezte volna. Ella gyöngéd pillantást vetett rá, azután a ridiküljébe nyúlt, ceruzát vett elő s a félhomályban pár siető sort vetett papírra.

- Mit írt? - kérdezte mrs Black kíváncsian.

- Olvassa el. Azt hiszem, gyámnyácskám, hogy nem lesz kifogása ellene...

Az angol nő kezébe vette a cédulát, melyen a következő szavak állottak:

„Ha nem haragszik, hát jó estét kíván

egy igaz tisztelője
Cauders Ella.”

- Mit akar tenni ezzel a levéllel?

- Rögtön meglátja.

Lábujjhegyen ment a páholy ajtajáig, beintette a fehérfőkötős asszonyságot, aki odakünn a Grazer Tagespostot olvasta, s halk hangon így szólt hozzá:

- Látja azt a borotvált arcú urat, a második sor szélén?

- Igenis.

- Vigye el neki ezt a cédulát s mondja meg, hogy innen küldték a proscénium-páholyból.

Az öreg asszony szolgálatkészen sietett el az összehajtott cédulácskával, mrs Black pedig aggodalmasan fölsóhajtott:

- A jó Isten elvette a kis eszemet, hogy ilyesmire vállalkoztam... Megérdemelném, hogy a legsötétebb tömlöcbe csukjanak, amiért ennyire visszaéltem a jóltevőm bizalmával... Ha meggondolom, hogy a méltóságos úr volt az, aki oly jószívűen mellém állt, amikor mindenki elhagyott... Száz forintot adott egyszerre, hogy az ágyneműimet a zálogházból kiválthassam, s az a köszönet érte, hogy a leányát rossz útra térítettem.

Ella izgatottan fölkacagott, aztán megszorította az angol nő kezét.

- Ne féljen, mrs. Black, engem nem térít a rossz útra... Ha Lászlóffyval nyolcszáz ember jelenlétében beszélgetek egy félóráig, ebből még bizonyára nem lesz baj...

Mind a ketten arra a pontra néztek, amelyiken a színész ült, s szívdobogva lesték, hogy Lászlóffy micsoda arccal fogja elolvasni a váratlan levelet. Két vagy három perc mult el, amíg az egyenruhás szolga a cédulát bevitte, s diszkréten súgott valamit a borotvált úr fülébe. Lászlóffy csodálkozva vette át a levelet, föltette a pápaszemét, s pár pillanatig mozdulatlan ijedtséggel nézte a ceruzával írt sorokat. Aztán vérvörös arccal nézett körül a színházban, s csakhamar észrevette a két nőt, akik lesütött szemmel, szinte remegve babrálgattak a színlapjukkal és a bársony-ridiküljükkel.

- Azt hiszem, hogy meglepte kissé a levelem, - súgta Ella a mrs Black fülébe.

A színész fölkel a helyéből, kalapja után nyúlt s lábujjhegyen végigment a földszinten. Nem telt bele öt perc és hangosan megkopogtatta a páholy ajtaját.

- Szabad! - kiáltotta Ella, míg mrs. Black izgatottságában keresztet vetett magára.

Az ajtó halkán fölnyílt s a következő pillanatban Lászlóffy a páholyba lépett. Előbb csöndesen megállt a küszöbön, aztán komolyan megszólalt:

- Hogy kerül ide ilyen váratlanul?

A leány fölállott, közelebb lépett a színészhez, majd mosolygó arccal, ajkai körül valami pajkos mosollyal nyújtotta feléje a kezét.

- Elsőbb is: Isten hozta Lászlóffy... Üljön le szépen ide a hátulsó ülésre, ahova a földszintről nem lehet belátni s akkor ne féljen, azt is megtudja, hogy miért jöttem?

A színész szó nélkül helyet foglalt. Ella bizalmasan melléje telepedett, míg mrs Black a szeme elé tartott kukker mögött úgy remegett, mint a nyárfalevél.

- Azt kérdezi, hogy miképp kerülök ide, - szólt most a leány csodálatos higgadtsággal. - Nagyon egyszerűen Lászlóffy: a ma reggeli gyorsvonattal jöttem. Apa nincsen pár nap óta Budapesten, s én fölhasználtam az alkalmat, hogy meglátogassam magát s magyarázatot kérjek a minapi levele miatt...

- Hát honnan tudta, hogy itt vagyok?

- Az mellékes, a fődolog, hogy itt vagyok. Nem gondolta úgy-e, hogy az ostoba kis leány erre is képes? Azt hitte, hogy egy hazug levéllel mindent elintéz? Egy hazug, komédiázó levéllel, amelyben maga épp oly kevésbé hitt, mint én...

- Hogy érti azt, hogy a levél hazug volt? - szólott a színész sértődve.

- Úgy, ahogy mondom: minden sora, minden betűje egyenesen az ellenkezője volt az igazságnak... Azt írta, hogy nem szeret, hogy öregnek érzi magát, s föltette rólam, hogy a kijelentésében megnyugszom... Lászlóffy, én bizonyos vagyok benne, hogy nem beszélt őszintén; mert maga szeret, nagyon szeret és távolról se érzi magát oly öregnek, ahogy állítja...

A színész tiltakozó mozdulatot tett, a leány azonban hevesen folytatta:

- Mindenki megcsalhat, de a szívem, elhiheti, nem csal meg... Ha sohase volt szerelmes, most bizonyosan az, s csupán azért menekült, mert önmagától is fél... Oh ne tagadja: a beszéde, a levele hazudhatik, de a szeme nem képes arra, hogy hazudjék... Látom, hogy szeret, s tudom, hogy épp annyit gondolt rám, mint én magára...

Fürkészőleg tekintett a Lászlóffy arcába, de a férfi sápadtan fordította el a fejét. Látszott rajta, hogy a szíve csordultig tele van, s hogy ha nem szégyelné, talán ötvenéves kora ellenére sírva fakadna. Ella édes meghatottsággal nézett rá, s pár pillanatig elérzékenyülve élvezte a szerelmes férfi látásának gyönyörét.

- Ne tagadja, - súgta aztán, míg a homályban a színész keze után nyúlt, - hogy nehéz szívvel, sírva utazott el, s hogy maga is épp úgy szenvedett, mint én... Oh, tudom, - becsületes ember akart maradni, s félt attól, hogy egy bolond kis leányt boldogtalanná tesz... Pedig esküszöm, hogy csalódik: épp azzal tenne boldogtalanná, ha a mostani helyzetemben elhagyna...

A színész végigsimította a haját, egy darabig szó nélkül maga elé nézett, aztán egyszerre kitört belőle a keserűség.

- Mit akar, - kiáltott föl majdnem durván, - miért akarja minden áron, hogy becsstelenné legyek?... Nyugodtan tűrtem eddig az öregséget, s ha nem is voltak valami nagy örömeim, hát nagy bánat se keserítette meg az életemet... Miért került az utamba?... Mit kíván tőlem?... Nincs se éjjelem, se nappalom többé, amióta magát, vesztetemre, megismertem...

Lászlóffy szó nélkül dőlt hátra az ülésén, a fejét lehorgasztotta, mintha valami hirtelen rosszul lett volna el. Néhány percig magába mélyedve hallgatott, de aztán egyszerre kitört belőle a szó:

- Nos hát, ha elégtétel magának, hogy nem csupán egyedül szenved, hát bevallom, hogy nekem se volt azóta, egy nyugodt óráim. Sírva utaztam el, abban a tudatban, hogy a nyugodtságomnak mindörökké vége... Hogy szeretem-e? Oh, de mennyire! Úgy szeretem, hogy szinte magam előtt is szégyellem, hiszen valóságos suhanc lettem, amióta magával megbarátkoztam... Évek óta azt hittem, hogy semmi se érdekel többé a világon, már rég lemondtam arról, hogy szenvedélyek zavarják meg az öregségemet, s most ijedten tapasztalom, hogy húszéves vagyok, vagyis: naiv, együgyű, hiu, reményekben bizakodó, mint akármelyik gimnazista, aki féléjszakán át ott kószál a primadonna lefüggönyözött ablaka alatt... Ha kényszerít rá, hát kimondom, hogy már a becsületeimmel is megalkudni készültem s hogy nevetség tárgyává is odadobnám magam, csak hogy a maga fiatal szerelmében sütkérezzem... Talán azt hiszi, hogy az én ereimben nem vér folyik s hogy én le tudok mondani arról az óriási boldogságról, amit a maga bírása ígér nekem? Ha megszöktem, csak azért tettem, mert a szegény édes apját sajnálom... Van-e jogom ahhoz, hogy e ritka ember életét tönkretégyem?... Azt hiszem, rosszabb lennék a banditánál, ha az egyetlen, édes, jó kis leányát szívtelenül elrabolnám tőle... De most már kérem, hogy ne kinozzon, mert az én erőmnek is megvan ám a határa...

Majdnem kétségbeesve mondta ezt, s a leány a gyönyörűség valóságos extázisával hallgatta... Annyira meghatotta a színész nagy szenvedélye, hogy szinte ő is képtelen volt minden beszédre... Csak nagysokára nyúlt a Lászlóffy keze után, s gyöngéden, végtelen rajongással susogta:

- Oh édes, édes, milyen boldog vagyok!

Pillantásuk találkozott a félhomályban s a férfit egyszerre sejtelmes forróság járta keresztül: a naiv, kényeztetett gyermek mintha egyszerre eltűnt volna s a gyönyört ígérő, bájos, érzéki asszony ült mellette a páholy plüsspamlagán... A színész fantáziája hirtelen a jövő csábító képeivel telt meg, amikor ez a karcsu, ragyogó szemű teremtes mámorosan fogja a fülébe sügni, hogy szereti... A vér a fejébe tódult, a füle zúgott, egy pillanatig azt hitte, hogy összeesik... De csakhamar magához tért a kábultságából s mindenről megfeledkezve, magánkívül szólott:

- Drága kis szívem, mennyire szeretem! Azt hiszem, rögtön meg tudnék halni, ha csak egyszer is magamhoz ölelhetném...

Ella szemérmatosan sötételte le a szemét, s alig hallhatólag rebegte:

- Nem kell, hogy meghaljon, - élni fog és mégis meg lesz ez az öröme... Csak rám gondoljon és ne veszítse el az energiáját, akkor biztosítom, hogy győzedelmeskedni fogunk...

Színház után - az előadásból többé nem hallottak egy jótányit se - Ella tapsolva így szólott:

- Most hármacskán el fogunk menni valami kiskorcsmába... Valami olyan helyre, ahol tamburások játszanak és ahol én magam készíthetem el a saját találmányu angol salátámat...

- Istenkém, nem lenne jobb, ha szépen hazamennénk? - szólott mrs Black sopánkodva.

- Haza? No még csak az kellene! Feküdjék le a kis cica, ha álmos, de mi a kedvünkre kilumpoljuk magunkat...

S látva, hogy az angol nő még mindig élénken habozik, pajkos Nebántsvirág-pillantással tette hozzá:

- Egyébként volna egy ajánlatom...

- Micsoda?

- Hogy maga, édes mrs Black, feküdjék le, ha nem bírja tovább... Mi azonban a vacsorát nem engedjük el.

Mrs. Black nagy sóhajtások közt engedett s csendes megbotránkozással követte a szerelme-
seket a városba... Az egyik kivilágított vendéglő előtt, ahol habozva megálltak, Ella finnyásan
húzta föl az orrocskáját.

- Oh, ez nem nekünk való hely... Túlágosan finom és előkelő... Olyan korcsmát keressünk,
ahol ingujjas pincérek szolgálják föl a vacsorát.

Jó darabig gyalogoltak, átmentek a Mura hídján, keskeny utcákon haladtak keresztül, amíg
végre megtalálták, amit kerestek; egy futókával diszített, külvárosi kerti korcsmából vidám
citeraszó hallatszott ki s a vörös asztalok mellett a nép egyszerű gyermekei itták a környéken
készült fehér sört.

- Bemenjünk? - kérdezte Lászlóffy habozva.

Ella, válasz helyett, jókedvűen belekarolt a színészbe s félig erőszakkal behúzta maga után az
Arany Komlóhoz címzett vendéglőbe.

A helyiség tele volt vendégekkel, buzavirágkalapos kis varróleányok ültek a barátjaikkal a
sarokasztalok mellett, iparos formájú férfiak ütötték össze kedélyesen a sörös poharukat. A
pincér - aki nem járt ugyan ingujjban, de kék kötényt hordott - nagy ügyel-bajjal szerzett a
számukra egy üres asztalt, s mikor étlap után tudakozódtak, jámbor mosolygással húzta föl a
vállát.

- Étlap? Az kérem nálunk nem szokás. Kivülről is meg tudom mondani, hogy mit kaphatnak
az uraságok, ha vacsorázni akarnak.

Hamarosan megrendelték a vacsorát, a pincér szolgálatkészzen távozott, mrs. Black pedig
kétségbeesve rázta meg a fejét.

- Micsoda társaság, istenem, micsoda társaság! Abban a házban, ahol én lakom, szakasztott
ilyen korcsma van, de ott hordárok és fiakkeresek étkeznek.

- Kedves mrs. Black-em, - szólt Ella kenetteljesen, - nem szabad elfelejtenie, amire engemet
kisleány koromban tanított, hogy a büszkeség igen csunya és elítélendő tulajdonság... A
fiakkeresek is csak halandó emberek, mint mi vagyunk...

A színész, akit egyszerre mámoros lelkesedés fogott el, kényelmesen elhelyezkedett az asztal
mellett, a szalvétát a térdére terítette, s vidáman csöngetett újra a pincérnek:

- Három korsó friss sört, de a csapról legyen!... Jó puntigami vagy feldbach-i sört, de egy-
szeribe itt legyen!

- Látja azt a piszeorru kis leányt ott a kályha mellett? - kérdezte Ella a színésztől.

- Látom.

- Úgyebár, az a kedvese annak az úrnak, akivel olyan boldogan suttog?

Mrs Black ijedten megint keresztet vetett magára, Ella pedig ártatlan arccal folytatta:

- Mi van ebben annyira megbotránkoztató, mrs. Black! A szerelem, higgye meg, igen kedves és tisztességes dolog...

A kékkötényes legény nemsokára elhozta a vacsorát, a csirkepörkölt kitűnő volt, a sör jéghideg, s az a hiedelem is babonának bizonyult, hogy a rossz bortól az ember zsebében ijedten kinyílik a penicilus. Lászlóffy fölbontatott egy üveg pezsgőt, mely a Cleopatra-sec büszke nevére hallgatott, de amely nem a gallok vidám földjét, hanem a zöld Styriát vallotta hazájának. A pezsgő rossz és émelygős volt, de Ellának nagyszerűen ízlett.

- Mennyivel jobb ez, mint a francia pezsgő! - szólott elragadtatva.

Később odaintették magukhoz a citerást, aki stájer jodli-dalokat játszott, s előadott számait önmaga kísérte énekszóval. A szemtelenül mosolygó fickónak repedt és tremolázó bariton hangja volt, de Ella szinte áhitattal hallgatta.

- Érdekes, hogy az ilyen ember kis korcsmában énekel... Akármelyik operettszínpadon is fényesen megállná a helyét...

A helyiségben lassanként átláthatatlan lett a füst, mrs. Black izgatottan törölgette a szemét a zsebkendőjével, de Ella és a színész pompásan érezték magukat a keresztlábu asztal mellett. Jó darabig némán néztek az egymás szemébe, de Lászlóffy utóbb melankólikusan megszólalt:

- Milyen jó lenne, ha mindörökre itt ülhetnénk!... De mi lesz holnap, holnapután és később?... Már most is remegek arra a gondolatra, hogy holnap, mire fölébredek, visszatér megint a józan eszem és a hétköznapi gondolkodásom...

- Köszönöm szépen, ha ilyen gyorsan kiábrándul belőlem... Én valamikor azt hallottam, hogy a szerelem még a sírban sem szűnik meg...

Lászlóffy szomorúan nézett a leányra, s halkán folytatta:

- Oh, nem is attól tartok, hogy az érzéseim megváltoznak... Erről már, fájdalom, szó sem lehet... De reggelre kialuszom a ma esti optimizmusomat, s megint csak belátom, hogy boldogságunk beláthatatlan akadályokba ütközik... Akárhogy ki is eszelem most, hogy bátran, elszánt arccal fogok az édesatyja elé lépni, akkor, ha ott állok előtte, tudom, hogy füstbe megy minden bátorságom... Mi jogon kérhetem tőle, hogy az egyetlen leányát nekem adja?

- Azon a jogon, tisztelt uram, hogy az egyetlen leánya önt szereti...

A művész lemondólag intett, aztán bús rezignációval szólott:

- Lesz, ami lesz, most már mindegy... Őszintén fogok beszélni az atyjával, még ha biztosan is tudom, hogy kiteszi a szűrőmet... Most már mindegy, történjék, aminek történnie kell...

Ella megszorította a Lászlóffy kezét s csillogó szemmel súgta:

- Holnap reggel a gyorsvonattal Budapestre utazunk...

Éjfél is elmúlt, mire hazatértek, de a szálloda kapujában még jó idő eltelt, amíg annak rendje és módja szerint elbúcsúztak egymástól.

- Aztán véletlenül nehogy elaludja a gyorsvonatot... Szép dolog lesz, ha hiába futkosok föl- s alá a perronon, kétségbeesetten kérdezve fűtől-fától: „Ugyan kérem, nem láttak valahol egy szerelmes kis leányt s egy haragos gardedámot?”

- Óh, csak inkább maga vigyázzon arra, hogy szokása szerint ne alukáljék tizenegyig. Mondja meg a portásnak, mielőtt lefekszik, hogy süttesse el hajnalban az ajtaja előtt a hotelágyút...

- Micsoda ágyút?

- A hotelágyút, amelyikkel a nehezen ébredő vendégeket felköltetni szokták...

Nevettek, majd érzékenyen megszorították egymás kezét, miközben mrs. Black türelmetlenül tipegett föl meg alá a gyalogjárón.

- Fogadok, hogy még náthát fogok kapni a maguk csacsiskodása miatt... Nekem elég, hogy öt percig egy helyen álljak, rögtön itt van a legpompásabban kifejlett influenza...

Ella - a mai nap folyamán talán századszor - megint körülcirógatta az öreg dámát, s hizelkedve gügyögte:

- Hát magának, édes, jó mrs. Black, még egy picurka kis náthát se ér meg két szerelmes ember boldogsága?... Egész életén át minden este kap nálunk egy csésze kitűnő orosz teát, ha egyszer megalapítjuk a családi tűzhelyünket...

Végre valahogy - mindenesetre hosszabb lelki tusa után - csakugyan rászánták magukat arra, hogy elválnak, de előbb még egy utolsó, gyöngéd pillantást vetettek egymásra.

- Álmodjék rólam, édes! - suttogta a hány.

- Nappal is magáról álmodom, kis bolondom, - mondotta sóhajtva a férfi.

Lászlóffy már kora reggel izgatottan sétált a pályaudvaron, s a szíve majdnem hangosan megdobbant, mikor a nagy előcsarnokban az utiruhás hölgyeket megpillantotta. Némán kezét rázott Ellával, intézkedett a podgyász elhelyezése iránt, megváltotta az utijegyeket, s titokzatosan tárgyalt a kalauzzal, hogy az egyetlen külön kupét megszerezhesse.

Végre - fejedelmi borraivalok után - helyet foglalhattak a kis elsőosztályú fészekben, s a vonat halk döcögéssel kiindult a pályaudvarból. Amikor az állomás épületei egymásután elmara- doztak, s a hölgyek kényelmesen helyet foglaltak az ablak melletti sarokban, a színész - tréfás gesztussal, de belsőleg igen komolyan - így szólott:

- Mindeddig könnyű volt a dolgunk, - mi ketten csak hamarosan megegyeztünk egymással... De most, de most, vajjon mi lesz velünk?... Ha meggondolom, hogy ebéd után Budapesten leszünk...

- Hát akkor nagyot kéne sikoltania örömeiben, hogy a céljához közelébb jutott egy lépéssel... Az istenért, csak nem fél talán?

- Őszinte legyek?

- Persze.

- Akkor megvallom, hogy úgy félek, mint gyermekkoromban, amikor a mérges szomszédunk a körtefáján megcsípett... Jaj, jaj, ha eszembe jut, hogy az édesatyja komoly pillantásával fogok szemben állani...

A leány mosolyogva rázta meg a fejét.

- Lászlóffy, sohase hittem volna, hogy maga ilyen gyáva!... Azt hittem, hogy valami görög gladiátor, s lám, kiderül, hogy valóságos elemi osztálybeli tanuló...

- Úgy-e, hogy lassankint kiábrándul belőlem?

- Óh, attól ne féljen... Még talán jobban szeretem, hogy az irántam való érzései ennyire naivvá és gyermekké teszik...

A színész azonban tovább is föl-fölsóhajtott némelykor, látszott rajta, hogy minél közelebb jut Budapesthez, annál jobban meg van ijedve a saját vállalkozásától. Ella egy darabig csöndesen gyönyörködött benne, aztán jószívuén megszólalt:

- Ha minden férfi ilyen, akkor mi leányok bizony Isten nem lehetünk valami büszkék... Hát csakugyan ilyen rettenetes dolog a szent házasság?... Úgy fél, mintha egy tigrisketrebe kellene beugornia, amikor Budapestre érünk...

- Nem a házasságtól félek én, kicsi szívem, hanem az előzményektől... Ha már ott tartanánk, hát akkor a robogó vasuti kocsiban csárdást táncolnék...

Az idő mesés gyorsasággal múlt, még jóformán az első témájukat se merítették ki, amikor a gyorsvonat már berohant a győri állomásra, ahol különben váratlan ijedség érte őket: a peronról egy bivalynyaku ifju szállt föl a kupéjukba, aki éles szemével az ablakon keresztül is csakhamar fölismerte Cauders Ellát. Rábai doktor volt, a híres krakéler, a Cauders-palota estélyeinek régi, meghitt alakja.

- Hát maguk hogyan kerülnek ide? - kiáltott föl a híres verekedő vidáman. - Nini, a mester is, akiről a minap azt olvastam, hogy féléves tanulmányútra indult...

- Tudja, hogy az ujságok mindig hazudnak, - szólott Lászlóffy zavartan. - Inkább azt mondja meg, hogy micsoda nagy esemény volt az, ami magát Budapestről kimozdította?

- Engem? Ez igazán egyszerű dolog, mester. Kardpárbajom volt két idevaló birtokossal, akik a vallásomat nevetségesnek találták.

- És megvágta őket?

- Csak éppen a becsület kedvéért karcoltam egy-egy monogrammot a bőrükre... A dologban különben nem ez az érdekes...

- Hát micsoda?

- Az, hogy a párbaj után váratlan dolog derült ki... Megtudtam ugyanis, hogy az ellenfeleimnek aligha lehetett sértő szándékuk, mert ők is mőzeshitűek, mint én...

Ella jóízűen föl kacagott, de a Lászlóffy nevetésében sokkal több volt az udvariasság, mint a jókedv. Mikor Rábai dr. később átsétált az étkezőkocsiba, hogy a segédeivel a diadalmi uzsonnát elköltse, a színész aggódva csóválta meg a fejét:

- No, ebből szép kis dolog lesz, - mondta ijedten.

- Miből?

- Hogy ez az elsőrangú pletykahordó együtt látott bennünket... Mert azzal tisztában van, úgy-e, hogy ma este az egész Lipótváros rólunk fog beszélni?

- Ugyan mit beszélhetnének rólunk?

- Hát nem elég, hogy egy kupéban jövünk valahonnan, amikor az édesatyja - mint az ujságok személyi hírei a múlt héten hűségesen megírták - már három vagy négy nappal ezelőtt utazott Budapestről?

Ella kómikus grimászt vágott, aztán rezignáltan válaszolt:

- Nos hát legföljebb meglesz az az örömük, hogy pletykázhatnak rólunk... Előbb vagy utóbb, de végre amúgy is meg fogják tudni az igazat... Hogy maga egy kicsit udvarol nekem, azt különben is régen tudják...

A színész még mindig megilletődve bólogatott a fejével, de Ella jókedvűen fordult mrs. Blackhoz.

- Pletykázzanak, amíg csak jól esik nekik, nem igaz? A mende-mondának egyszerre vége lesz, ha az eljegyzési hírünk az ujságokban megjelenik...

Mrs. Black szomorúan nézett a növendékére s keserves arccal szólott:

- Mindennek - előre tudom - úgyis én fogom meginni a levét... A méltóságos úrnak bizonyosan az lesz az első dolga, hogy engem kitiltson a házából.

- Ne féljen, drága mrs. Black, majd kárpótlást talál a mi családi tűzhelyünkönél... Soha, sohase fogjuk elfelejteni, hogy a bánatunkban, a küzdelmeinkben részt vett...

A vonat már közel járt Budapesthez, mikor Rábai doktor, kissé becsipve, az Elláék kupéjába visszatért. Már a folyosón haragosan intett.

- Mi a baj megint? - kérdezte tőle a színész, hogy zavarát némiképp elpalástolja.

- Az, édes mester, hogy minden ember ostoba, aki mózeshitűnek születik...

- Az istenért, csak nem volt ismét afférje valakivel?

- Affér? Azt nem lehetne mondani. De legalább a kedvemre leszídtam azt az antiszemita kuttyát...

- Kit megint?

- Az étkezőkocsi pincérét... Még ez is érezteti az emberrel, hogy nem tartozik a gentry közé... Mivelünk, akik pezsgőt ittunk, még tizedrészben se törődött annyit, mint azzal a két vidéki alakkal, aki mindössze öt üveg sör erejéig költekezett...

- Kedves doktorom, maga, úgy látszik, javíthatatlan... Fogadni mernék rá, hogy annak a pincérnek még csak sejtelve se volt a maga vallásáról...

- Nekem mondja? Már amikor az asztal mellé leültünk, szemtelenül fürkésző pillantást vetett az orromra... No de azt hiszem, hogy tisztességesen megkapta a magáét...

Mikor a gyorsvonat félóra múlva Budapestre ért, Rábai doktor előzékenyen fölajánlotta kocsiját a színésznek. A két szerelmes nem beszélhetett többé egy bizalmas szót, csak a pályaház nagy foyerjében súgta a leány sietve a Lászlóffy fülébe:

- Mikor akar beszélni apával?

- Ha már Budapesten van, akkor holnap este... Majd írok neki, hogy színház után meglátogatom...

Még egyszer megszorították az egymás kezét, aztán - huszonnégy hosszú órára - elváltak egymástól. Rábai doktor elvitte Lászlóffy a lakásáig, útközben ravaszul csiptetve a szemével.

- A kis médi nagyszerűen kinőtte magát... Kisleány korában csúnya és ügyetlen volt s lám most csupa grácia és bájoság... És ha a szemem nem csal, hát nem csupán a művészet iránt érdeklődik...

- Hát még mi iránt? - kérdezte a színész szórakozottan.

- A művész iránt is, kedves mester, a művész iránt is... De most Isten vele, én elmegyek a kaszinóba, a zsidók közé...

VI.

Lászlóffy - beletörődve abba a gondolatba, hogy most már jöjjön, aminek jönnie kell, - még aznap este levelet írt Caudersnak. Sürgős találkozót kért tőle másnapra s meglehetősen szívdobogás közt olvasta a következő választ:

„Kedves művésem, mondanom sem kell, hogy mindig boldog vagyok, ha magát láthatom... Még ma este fölkeresném, ha az átkozott influenza, mely utazásom közben orozva megtámadott, a kimenést megengedné. Délután érkeztem harminckilenc fokos lázzal, s most itt fekszem az ágyban s a szoba mennyezetét bámulom... Azt hiszem, hogy öt-hat nap előtt nem igen lesz vége a szomorú fogságomnak... Jöjjön föl holnap estefelé bármikor, - nemcsak azért, mert beszélni akar velem, hanem azért is, hogy egy szegény betegnek legalább egy félórát földerítse.

Igaz barátja

Cauders.”

Lászlóffy zsebre dugta a levelet, miközben nagyot sóhajtván mormogta:

- Most még csupa barátság és jóindulat, de mi lesz holnap, ha az örült kérésemet meghallja?...

Az éjjelt igen nyugtalanul töltötte (sok év óta először történt vele, hogy késő éjszakáig a kávéházakat járta), írtózott attól, hogy ebben az állapotában ágyba feküdjék, s arra a szörnyűségre is elszánta magát, hogy egyik ismert mulatóhelyre benézzen. Alig lépte át a küszöböt, hangos éljenzés s üdvözlő riadal fogadta.

- Hurrá, a mester, ez aztán a ritka vendég... Ide csak közénk, a karosszékbe, s buktassák meg újra ezeket a pezsgős flaskókat...

Lipótvárosi fiatal urak voltak, akik lefekvés előtt mindig benéztek még ide egy „schlaftrunk”-ra, vagyis inkább, hogy az éjszaka selyemblúzos királynőivel néhány szót váltsanak. A kávéházban általános tisztelet környékezte őket, mert a milliomos elemet ők képviselték a fonnyadó pálmák alatt. Most is, hogy az éljenzés fölhangzott, mindenki az ajtó felé tekintett s a kövér kávé, aki egyszerre megérezte, hogy az üzlet rohamosan föl fog lendülni, lelkes hangon kiáltotta a pincéreknek:

- Johann, August, schnell aufzünden in Separé...

Lászlóffy eközben kissé megdöbbenve lépett közelebb a mulató kompániához, az urakkal udvariasan kezét szorított, fogadta az ismeretlenek hódolatát, s csodálkozva nézett a szép, fiatal leányokra, akik a fiatalsággal az éjszaka unalmát megosztották. A leányokat is fölizzgatta a nagy művész megjelenése, s szinte megilletődve súgták jó hangosan az udvarlók fülébe:

- Milyen szép ember, így az életben is, ha a polgári ruháját hordja... A minap szerettem volna megcsókolni, amikor a Rövidlátó Herceg-ben láttam...

Lászlóffy leült a karosszékbe, de Kemény doktor, az egyik szóvivő fiatal gentleman (aki nemrégiben vált el a feleségétől, Budapest egyik legszebb asszonyától) nagyot csapott az asztalra.

- A vén betörőnek - már mint ennek a gaz kávésnak - igaza van: csakugyan legjobb lesz, ha behurcolkodunk egy szeparéba... Illusztris vendégünk megérdemli, hogy egy tisztességes murit csapjunk a kedvéért...

Zajos helyeslés fogadta az indítványt, a társaság, a hölgyekkel együtt, bevonult a legelegánsabb különszobába, a pincérek előhozták a jeges vedreket, s a nagyszakállu cigány is kémlelődve bekukkantott... Negyedóra múlva a legpompásabb korhely-hangulat lebegett a füstös helyiség fölött, s az aranyifjuság oly féktelen jókedvvel kurjongatott, mintha legalább is az orosz cár adta volna meg összes népeinek az esengve várt szabadságot...

A színész kissé megilletődve ült a helyén, zavart mosollyal hallgatta a körülötte libegő hölgyek bókjait s idegenül nézett a primásra, aki hajlongva húzta a fülébe a magyar nótákat... Több volt talán húsztendejénél is, hogy nem mulatott cigány mellett s életében most történt először, hogy könnyüvéru nők társaságában éjszakázott... Fáradtan, kimerülve dőlt hátra a székén s gépies mosollyal, de bensőleg az egész társaságtól megundorodva, bólintott néha-néha a cigány felé... Meglátszott rajta, hogy nem járja át a többiek jókedve s hogy a lelke Isten tudja mily messzeségben kalandozik ettől a lármázó kompániától... A hallgatása annyira szembetűnő volt, hogy Rábai doktor tréfásan a vállára ütött:

- Miért búsul?

- Én? - riadt föl Lászlóffy a gondolataiból. - A cigányt hallgatom s kitűnően érzem magam...

A híres krakéler alattomosan fölhúzta a szemöldökét, kissé közelebb hajolt a színész füléhez, s ravasz ábrázattal szólott:

- Délelőtt persze jobban érezte magát a kicsike hercegnő társaságában... Értem, hogy most is csak a vasúti útjára gondol, s nem érdekli ez a sok ostoba, részeg ember...

Ártatlanul, a sértés minden szándéka nélkül mondta ezt, de Lászlóffy arcát egyszerre elfutotta a vér. És a jámbor színész, aki még talán életében se mondott valakinek célzatosan egy bántó szót, most a helyéből fölugorva, rekedten kiáltotta oda a híres veszekedőnek:

- Megtiltom, hogy ezen a helyen beszéljen felőle... Izléstelen pökhendiségnek tartom, hogy a nevét ilyen társaságban az ajkára veszi...

Rábai doktor sápadtan ugrott föl a helyéről, egy pillanatig, mintha azon törte volna a fejét, hogy a nagy művészt torkonragadja-e, de a következő percben hirtelen lecsillapult:

- A mesternek még azt is megbocsátom, ha gorombáskodik velem... Annyira tisztelem, hogy még ha arcul üt is, én kérek bocsánatot...

Lászlóffy izgatottan hadonázott a kezeivel.

- Lárifári, csak hagyja a szószátyárkodásait... Nem a mester gorombáskodott önnel, hanem Lászlóffy, a magánember, aki minden tetteért és minden szaváért helyt áll...

A doktor dühösen vállat vont, aztán kivonult a szeparéból, miután Kemény Miskát és Réthi Sándort egy komor pillantással maga után intette. A két fiatal gentleman jó negyedóra múlva kissé szégyenkezve tért vissza a szeparéba, ahol már a megilletődés és némaság csöndje fogadta őket.

- Kedves mester, - mondta Kemény Miska, - nem adnám ezer forintért, ha valaki a kötelességem alól fölmentene, de mit csináljak, ha egyszer a körülmények kényszerítenek rá?... Elvégre társaságban élő emberek vagyunk s nem zárkozhatunk el bizonyos formások elől, amelyek azt kívánják, hogy Rábai barátunk nevében elégtételt kérjünk...

A mester komoly arccal bólintott:

- Helyes, ne fáradjanak azzal, hogy a dolgot sokáig cifrázgassák... Megsértettem Rábai urat, hát kutyakötelességem, hogy elégtételt adjak... Ha az urak közül oly szíves lesz valaki, hogy a segítségét elvállalja...

- Szerencsémnek tartom, - tette hozzá a kis Krausz László, a milliomos gőzfűrésztulajdonos fia.

- Akkor a többi ők fogják helyettem elintézni... Csak azt kérem, hogy kora reggel szíveskedjenek majd értesíteni a tanácskozásuk eredményéről...

A színész e szavak után kezét fogott a fiatalokkal, s a kávéházon keresztül távozott a mulatóhelyről. Egyik sarokban megpillantotta Rábai doktort, aki magányosan üldögélt egy kupica aranysárga pálinka mellett...

Másnap, a délelőtti órákban, a Krausz László fogata megállt a színház előtt s a fiatal úr kihívatta a próbáról a híres színészt.

- Mester, - mondta félénken, - ha nincs kifogása ellene, hát jegyzőkönyvileg fogjuk elintézni azt a szerencsétlen affért.

- Mit ért az alatt, hogy jegyzőkönyvileg intézik el?

- A Rábai megbízottai készségesen kijelentik, hogy a felük még csak gondolatban sem akarta megsérteni a mestert, s mi ennek kapcsán szintén kijelentjük, hogy a bántó megjegyzéseket visszavonjuk...

Lászlóffy felütötte a fejét, mint a sivatag oroszlánja.

- Azt akarják, hogy én valamit visszavonjak? Abból ugyan semmi se lesz, vegye tudomásul... Ő, ha jónak látja, bocsánatot kérhet, de én minden betűjét fönntartom a tegnapi szavaimnak...

- De bocsánat, az ember kénytelen ragaszkodni bizonyos formáságokhoz...

- Ragaszkodjék hozzájuk az, akinek kedve van hozzá, de én nem vonok vissza egy jöttát se... Most is kijelentem, hogy pökhendi fráternek tartom azt az urat...

A fiatal úr kedvetlenül távozott a színház udvaráról, s ebéd után levélben értesítette Lászlóffy, hogy kardpárbajban állapotok meg, s hogy a duellum idejét másnap reggelre tűzték ki a Füzy kapitány vívótermében... Orvosról és minden egyébről ők fognak gondoskodni...

Lászlóffy, aki egész éjjel nem aludt, már hat órákor ott volt a vívóteremben, ahová a többiek csak jó félóra múlva állítottak be. Rábai doktor jóindulatu mosollyal nézett a színész szemébe, aztán levetkőzött, s magára öltötte a páncélnak is beillő selyembandázt.

A párbaj körülbelül öt másodpercig tartott, s a segédek, akik több ízben látták már verekedni az országos krakéler, csodálkozva tapasztalták, hogy Rábai doktor szinte nyájasan odakínálkozott a színész kardjának... Lászlóffy, akinek (a színpadon kívül) most volt először kard a kezében, hat centiméternyi vágást ejtett a doktor széles mellkasán, amire Kemény Miksa, a vezető segéd, sietve beszüntette a viaskodást... A párbajorvos azonnal neki akart fogni a varrásnak, de Rábai udvariasan félretolta:

- Megálljon, - mondta, a boldogságtól szinte sugárzó pillantással, - előbb hadd teszek eleget a lovagias kötelességemnek...

Nyájasan közelebb lépett az öltözködő színészhez, szertartásosan meghajolt előtte, aztán nemes egyszerűséggel így szólott:

- Most pedig ünnepiesen bocsánatot kérek... Remélem, hogy nem haragszik rám s hogy ezentúl is a régi, jó barátok maradunk?... Hiszen most már megkötöttük a vérszerződést...

Lászlóffy meghatva nyujtotta a kezét, aztán elérzékenyülten magához ölelte Rábai doktort.

- Én kérem arra, hogy bocsásson meg s ne tartson haragot ellenem... Vén csacsi vagyok, akinek, higgye meg, hogy az esze sincs a helyén némelykor...

A sebesült végre visszatért az orvosához, Lászlóffy pedig kocsira ült és a lakására hajtatott. Körülbelül nyolc óra lehetett, amikor hazaért és délben már az egész város tudta, hogy Rábai doktorral a Cauders Ella szép szemeiért párbajt vívott...

Estefelé Lászlóffy fölment végre a Caudersék kis palotájába.

A portás hajlongva nyitotta föl előtte a kaput.

- A méltóságos úr már kétszer is kérdezte a komornyiktól, hogy nem volt-e itt a nagyságos úr?... Meghagyta, hogy a nagyságos urat bejelentés nélkül vezessék föl hozzá...

- A búcsuzás aligha lesz olyan szíves, mint az üdvözlés, - gondolta magában Lászlóffy aggódva. De azért energikus lépésekkel haladt fölfelé a szőnyeges lépcsőkön, gyerekesen biztatva magát útközben:

- Utóvégre nincs joga hozzá, hogy megharagudják rám... Nem éppen a legnagyobb szégyen, ha valakitől a leánya kezét megkéri... Ha tetszik neki, hát kikosaraz, de akkor se veheti rossz néven tőlem, hogy kérőképp állítottam be hozzá...

A komornyik lesegítette a felöltőjét, aztán széthajtotta előtte a lakás balszárnyába vezető szőnyegajtót. Mikor két üres fogadótermen végigment, hirtelen suttogó hangot hallott:

- Lászlóffy!

Körülnézett: egy perzsa portiére mögül az Ella francia babaarca mosolygott szembe vele. Lászlóffy ijedten állt meg, mire a leány halkán folytatta:

- Bátorság!

Aztán eltűnt a vastag szőnyeg mögött...

Lászlóffy szívdobogva folytatta útját, amíg az ötödik szoba küszöbén meg nem állt: ott volt a Cauders hálótermében, s a milliomos, az ágyában felülve, nyájasan intett neki.

- Isten hozta, már türelmetlenül várom... Öt nap óta az összes klasszikusokat végigolvastam, s most már ugyancsak kíváncsi vagyok valami eleven ember társasága után...

Hatalmasan megrázta a színész kezét, az inassal széket hozatott az ágy mellé, aztán - mikor végre egyedül maradtak, - hálásan nézett a színész szemébe.

- Hogyan köszönjem meg, amit tett értünk, kedves művészem?... Mindent tudok, a párbajt is, amit a hóbortos kis leányomért vívott...

- Méltóságod mindent tud? - szólott Lászlóffy elhalványodva.

- Igen, az angol nő mindent elmondott... Tudom, hogy az a forgószél-kisasszony első keserűségében Grácba utazott, s hogy maga, kedves művészem, tapintatos módon visszahozta... Úgy beszélt vele, mintha a saját leányáról lett volna szó... Mrs Black könnyekkel a szemében beszélt a jóságáról és az önfeláldozásáról...

- A párbajt is ő mondta el? - kérdezte Lászlóffy, aki csodálkozva hallotta, hogy az angol hölgy milyen különös színezésben adta elő a veszedelmes gráci kalandot...

- Nem, a párbajról Schönwald úr referált, a bankom cégvezetője... Ő mesélte el, amikor az ebédutáni aktákkal nálam járt, az egész lovagias történetet...

- És Schönwald úr szerint mi volt a párbaj oka?

- Az, hogy Rábai úrnak maliciákat méltóztatott mondani a bolond kis leányom utazása felől... Tudom, hogy lovag módjára bosszút állt, s hogy hosszú időre elvette annak a tisztelt úrnak a kedvét attól, hogy a nyelvét ártatlanokon köszörülje...

Mégegyszer megszorította a színész kezét s meghatva folytatta:

- Nem is tudom, mit mondjak, hogy a nemeslelkűségét megháláljam? Hetek óta egyebet se tesz, mint hogy egy ostoba kis teremtes nyugalmaért fáradozik, holott alapjában véve igazán nem lenne semmi köze az egész dologhoz... Tudom, hogy csupán a jó szívénel és a könyörületességénél fogva avatkozik ebbe a naiv és nevetséges históriába...

Lászlóffy lesütötte a szemét; csak most, hogy a Cauders hálálkodását végighallgatta, tünt föl előtte egész nagyságában szándékának merészsége... Micsoda arccal mondja ezek után, hogy az Ella kezére pályázik... Nem volna-e jogosult, ha Cauders első föllobbanásában kiutasítaná a házából?... Az ötvenhárom esztendő komédiás, aki egy tizennyolcéves milliomos kisasszony kezét kéri: nem tiszta örültség-e ez az óhajlás?... Egy pillanatig arra gondolt, hogy szó nélkül föláll és elszalad, de aztán eszébe jutott, amit megígért és elszántan becsukta a szemét... A keze reszketett, a szíve hallhatólag dobogni kezdett, s elhalványodva nyúlt a milliomos hosszukás keze után.

- Istenen, csak nincs valami baja? - szólott Cauders megdöbbenve.

A színész mélyen föllélegzett, aztán megsimogatta a homlokát és hátradőlt. És ekkor - a halálraitéltek elszántságával - megszólalt:

- Méltóságos uram, hadd teszek egy őszinte vallomást... Tudom, hogy mivel tartozom a barátságáért, tudom, hogy érdememen felül jó hozzám és mégis szent kötelességem, hogy mindent elmondjak... Lehet, hogy kockára teszem, ami a legdrágább előttem a világon: a hozzám való jóindulatát... De ha tovább is titkolóznám, alattomos gazember lennék...

- Mit akar mondani? - szólott Cauders ijedten.

- Azt, hogy nem vagyok méltó a hálájára, s hogy mindannak, amit tettem, egészen más az oka, mint amit méltóságod gondol... Igaz, hogy hazakísértem a kedves leányát, de nem ám azért, hogy kiábrándítsam magamból, sőt inkább... Talán kezdetben becsületes és korrekt volt az eljárásom, de most...

Cauders tágranyílt szemekkel bámult a színészre, aki lesütött szemekkel folytatta:

- Most nemcsak ő szeret engem, de én is őt... Annyira szeretem, hogy meghalnék inkább, semmint hogy lemondjak róla... Méltóságodtól függ, hogy mind a kettőnket boldoggá tegyen...

Megállt, mint a fuldokló, aki lélegzet után kapkod, a karja remegett, az arcából minden vér eltűnt egy pillanatra: most igazán elveszítette a komédiás biztosságát, mely eddig a legsúlyosabb helyzetekben is hűséges szolgája volt. Nem volt többé ura a beszédének és a mozdulatainak, nyugalma, melyről a színpadon oly híres volt, végképp elhagyta, s a gyermek naiv félelmével tekintett föl megdöbben házigazdájára.

- Mit mondott? - dadogta Cauders szinte magánkívül. - Hogy maga is szerelmes a leányomba, s tőlem függ, hogy mindkettőjüket boldoggá tegyem?

A színész csak némán intett, Cauders pedig, most már magához térve, folytatta:

- Hát nem igaz, hogy gyöngéd apa módjára bánt azzal a szerencsétlen gyermekkel? Hát még növelte, élesztette az okatlan szenvedélyét? Volt lelke ahhoz, hogy magába bolondítsa, hogy az együgyű érzéseivel visszaéljen? Nem átalotta, hogy öreg ember létére egy ostoba kis teremtes egész életét, egész jövődjét tönkretegye?

Oly végtelen elkeseredéssel mondta ezt, hogy Lászlóffy szinte megrendült szégyenletében. Jó darabig nem is volt annyi nyugodtsága, hogy válaszolni tudjon, s csak hosszú percek múlva válaszolt:

- Hiába okol, én semminek se vagyok az oka... Minden erőmmel küzdöttem ellene, de végre is gyarló ember vagyok... Legyen igazságos, s képzelje magát az én helyzetembe: le tudna-e mondani az egész élete boldogságáról, mikor ennyire közel van hozzá?... Esküszöm, hogy mindent megtettem, ami tőlem telt, de bibliai szentek a mai korban nincsenek többé...

Cauders fölkapta a fejét: most aztán nem volt többé az a kedves, mosolygó, csupaszív ember, akinek eddig Lászlóffy ismerte. A harag előtönte az arcát, a vér a fejébe tódult s nem törődve azzal, hogy a szolgálak esetleg meghallhatják, izgatottan, majdnem magánkívül kiáltotta:

- Bibliai szentek nincsenek, de becsületes emberek, még most is vannak, Lászlóffy úr... És aki becsületes ember, az - én mondom önnek - nem képes ilyesmire... Úgy fogadtam, mint a legjobb barátomat, a testvéremet és az a köszönet, hogy ezt az anyátlan árvát boldogtalanná teszi...

A színész szólni akart valamit, de Cauders komoran leintette.

- Azt hittem, inkább meghalna, semhogy valami inkorrektséget elkövessen, s lám, közönséges szerencselovag, mint a többi... Azt hittem, hogy csupa nemes érzés, csupa gyöngéd lemondás, s ime, még veszedelmesebb, mint azok, akik legalább álarc nélkül lopóznak be a házba, ahol rabolni akarnak. Ön a barátság, az önzetlenség álarcával jött, hogy rútul, szívtelenül megcsaljon. Az igazi arcát csak most mutatja meg, amikor azt hiszi, hogy már bizonyos a dolgában.

- Hát azt gondolja, hogy előre megfontolt tervvel történt mindez?

- Hogy hiszem-e? Egészen bizonyos vagyok benne. A színészi arzenálisából hozta ide a fegyvereket, hogy egy naiv kis fruskát meghódítson... Oh, ne higgye, hogy elbolondít, nagyon is jól tudom, hogy nem a szerelem az, amire áhitozik... A szerelem, a maga korában, no iszen: örül, ha nem háborgatják efféle haszontalanságokkal... Már a színpadon is unja, nemhogy a valóságos életben... Legyen nyugodt, egészen tisztában vagyok vele, hogy mi az, ami a kihűlt szívét így lánggra lobbantotta...

A színész kérdőleg pillantott föl, Cauders pedig kíméletlenül folytatta:

- A pénz, a vagyon, a fényűző öregség reménye... Jól tudja, hogy a vagyonomat az egyetlen leányom öröklí, s nem sajnált néhány olvadó pillantást, csakhogy könnyűszerrel milliommossá lehessen... Pedig biztosítom, hogy csalódik; nem azért éltem, nem azért dolgoztam ötven évig, hogy a szegény leányom meg a félszázados munkám gyümölcse egy lelketlen kalandor kezébe kerüljön.

Még talán többet is mondott volna, de a színész most magánkívül ugrott föl a helyéből... A sértések e zuhatagára hirtelen visszatért a lelkébe a régi önérzet s büszkén, egész magasságában kiegyenesedve szólott:

- A vádjaira nem felelek hasonló módon, mert van rá mentsége, hogy a nyugalmit elveszítette... Sértegetsen, gorombáskodjék, eltűröm; majd eljön még az idő, amikor bocsánatot kér, hogy ennyire megbántott... Azt hiszi, hogy a pénzére, a milliójára vágyakozom? Nevetséges... Ami kevés igényem van, azt mind könnyűszerrel kielégíthetem, s a meleg lakásom, a csésze teám miatt nem szorulok arra, hogy alávaló és jellemtelen legyek... A pénze?!... Egy nyugodt félórát sem áldozom föl az egész vagyonáért, elhiheti...

Fölkapta a kalapját és távozott. De a küszöbről még egyszer visszafordult.

- Legyen nyugodt, ez volt az utolsó látogatásom a házában... Ha a millióját nekem adja, sem vehet rá, hogy még egyszer visszatérjek...

VII.

A sajtó, az Úri Koldusok előadása után, egyhangúlag konstataálta, hogy Lászlóffy önmagát múlta fölül az elszegényedett és kölcsönpénzből élösködő zsúr-alak ábrázolásában. A művész, akit mindeddig mint a régi idealista iskola utolsó kitünöségét bámultak, most szinte egy csapással átpártolt a verizmus szolgálatába; megdöbrentő mélységgel és igazsággal játszott a mindvégig álcát viselő fiatal urat, aki mindenéből, az utolsó hitelezőjéből is kikopván, hajnalban, ahogy a kávéházból hazatér, ösapja, a vidéki vicispány képe alatt fejbelövi magát. Ez a jelenet az egész nézőtér ereiben megdermesztette a vért; az öngyilkosságot oly iszonyatos hűséggel követte el, hogy a színpadról szinte leérezett a közönség közé a meleg vér szaga... „Mit beszéltek nekem - írta a leghíresebb kritikus - a Zacconi realizmusáról, a Novelli káprázatos élethűségéről? Gyertek ide, és nézzétek meg ezt a komédiást, s adjatok hálát a magyarok öreg Istenének, hogy ezzel a nagy emberrel megajándékozott bennünket.”

Lászlóffy csakugyan még sohase játszott annyi művészettel, mint ezekben a napokban. Mi történt vele? Talán önmaga se tudott volna számot adni róla, de érezte, hogy talán halálosan megbetegszik, ha túlradó indulatai valamiképp ki nem törnek a lelkéből... Reggeltől estig a szobájában ült és a szerepét tanulta; s mikor az előadás napján a kulisszák közt megjelent, mindenki félve húzódott el a közeléből, mert a zsákmányára induló, földühödt oroszánra hasonlított, akinek csak egyetlen vágya van, hogy szétmarcangoljon valakit...

Az emlékezetes diadal alkalmából a színház bankettet rendezett nagy művésze tiszteletére, s a miniszter, aki személyesen eljött, hosszabb beszéd kíséretében adta át Lászlóffynak a Ferenc József-rend keresztjét. Az est folyamán vagy negyven szónoklatban ünnepelték a magyar színészet fejedelmét (így nevezték, miközben a kollégák mélabúsan bámultak a szivarjuk füstjébe), egy lipótvárosi mecénás, a mámoros hangulat hatása alatt, tízezer koronás alapítványt tett a legtalentumosabb színinövendék számára, az asszonyok össze-vissza-csókolgatták, a férfiak megindultan szorongatták a kezét, de Lászlóffy csak bágyadtan mosolygott; mintha a lelke Isten tudja hány ezer mértföldnyire járt volna a Royal fényesen kivilágított nagytermétől...

Az est hőse jóformán nem is hallgatta a szép tósztokat, hanem folyton arra az üres páholyra gondolt, mely az egész előadás alatt ott feketéllett a ragyogó nézőtér közepén.

A Caudersék páholyában senkise ült...

Tíz napja volt annak, hogy oly elkeseredett szívvel távozott az öreg Cauders betegszobájából s ez idő alatt még csak híret se hallotta Ellának. Mi történt a kis leánnyal, amióta ő a nádor-utcai palotának búcsút mondott? Nem döntötte-e ágyba a kétségbeesés, amikor a lefolyt jelenet híret meghallotta? Nem foglalkozott-e azzal a gondolattal, hogy öngyilkossá lesz? Akármi is történt, a színészt majdnem örültté tette az a titokzatos hallgatás, mely a multheti viharra következett. Miért nem ír Ella legalább egynéhány sort neki, melyben megnyugtatta, s kijelenti, hogy minden körülmények között hűséges marad hozzá? Mindennap összerendezte, mikor az előszoba csöngettyűje megszólalt, mindennap maga sietett ki a levélhordó elé, - de a várva-várt sorok nem érkeztek meg. Mintha egy bohókás álom lett volna mindaz, ami történt vele, egy édes, ragyogó álom, amelyből hirtelen fölébredt a valóságra...

Vacsora után, a feketekávénál, a kis török asztalka mellett összetalálkozott a kis Horovicz doktorral, a Cauders unokaöccsével, aki majdnem napos vendég volt az Elláék házában. A fiatal ember nagy tisztelettel üdvözölte a szivarozgató mestert.

- Amíg a nagyfejűek közt ült, nem akartam zavarni, de most engedje meg, hogy én is üdvözljem... Nem vagyok gyerek, de elhiheti, hogy én is jól kisírtam magamat az Úri Koldusok premiérjén.

Lászlóffy fürkészve nézett a lelkesülő doktor szemébe, azzal a titkos aggodalommal, hogy ez a frakkos fiatal úr mindenről tud... De a szomszédja őszinte pillantása csalhatatlanul meggyőzte, hogy tévedett...

- Nagyon köszönöm, - mondta pár pillanatnyi hallgatás után, igazán boldog vagyok, hogy tetszettem magának... A magamfajta vén komédiásnak ez az elismerés a legszebb jutalma... Örültem, hogy minden jóbarátom eljött, ámbár igaz, most jut eszembe, hogy a premiér-társaság mégse volt egészen teljes... Már játékközben észrevettem, hogy hiányzanak némelyek...

- Kik? - kérdezte Horovicz doktor.

- Ott vannak mindjárt Caudersék... A páholyuk az egész estén át üres volt...

A fiatal ember jókedvűen bólintott.

- Oh, az világos, hogy nem szándékosan maradtak el... Bizonyos lehet, hogy szintén ott lettek volna, de nem jöhettek, mert nem voltak Budapesten...

- Hát hol voltak?

- Ella a nagynénjéhez utazott Pusztá-Gógánfára... Az édesatyja maga kísérte le, mert az angol nőnek kiadták az útját...

- És még most is ott vannak?

- Oh nem, Cauders már másnap este hazatért... De Ella az egész télen át Gógánfán marad...

És látva a Lászlóffy csodálkozó arcát, diszkrét suttogással folytatta:

- Csak pusztá sejtetem, de én azt gondolom, hogy valami parthieről van szó... A nagynéni fia, a milliomos Mayer László, nagyon szeretné, ha az öreg Cauderset az apósának mondhatná...

Lászlóffy mosolyogva bólintott - nem hiába volt nagy színész, hát el tudta titkolni, hogy mi történik a szívében - s könnyedén így szólott:

- Azért fiatal leány, hogy neki is csak ez legyen a sorsa... Boldog Mayer László, hát még a helyébe is viszik a menyasszonyát, ahogy a trónörökösöknek szokták?... Legalább miféle ember az a szerencsefi?... Ismeri?...

- Ismerni csak ismerem valahogy, mert néhanapján föl szokott rándulni a birtokáról s ilyenkor a kaszinóban találkozom vele... De hogy miféle ember, azt, őszintén szólva, nem tudom... Csak annyit tudok, hogy igen kövér, nagyon egészséges, a kalapja mellett darutollat visel s meglehetősen nagy pénzekbe játszik... Még pedig szerencséivel, mert többnyire az egész kompániáját megkopasztja...

A színész még egy darabig csevegett Horovicz doktorral, aztán - egy őrizetlen pillanatban - angolosan távozott az öt ünneplő társaságból. Gyalog ment haza, otthon megfőzte a teáját, s vagy másfélóráig mozdulatlanul ült a karosszékekben... Aki így látta volna, aligha sejtí, hogy e csöndesen szivarozgató ember lelkében milyen rémületes vihar dúl. Lászlóffy tünődve nézte a szoba plafondját, s amíg a sírás - súlyos ötven éve ellenére, - szinte fojtogatta a torkát, keservesen, megtört szívvel, magával tehetetlenül gondolta:

- Hát azért szenvedtem, azért gyötrődtem harminc év óta, hogy végre ez legyen a sorsom?... Mit ér a dicsőségem, a tisztességes lakásom, a biztos jövőm, ha az életemet ennyire fölforgatták? Bizonyos, hogy sohase lesz többé egy nyugodt óráim, s a szép, a boldog, a magányos

estéim idilljének most már mindörökre vége van... Itt fogok ülni a négy fal között, a lelkem elpusztult harmóniáját siratva... Addig fogok itt ülni, míg egy napon mindennek vége lesz, s hazug gyászbeszédék, kassirozott könyek közt dobnak majd bele abba a dízsírba, amivel tisztelőim még legutoljára megajándékoznak...

Kétségbeesve rázta meg a fejét, s a szempilláit lehunyta, mintha erőszakosan menekülni akarna a borzasztó jelentől, rémítő gondolataitól, jövőjének előrevetődő sivárságától... Egy pillantást vetett a könyvesszekrényére, amelynek polcain csöndes és nyugodt barátai sorakoztak szép rendben egymás mellé, aztán még inkább kitörték belőle lelkének föllázadó indulatai.

- Kinek vétettem, mit követtem el, hogy ilyen együgyüvé és nevetségessé lettem vén napjaimra?... Hol van az erőm, a biztosságom, az energiám, amellyel eddig a világ nélkül is boldog tudtam lenni?... Miért került az utamba ez a nyafogó gyermek, aki az embergyűlöletéből, keserves ötven évből csúfot űz?... Ha sohase látom, most békén olvasnám a könyveimet, s nem lenne más gondom, mint hogy a teásdobozom, a szenespincém tele legyen... Míg így sokkal jobb, ha ma este elpusztulok, mint hogy a holnap reggelt megérem...

Jóformán hajnal volt, mire lefeküdt, de álom akkor sem jött a szemére: a sötétben mindegyre a kis Cauders Ellát látta, csillogó, habkönnyű csipkében, a fején fáttyollal és mirtuskoszorúval... És az öreg, haragos, kemény színész gyermekmódjára fúrta bele magát a vánkosaiba, melyek mindjobban átnedvesedtek a könyeitől...

VIII.

Körülbelül két hét múlva, egy délelőtt, próbáról hazajövet, találkozott Rábai doktorral, aki fiakkal hajtatott végig a Kerepesi-úton, de a színész láttára megállította a kocsiját... A lábánál ott hevert az operáló táskája: a szanatóriumból jött, ahol valami gazdag, vidéki úri-asszonyt operált...

- Jónapot mester, - kiáltotta nyájasan Lászlóffy felé, - jöjjön, elviszem, ahova menni akar... Ugyis már egy örökkévalóság, amióta nem láttam... Tudja, nem csoda, mert mostanában egyebet se teszek, mint hogy a mellékfoglalkozásomat üzem.

- Micsoda mellékfoglalkozása van?

- Hát a doktorság, kedves mester, az orvosi praxis... Három hete nem kártyázom, nem udvarolok, nem járok zsurokra; annyi a dolgom, hogy az operáló kést jóformán le se teszem a kezemből... Úgy vagdalom az emberhúst, hogy szinte már magam is megsokalltam...

- No, ha már maga megsokallta, az valami, - szólt a színész mosolyogva.

Felült a doktor kocsijába, s elvitette vele magát a lakásáig, miközben jóindulattal végighallgatta a sok pletykát, amit Rábai, a sok dolga ellenére, mind kivétel nélkül tudott...

- Hát Cauders Ellához mit szól? - kérdezte a doktor, amikor már a társaság összes intim eseményeiről referált.

- Mi van vele?

- Nem tudja?... No, akkor mondhatom, hogy csodálkozni fog... A kis baba három nap óta menyasszony...

Lászlóffy úgy érezte, hogy a kocsik egyszerre rémületesen forogni kezd vele, de azért látszólag nyugodtan kérdezte:

- Menyasszony? Kivel?

- Valami Mayer László nevű izraelitával, akinek a fáma szerint huszonhét faluja van, de aki negyvenhatos gallért visel... A vőlegény közeli rokonuk Cauderséknak, s a vármegyéjében tekintélyes firma, mert mielőtt meghízott volna, a huszároknál szolgált...

- És már megvolt az eljegyzés is?

- Azt mondják, hogy hétfőn este volt meg... Még pedig nem Budapesten, hanem a gógánfai kastélyban, a vőlegény édesanyjának birtokán...

- No lám, milyen gyorsan kifejlődött a regény... Tíz nappal ezelőtt talán még azt se tudta, hogy Mayer László a világon van, s ma már valószínűleg egész a frizurájáig szerelmes belé...

Rábai tréfásan fűsöhajtott, aztán hazavitte a művészt a lakására. Mikor elváltak, s Lászlóffy búcsuzóul a kezét nyújtotta, a doktor fejbőlintva így szólott hozzá:

- Nem hiába, hogy megcsontosodott aggregéyek vagyunk, de mi már nem ismerjük a fiatal leányokat... Azt hisszük, hogy mindig csak a premiéreken meg a tárcanovellákon jár az eszük, pedig ők kijátszanak bennünket és férjhezmennek a hátunk mögött...

Lászlóffy e napon nagytakarítást rendezett a könyvtárszobájában: az íróasztala egyik hátulsó fiókjából ugyanis meglehetősen furcsa holmikat szedett elő. Egy gyöngyökkel hímzett olvasójelet, egy ezüstös hajtűt, egy kis női zsebnaptárt, egy hervadt ibolyabokrétát s pár gondosan

összehajtogatott levelet. Mikor az apróságokat összenyalábolta, szégyenkezve behunyta a szemét; aztán fölnyitotta az ablakot, s a leveleken kívül valamennyi emlékét dühösen kidobta az utcára. A leveleket meggyújtotta és elégette, miközben halkan így szólott magában:

- Együgyű, vén számár, aki ötvenéves korodban is éretlen kamasz maradtál...

Nem lehetett kitalálni, hogy kinek szól ez a különös megszólítás, de a művész nem magyarázta meg a szavait; mikor az autodafével végzett, ismét beleült a régi karosszékebe, nyugodtan megfőzte a teáját és újra olvasgatni kezdte a Macaulay könyvét, ott, ahol hónapokkal azelőtt elhagyta...

Három nappal később - egy este - Lászlóffy a József-tér tájékán sétálgatott, mikor a Fürdőutca felől egy csapat ismerős fiatal úr akadt az útjába. A dunaparti vendéglőből jöttek s éppen a kaszinóba készültek, mikor Horovicz doktor, a társaság egyik tagja, a gondolataiba mélyedt művészt fölismerte:

- Nini, a mester kimozdult a Józsefvárosból, - kiáltott föl meglepetve. - Még pedig egyenesen a Lipótvárosba jött, - ez fölöttébb gyanus! Ki tudja, micsoda szép asszony szemei csábították ide, ahol a madár se jár...

A színész nyájasan kezét rázott a fiúkkal, s jóindulattal bólintotta meg a fejét egy-két idegen ur előtt, akit eddigelé nem ismert. De a nyugalma egyszerre elhagyta, amikor Horovicz doktor egy kurtakabátos, darutollas, de azért igen elegáns fiatalemberre mutatva, így szólott:

- Engedje meg a mester, hogy a vendégünket, Mayer Lászlót bemutassam... Ő csak reggel jött föl, s már holnap délben visszautazik, s arról nevezetes, hogy a kedves, kicsike barátnőnek, Cauders Ellának a vőlegénye...

Lászlóffynak szinte a lélegzete is elállt ezekre a szavakra, de azért - mintha semmi különös dolog se történnék - higgadtan a kezét nyujtotta az idegen fiatal úrnak, aki szertartásosan meghajolt előtte, s aztán igen illedelmesen így szólott:

- Végtelenül örülök, hiszen a menyasszonyom annyi szépet beszélt a mesterről... No, azt hiszem, hogy ez lesz a legértékesebb ajándék, amit viszek neki: az a hír, hogy személyesen is szerencsém volt megismerkedni az ideáljával...

Oly könnyedén, oly udvarias mosolygással mondta ezt, hogy Lászlóffynak elcsavarodott belé a szíve... A vőlegény úgy beszél róla, mint a menyasszonya ideáljáról: ime, tehát oly öregnek tartják, hogy az egész dolgot csak tréfának veszik... Egy pillanatig sápadtan szorongatta a Mayer László kezét, de csakhamar visszatért az öntudata és a nyugodtsága.

- Hát Ella kisasszony még most is odalenn van a pusztán? - kérdezte közömbös hangon.

- Igen, ott is marad egész az esküvőig. A leendő apósom ragaszkodik hozzá, hogy Gógánfán maradjon, az édesanyámnál, akinek ugyancsak gondja van rá, hogy minél többet tartózkodjék a szabad levegőn... Mert szegényke nagyon rászorul a pusztai levegőre: igen városias és kisasszonyos színe van... Majd meglátja, milyen asszony lesz belőle, mire a jövő farsangon fölhozom!... Most lovagol, kocsikázik, sőt még a vadászatainkra is elkísér bennünket... Már is kipirult és molettebbé lett...

A vidéki ember naiv bizalmával karolt Lászlóffyba, aki szó nélkül, szívdobogva hallgatta. Mikor a sarkon ismét megálltak, Horovicz doktor kedveskedve szólt a művészhez:

- Ugy-e mester, följön velünk félórára a kaszinóba?... Megiszunk néhány pohár cointreaut, s megköstöljük a ma érkezett új havannákat... Éjfélkor szépen lefekszünk, mint tisztességes emberekhez illik...

Lászlóffy maga se tudta, hogy miért teszi, de ellenkezés nélkül elkísérte a fiúkat, akik boldogok, jókedvűek, sőt kissé bolondok voltak, hogy a nagy színészt magukkal viheték. A hallban csakhamar helyet foglaltak a kényelmes gyékényfauteuilekben, a cointreau helyett felbontottak néhány üveg pezsgőt, s a színész elé fejedelmi bőkezűséggel állították oda Havanna leg-szenzációsabb termékeit. A lármára az újságolvasók, a kártyázók, a bóbiskolók is begyülekeztek s pár perc múlva egész udvar vette körül az ország legelső komédiását...

- Be kell ütni a kályhát, - indítványozta egy fiatal szesznagyiparos, aki - mint a többiek mesélték, - épp az imént veszített másfélezer forintot tartlin. De a veszteség nem tette melankólikussá: ő volt az első, aki poharát a mesteréhez ütötte...

Lászlóffy mosolyogva koccintott, de míg a társaság hangosan és kissé rendszertelen előadásban kezdte tárgyalni a művészeti és politikai ügyeket, ő mindegyre a szerényen üldögélő, darutollas fiatalembert nézegette... És mintha valami hihetetlenül szomorú, különös álom incselkednék vele, bágyadtan így szólott magában:

- Az én kicsike Ellámnak ez lesz tehát a hites ura... És én itt ülök és nyugodt vagyok abban a tudatban, hogy ezzel a kövér fiatalemberrel teszi meg majd a nászútját a génuai tengerpartra...

Azt hitte, hogy nem bírja ki tovább ezt a komédiázást, egy pillanatig pokoli vágya támadt, hogy az udvarias Mayer Lászlót torkon ragadja, s mindaddig fojtogassa, gyötörje, amíg az öntudat utolsó szikrája is ki nem alszik belőle... De kulturember léte nem engedte át magát az indulatainak, hanem mosolyogva, szinte a gyönyörűség látszatával hallgatta a vőlegény terveit és előadását... A vidéki fiatal úr részletesen elmesélte, hogy az esküvőt csak két hónap múlva tartják meg, s akkor nem Olaszországba, a nászutasok banális országába mennek, hanem föl az északi vidékekre, a fjordok közé, ahol havas hegyek alatt csillognak a tenger világoskék foltjai...

- És Ellácska ilyen hamar beleegyezik abba, hogy asszonnyá legyen? - kérdezte a színész jókedvűen. - Szinte hihetetlen, hogy ezek a picurka lányok milyen gyorsan beleélik magukat abba, hogy komolyan vegyék az életet... A világra jönnek, megreggeliznek, s egy-kettő, már megenni való méltósággal játsszák a nagyságos asszony szerepét... Ma még a francia babával játszanak, holnap már viharedezett, agg szakácsnőkkel tárgyalnak a konyhapénzről és egyéb nevezetes dolgokról.

Mayer László helyeslőleg bólintott.

- Igen, bizony ilyen az élet, tisztelt mester... A kis lányoknak az a sorsuk, hogy a fejüket bekössék... Ez már a világ teremtése óta így van...

Oly nyomatékosan mondta ezt, mintha a legnagyobb filozófiai fölfedezést bocsátaná világgá... Lászlóffy a meggyőződés gesztusával fogadta a kis axiómát, míg belsőleg ezt gondolta:

- Milyen számár, Istenem, milyen számár!... És mégis: már a csinos bajusza elegendő volt arra, hogy még az emlékemet is elmossa... Hiába, a fiatal gödölye, ahol szerelemről van szó, sokkal nagyobb kapacitás, mint a megvénült oroszlán...

Majdnem hajnalig tartott a koccintgatás, s mikor végre eszébe jutott valakinek, hogy innen-onnan lefeküdni is illenék. Mayer László, aki egészen belebolondult a színészszebe, előzékenyen elkísérte Lászlóffy a lakása kapujáig... Amíg a házmester ajtót nyitott, szinte meghatva rázta meg ötször-hatszor a Lászlóffy kezét.

- Végtelenül boldog vagyok, hogy a mestert megismertem, de a kis menyasszonyom, elhiheti, még boldogabb lesz... Nem is képzelem, mennyit emlegetjük esténként, mikor a szalónban a zongoralámpákat fölgyújtják... Sokszor szinte azt hiszem, hogy még jobban szereti magát,

mint engem. De nem csoda, hiszen hízelgés nélkül mondhatom, hogy én is szerelmes vagyok a mesterbe...

Lászlóffy hálásan meghajolt, aztán ő is megszorította a fiatal ember kezét.

- Nagyon örülök, hogy legalább egy estét együtt tölthettünk... Mondja meg a menyasszonynak, hogy sokat beszéltünk róla, s hogy a szívem mélyéből nagyon sok boldogságot kívánok neki...

A házmester szerencsére megjelent a kapuban; ha egy perccel később jön, Lászlóffy talán gyermek módjára elérzékenyedik... Még egyszer melegen búcsút vettek egymástól, aztán a színész fölballagott a sötét lépcsőn, s elgondolkodva nyitotta ki az előszoba ajtaját...

IX.

Két nappal később Lászlóffy a színházból jött haza, s magára véve a kurta bársonykabátját, éppen falatozni kezdett a hideg vacsorájából, amikor a gazdasszonya nesztelen léptekkel benyitott az ebédlőbe.

- Nagyságos úr, - mondta, miközben a mutatóujját titokzatosan az ajkára tette, - nagyságos úr...

- No, mi az? - kérdezte a színész idegesen.

Az öregasszony odasompolygott az asztal mellé, egészen közel hajolt a gazdája füléhez, aztán izgatottan így szólott:

- Az imént megzörgette valaki a konyha ajtaját, azt az ajtót, amelyik a folyosóra nyílik... Ijedten félrehúztam a függönyt s a sötétben egy fiatal lányt pillantottam meg...

- Micsoda fiatal lányt?

- Azt az úri kisasszonyt, aki már tavaly egy délután nálunk járt... Nem nyitottam föl az ajtót, mert nagyon megdöbbsenem, hanem az ablakon keresztül megkérdeztem tőle, hogy mit akar?... Szegényke úgy remegett, mint a nyárfalevél, s alig tudott ennyit mondani: „Az Istenre kérem, nyissa ki gyorsan az ajtót... Okvetlen beszélnem kell Lászlóffy úrral!”

A színész sápadtan ugrott föl az asztal mellől.

- És beengedte?

- Nem, még most is odakünn áll a folyosón... Félttem, hogy a nagyságos úr megharagszik, hát előbb meg akartam kérdezni, hogy mitévő legyek?...

Lászlóffy félretaszította útjából az öreg anyót, lélegzet nélkül kisietett a konyhába, s reszketve fölnyitotta a folyosóra vezető ajtót. A következő pillanatban egy útiruhás, halvány, didergő lány bukott be szótlánul a konyhába.

Cauders Ella volt.

Lászlóffy annyira megdöbbsenem, hogy pár percre még a szava is elállott: tágranyílt szemmel, elsápadva nézte a fiatal leányt, aki dideregve, lesütött szemmel állt előtte a homályos konyhában. De csakhamar visszatért a nyugodtsága, szótlánul kézenfogta reszkető vendégét s így vezette be a könyvtárszobába, amelynek ajtaját óvatosan bezárta.

- Most pedig mondja meg, hogy miképp került ide? - szólott hozzá suttogva, míg a szíve félelmetesen dobogni kezdett.

A leány most fölemelte rá könyekben uszó kék szemét, egy pillanatig komolyan nézte az izgatottságában elhalványuló művészt, aztán egyszerre kitört belőle a visszafojtott indulat: leroskadt a legelső fauteuilba, fejét a szék támlájára támasztotta, s oly keserves, oly fuldokló zokogásba tört ki, hogy Lászlóffy ijedten közelebb lépett hozzá.

- Édes kis bolondom, - mondta meghatva, - hát térjen magához, hát nyugodjék meg, hiszen jó helyen van... Ha kissé ridegebben fogadtam, mint ahogy illett volna, hát nem szabad elfelejtenie, hogy fájdalom, az én idegeim sincsenek ám acélból... Képzeld el az én lelkiállapotomat, amikor így váratlanul betoppan ide... Hozzám, aki már szinte belenyugodtam a gondolatba, hogy pár hét múlva boldog, fiatal asszonnyá lesz, aki maga fog legjobban nevetni a bakfis-korabeli kalandján... De tudja, ugy-e, hogy mennyire szeretem, s mennyire csordultig van a

szívem, amikor édes gyermekpillantását magam elé képzelem... No ne sírjon már, mert bizony Isten magam is rákezdék...

Gyöngéden megsimogatta a lány könybenúszó égő arcocskáját, forró kezét a magáéba szorította, aztán elérzékenyülve folytatta:

- No beszéljen, no mondja el szépen, hogy mi történt? Ha még tovább is ilyen gyermekmódjára viselkedik, hát rögtön le fogja írni kétszázszor ezt a mondatot: a felnőtt lányoknak már nem szabad úgy sírni, mint a kicsike babáknak...

Ella a könnyein keresztül elmosolyodott, de aztán megint elgömbült a szájacskája s szepegeve, síró hangon gőgicsélte:

- Most jöttem egyenesen a vasútról... Megszöktem Gógánfáról, mert talán a holnapi napot se értem volna meg, ha ott maradok... Lászlóffy ne engedjen el többé innen, mert még ma este a Dunának megyek...

- Hát nem is tudják, hogy eljött? - kiáltott föl a színész megdöbbenve.

- Óh, hiszen, ha csak sejtették is volna, hát most nem lehetnék itt... Ebédután, amíg a nénim aludt, sietve magamra kaptam ezt a ruhát s mintha sétálni mennék, gyorsan kigyalogoltam a másfél órányira fekvő vasúti állomásra... Pénzem se volt, de megkértem az állomásfőnököt, hogy adjon hitelbe egy elsőosztályú jegyet... Nagyot nézett, de mivel a nénimet ismeri, hát teljesítette a kérésemet... Gondolhatja, mennyire féltem, hogy meglát valaki, mielőtt magánál leszek, biztos helyen...

Lászlóffy rémülten hallgatta az elbeszélést, aztán magánkívül fölugrott a helyéből.

- Ella, az Istenre kérem, legyen esze... Most rögtön kocsira fog ülni és hazamegy, mielőtt megtudja valaki, hogy itt járt... A jövőjét, az egész életét teszi tönkre, ha a jó tanácsra nem hallgat...

A lány szomoruan rázta meg a fejét.

- Haza? Arról szó se lehet többé, Lászlóffy. Ha nem engedi meg, hogy itt maradjak, hát úgy is jó, el fogok menni, de nem a Nádor-utcába, hanem pár lépéssel odébb: le a sötét lépcsőkön, amelyek a folyam tükréhez vezetnek... Esküszöm, a megholt édesanyám üdvösségére esküszöm, hogy még ma éjjel a Dunába ugrom, ha elkerget magától...

A színész kétségbeesve kulcsolta össze a kezét, míg a homlokán kiütött a hideg verejték.

- Itt akar maradni, nálam, egy egész éjszakán keresztül?... Tudja, hogy mibe fog, mit cselekszik?... Van lelke, hogy a szegény apját így megkeserítse, az öreg édesapját, akinek maga az egyetlen boldogsága a világon?

A leány arca kipirult az indulattól.

- Mivel keserítem meg? Mert ahhoz akarok menni, akit szeretek, aki nélkül örökös szomorúság lenne az életem? Mi joga kívánhatja az édesapám, hogy érette az egész jövőmet föláldozzam?... Ha én boldog leszek, hát neki semmi oka se lehet a panaszra, hiszen nem azért megyek férjhez, hogy az ismerőseim tetszését és tapsait kiérdemeljem... Én magát választom, a magáé akarok lenni, - és meghalok, ha a boldogságomat megakadályozzák...

Lászlóffy tehetetlenül nézte pár percig a csillogó szemű leányt, akinek arca, mint egy szerelmes asszonyé, szinte izzóvá lett. Jó ideig föl meg alá járt a szobában, azután halkan megszólalt:

- Akármilyen is a célja, százszor okosabb, ha most szépen hazatér az édesatyjához... Majd holnap mindent meg fogunk tenni, hogy örökre egymáséi lehessünk, meg fogjuk értetni, hogy minden más megoldás lehetetlen, de most, mindenre kérem, menjen haza... Hiszen nekem is érdekem, hogy senki se beszéljen rosszat a jövődöbeli, kicsike feleségemről...

A leány konokul hátradőlt a fauteuilben, ragyogó szemét a férfiébe mélyesztette, aztán alkuvást nem tűrő, határozott hangon válaszolt:

- Csak ez az egy mód van, hogy a magáé lehessenek, ha kompromittálom magam... Másként, én mondom Lászlóffy, mindennek vége... Apa, a maga jószántából, sohase fog beleegyezni ebbe a házasságba... De így kénytelen lesz vele, bárhogyan is fölizgatja majd, ha mindent megtud... És ha egyszer meglátja, hogy boldogabb leszek, mint ahogy ő gondolta, meg fogja bocsátani, hogy könnyelmű és engedetlen voltam...

Oly szilárd eltökéléssel mondta ezt, hogy a színész semmit se tudott válaszolni rá... Most már nem a síró gyermek volt többé, hanem a szerelmes, a szenvedélyében lángoló asszony, aki ég a vágytól, hogy az imádott férfi keblére borulhasson... Lászlóffy belátta, hogy minden szó hiábavaló lenne s csendesen, rezignáltan így szólott:

- Tegyen, amit jónak lát, én nem bánom. Maradjon itt, hadd történjék az, amit a sors akar... Majd a gazdasszonyom elhelyezi valahol s reggelig ott fog virrasztani az ágya mellett...

X.

Ella egész éjjel az öreg gazdasszonnyal beszélgetett, késő hajnalig kérdezősködve a Lászlóffy kedvteléseiről, szokásairól, hangulatairól. Mikor végre már világosodni kezdett az ablak, az álmos anyóka nagyot sóhajtott:

- No mi ugyan szépen agyonütöttük a drága éjszakát... Most már csak pihenjen le, ha egy-két órára is, kisasszonykám, én úgyis a csarnokba megyek, hogy a délire valót bevásároljam...

Ella ruhástól dőlt le a divánra, s még félálmban se hallott egyebet, mint a vonat egyhangú zakatolását. Mikor végre bágyadtan fölébredt, a nap már vigan sütt be az ablakon.

- Vajjon meddig alhattam? - kérdezte a kis milliomosleány és kíváncsian kibotorkált a konyhába.

Odakünn az öreg asszonyság már javában sürgött-forgott a tűzhely körül.

- Fölébredt? - kérdezte barátságosan. - Azt hittem, hogy majd csak ebéd idejére hagyja abba a jóízű szunyókálást...

- Hát most hány óra van?

- Épp az imént múlt tizenkettő. De az ebédig még jócskán várhatunk, mert a nagyságos úr nem igen szokott hazajönni félkettő előtt...

- Hol van ilyenkor a nagyságos úr?

- A próbán, lelkem kisasszonykám, a színháznál... Mindíg holtfáradtan jön haza, s már alulról fölcsönget, hogy a leves az asztalon legyen, mire az előszoba ajtaján kopogtat...

- Nem mondott semmit, mielőtt elment?

- Nem szivecském, csak annyit, hogy hagyjam békén aludni, amíg föl nem ébred...

Ella bement a fürdőszobába, valahogy rendbehozta a toilettjét, aztán kérő hangon fordult az öreg asszonyhoz.

- Nem haragszik, ha megkérem valamire?

- Dehogyan is haragszom, cicám.

- Akkor menjen le és hívjon föl valahonnan egy hordárt. Egy sürgős levelet akarok még ebéd előtt elküldeni valahová...

- Szívesen lemegyek, de a kisasszony akkor ügyeljen kissé a rántásomra.

Amíg a gazdasszony hordár után járt, a leány leült a Lászlóffy íróasztalához s gyorsan megírta a következő levelet:

„Kedves apám! Tudatom veled, hogy Budapestre érkeztem és tegnap este óta itt vagyok a Lászlóffy lakásán. Esküszöm neked, hogy innen csak az anyakönyvvizető elé megyek, vagy a Dunába, bármennyire is vigyáznátok rám. Szerelmes vagyok Lászlóffyba és csak én tudom, csak én érzem, hogy boldog is leszek vele. Óh szegény apám, nyugodj bele ebbe a szörnyűségbe, hiszen ez az egyetlen megoldás! Nem jobb-e, ha egy rossz, engedetlen lányod van, mintha semmilyen sincs? A drága, meghalt anyám nevében is esedezem hozzád, ne akard, hogy szerencsétlen legyek, hogy tizennyolc évemmel a halál után vágyódjam. Boldog leszek és te is örökönyeket fogsz sírni, ha engem boldognak látsz! Írj egy sort, tudasd egy szóval, hogy megbocsátasz nekem s zokogva rohanok a karjaidba, hogy bocsánatot kérjek tőled. Szívtelen, makacs és mégis oly boldog lányod

Ella.”

Mikor a gazdasszony a hordár kíséretében följött, a leány már készen volt a levéllel.

- Tudja, hogy hol van a Közgazdasági Bank? - kérdezte a vörössipkás férfiutól.

- Persze, hogy tudom.

- Akkor siessen és vigye ezt a levelet Cauders vezérigazgató úrnak. Személyesen adja át neki és sürgősen hozza el a választ. Akárki is van nála, ne várakozzék, hanem beszéljen vele...

Mikor a hordár elment, a leány pajkos jókedvvel kapta derékon az öreg asszonyt és míg a könyei kicsordulnak a szeméből, túláradó szívvel szólott:

- Óh, milyen végtelenül boldog vagyok! Majd meglátja, milyen jól összeférünk mi ketteskén, amíg az úr a színházban lesz és magunkat hagy idehaza... Én a hintaszékbe fogok ülni, maga pedig a lábamhoz telepszik a zsámolyon, a kályha melletti sarokban...

Az öreg gazdasszony, bár nem értette tisztán a dolgot, beleegyezőleg bólogatott, Ella pedig sorjában fölemelte a fedőket a különböző lábasokról.

- Mi jót kaptunk ebédre? Mi az úr kedvenc étele? Drágám, szaladjon le a cukrászhoz és hozzon egy szép gesztenyehabos tortát, mert az úr, amikor nálunk volt, azt dicsérte a legjobban.

Odaadta a maradék-pénzét, aztán, mikor egyedül maradt, tudós ábrázattal kavargatta a rántást és a jó, paradicsomtól színes sauceocskát, mely ott állt egy ibrikben, a tűzhely szélén... És míg a láng pirosra festette rózsás arcát, úgy képzelte, hogy mint derék kis nyárspolgár-asszonyka áll a tűzhely mellett, dobogó szívvel várva, hogy az ura hazatérjen a hivatalból...

Pont félkettőkor csöngetés hallatszott az előszobából, s amikor a gazdasszony az ajtót fölnyitotta, ketten léptek be egyszerre: Lászlóffy és a hordár, akit Ella a Közgazdasági Bankba elküldött.

Ella előbb a hazatérő művésszel fogott kezét (miközben egész a frizurájáig elpirult) s csak azután fordult a várakozó, pirossipkás férfiúhoz:

- Elhozta a feleletet? - kérdezte tőle izgatottan.

A hordár zavartan megforgatta a kezében a sipkáját.

- Nem, nagysága... a méltóságos úr semmilyen választ se adott... Mikor magához tért, csak a kezével intett, hogy minél gyorsabban távozzam.

- Mikor magához tért? Hát mikor a levelet végigolvasta, mit mondott?

- Semmit se mondott, könyörgöm, csak a szívéhez kapott és leesett a kanapéra... Annyira elsápadt, hogy én sietve kiszaladtam az inasért s beletelt vagy jó tíz perc, amíg a rendes színét visszakapta... Akkor fölkelte s intett az inasnak, hogy vezessen ki...

Lászlóffy megdöbbenve hallgatta végig a jelentést, Ella pedig megsemmisülve horgasztotta le pár pillanatig a fejét. Aztán, hogy csak ketten maradtak az előszobában, egyszerre megnedvedtek a szemei a könyektől:

- Szegény, jó apuskám, milyen fájdalmat érezhetett, amikor a leveletem elolvasta... Rosszul lett, elájult, még talán komoly baja is származik a dologból. Oh Istenem, ha én miattam megbetegednék!... Sohase lenne egy boldog napom többé az életben, ha a drága, egyetlen apámat valami baj érné.

A színész részvételt fogta meg a leány kezét, aztán halkán súgta a fülébe:

- Lásza, lásza, - és mindennek én vagyok az oka... Maga, a bolondos kis lány, nem tehet róla, de nekem, a vén csacsinak, igazán kellett volna, hogy több eszem legyen. És ha rám hallgat, ha szépen szót akar fogadni...

Ella kíváncsian fordította könyes pillantását a színész felé, aki komoly hangon folytatta:

- Ha rám hallgat, gondolkodás nélkül hazatér, s bűnbánattal leborul az édesatyja lábaihoz... Most még senki se tud a dolog felől, most még nem kompromittálta magát a világ előtt... Gondoljon arra, hogy egy öreg és jó embert ment meg a fájdalomtól és a kétségbeeséstől...

A lány szó nélkül hallgatta végig a színész szavait, aztán szomorúan megrázta a fejét.

- Látszik, hogy nem ismer, Lászlóffy, ha azt hiszi, hogy megbántam, amit tettem... A szívem talán megszakad fájdalmában, de még az apámért se volnék képes arra, hogy a szerelemről lemondjak... Jőjjön a halál, vagy a boldogság, - most már mindegy: örökre elvettem a kockát...

Elérzékenyülve nézett a színészre, aki még mindig tűnődve, a lelki-furdalás bizonytalanságával állt a homályos előszobában. De nyomasztó hangulata csakhamar elmúlt, amikor a lány mosolyogva tette a vállára a kezét s egy hü, bájos kis feleség módjára így szólt hozzá:

- Most pedig, egy-kettő, vesse le a télikabátját, mert itt az ideje, hogy ebédhez ülünk... Még csak az kellene, hogy a drága, jó leves kihüljön... Remélem, ízleni fog a lakoma, ha megtudja, hogy én kevertem a rántást, még pedig oly buzgósággal kevertem, hogy még mostan is fáj tőle a jobbkarom...

Kacérul a Lászlóffy karjába kapaszkodott, s kedves affektálással selypítette:

- Kérem, uram, vezessen az asztalhoz...

XI.

Még nem végeztek az ebéddel, amikor az előszoba felől ismét csöngetés hallatszott, s a gazdasszony jelentette, hogy egy ismeretlen, koros úr akar beszélni a fiatal nagyságával.

- Hogy hívják? - kérdezte Ella kíváncsian.

- Csak annyit mondott, hogy az öreg Goldschmied van itt, s hogy a nagysága már bizonyosan tudja a többit...

- Istenem, ez az édesapa Goldschmiedje lesz, - kiáltott föl Ella kissé ijedten. - A Közgazdasági Bank titkárja, aki több mint harminc esztendeje, hogy az édesapa oldalán dolgozik...

- Akarja, hogy magára hagyjam? - szólott Lászlóffy, a helyéről fölkelve.

- Oh dehogy, semmi szín alatt se akarom. Nincs most már olyan dolog a világon, amit maga előtt titkolni óhajtanék...

Pár perc múlva egy szörnyen zavart, télikabátos bácsi lépett az ebédlőbe, aki annyira meg volt illetődve, hogy még a házigazdának dukáló bemutatkozásról is megfeledkezett. Ella előtt azonban, a szemét lesütve, meghajolt s hosszabb köhécselés meg sóhajlás után így szólott:

- A méltóságos úr megbízásából jöttem, hogy a szükséges elintéznivalókkal végezzek... Az ő utasítása folytán leszek bátor a következő előterjesztéseket megtenni...

- De apa ugyebár nem tiltotta meg, hogy leüljön nálunk?

- A kisasszony anyai öröksége, - folytatta az öreg Goldschmied, anélkül, hogy a közbeszólásra reflektálna, - kerek kétszázezer forint, vagyis a kamatokkal együtt jóval több. Azonfelül a méltóságos úr a preliminált hozományt is ki fogja fizetni, ha a kisasszony vagy törvényes meghatalmazottja előttem a hiteles esketési bizonyítványt felmutatja... A hozomány szintén kétszázezer forint lesz.

Ella szótlanul hallgatta végig a hivatalos előterjesztést, aztán a szempillája alatt hirtelen egy könnycsepp csillant meg.

- És apa, - dadogta, miközben az ajkszélei lefelé görbültek, - apa... nem akar... látni engem?...

- A méltóságos úr, orvosai tanácsára, még ma este elutazik a Riviérára... Nem is jön vissza, csak két hónap múlva, mert az egészségi állapota megkívánja, hogy alaposan kipihenje magát...

A lány felugrott a helyéből és most már omló könyekkel szólott:

- Ha este utazik, úgy még ma délután fölkereshetem... Beszélnem kell vele, beszélnem mindenáron, mert azt akarom, hogy megbocsásson, hogy tovább is szeressen...

Az öreg Goldschmied összeszorította egy pillanatra az ajkát, - látszott rajta, milyen nehezére esik, hogy a sírást elfojtsa, - aztán halkan felelt:

- Ne fáradjon oda, mert a méltóságos úr úgy se fogadná... Még a cselédségnek is meg van tiltva, hogy a kisasszonyt bejelentse...

Ella szótlanul hajtotta le a fejét, - látszott rajta, hogy milyen végtelenül szenved. Maga a vén ember is megsajnálta s részvevően szólott:

- No, no, - azért nem kell ám, hogy annyira kétségbeessék... Ha most nem is beszélhet az édesatyjával, majd eljön még annak az ideje is, hogy az ő drága kedvencének megbocsát... Én mondom ezt, az öreg Goldschmied, akinél jobban senki se ismeri a méltóságos úr aranyszívét...

Mikor a követ nagy hajlongások után eltávozott, a leány ráborult a színész vállára és könyekben úszó szemét megindultan feléje fordította.

- Lászlóffy, nagyon kell szeretnie, ha azt nem akarja, hogy a világ legboldogtalanabb teremtese legyek... Most már mindenem csak maga lesz az egész föld kerekén: az atyám, a testvérem, a drága uram... Magára van bízva a sorsom, a jövőbeli életem...

A színész ég felé emelte a pillantását s maga is meghatottan susogta:

- Ne aggódjék: az én életemnek ezután nem lehet más célja, mint hogy magát, kicsike bolondom, boldoggá tegyem... Soha, sohase fogom elfelejteni azt az áldozatot, hogy az édes, a ragyogó fiatalságát nékem ajándékozta...

XII.

Az esküvő híre - bár a szertartás abszolút csöndben folyt le - gyorsan elterjedt; huszonnégy óra múlva az egész Lipótváros csak Cauders Elláról beszélt. A zsúrokon való részvétel hihetetlen arányokat öltött, amennyiben még a köszvényesek, az influenzások se maradtak otthon, nehogy a pletyka legfrissebb részleteit elmulasszák. A leányok, akiknek sokkal kisebb volt a hozományuk, mint az Elláé, affektált elismeréssel szóltak az udvarlóikhoz:

- Ki hitte volna, hogy ebben a csendes kis lányban ilyen nagy hős rejlik? Mert ugyebár, nem kis energia kell ahhoz, hogy valaki az egész világot eltaszítsa magától?...

Cauders csak az öreg Goldschmied táviratából tudta meg, hogy az esküvő megtörtént; valahol délen tudta meg, a cannesi tengerparton, ahová a botrány elől elutazott. Viszonzása csak ebből a pár szóból állott:

- A kisasszony minden járandóságát azonnal fizesse ki!

Az esküvőt csupán az anyakönyvvezető előtt tartották meg, kora reggel, nyolc óra tájban, éppen csak a legszükségesebb tanúk jelenlétében. Ellának is, Lászlóffynak is, a színház két-két tagja asszisztált, két álmos és kissé zilált művész, akiknek ugyancsak nagy áldozatukba került, hogy ilyen hajnali órákban talpon legyenek.

Mikor azonban, mint férj és feleség, az anyakönyvvezető hivatalos helyiségéből kijöttek, - kissé ijedten és meghiúsultan jöttek ki - a lépcsőfeljárónál egy cilinderes, városi bundás úr akadt az útjukba. Rábai doktor volt, a híres krakéler orvos, aki melegen, bizalmasan sietett a zavarban közelgő új házasság felé.

- Nagyságos asszonyom, - szólott mosolyogva, - engedje meg, hogy én legyek az első, aki a házasságához gratulál... Becsületesemre mondom, hogy még sohase imponált nekem semmi a világon, mert ugyan mi lehet olyan nagy dolog, ami egy okos embert hidegen ne hagyna?... A nagy tudósok? Azok esetleg a hülyék intézetében töltik az idejüket, ha a szeszélyes anyatermészet, csupa véletlenségből, nem ajándékozta volna meg őket két kilogrammnyi agyvelővel... Vagy a bátorság? Én, aki magam sem vagyok éppen valami gyáva fickó, azt mondom kegyednek, hogy a nagy bátorság nem egyéb, mint kitűnő emberismeret... De az már, szavamra, imponál nekem, hogy az ilyen dédelgetett, finom kis princessznek saját, még pedig ugyancsak határozott akarata van... Ezt ugyan, a Harmincad-utcától a Margithídig senki se csinálja maga után az egész Lipótvárosban...

Oly őszinte lelkesedéssel, a maliciának annyira minden látszata nélkül mondta ezt, hogy a fiatal asszony hálásan nyújtotta feléje a kezét. És Lászlóffy is elérékenyülve dörmögte:

- Sohase hittem volna, hogy ilyen derék, ilyen jószívű ember... Most már igazán sajnálom, hogy valamikor, hacsak huszonnégy órára is, félreismertem...

Rábai doktor lekísérte őket a kocsig, s ott megegyeszer megrázta mindkettejük kezét. S aztán, mielőtt az ajtó becsukódott volna mögöttük, előzékenyen megkérdezte:

- Mikor utaznak el? Mert ugyebár, elutaznak Budapestről?

- Este indulunk, pont nyolc órakor, a déli vaspályától.

- És hová mennek?

- Egyelőre, megállás nélkül, Bolognáig.

- Akkor, ha megengedik, hát teszek egy szerénytelen ajánlatot. Úgy dukál, hogy az esküvőt nászlakoma is kövesse, tartsuk hát meg a nászlakomát a pályaudvarban. Majd én telefonálok, hogy tisztességes vacsora várjon bennünket. Hadd igyam egy pohár pezsgőt a fiatal asszony egészségére...

Este, az indulási oldal foyerjében csakugyan egy izgatott alak várta türelmetlenül Lászlóffyék: Rábai doktor, aki a kezében egy malomkőnagyságu bokrétát tartott. Mikor a pironkodó menyecske a kocsiról leszállt, a krakéler-orvos szertartásosan meghajolt, s a névnapot köszöntő gyermek szögleletességével így szólott:

Ez a virág azt jelentse:
Legyen társuk a szerencse,
S éltüket, ha nincs is nyár,
Lengje be víg napsugár.
Ki a főköttöt viseli,
Legyen boldog a kis Elli,
S tegye Önt is boldog úrrá,
Tisztelt művész, vivát, hurrá!

- A vers rossz, de a kívánság őszinte, - tette hozzá a doktor naiv izgalommal. - Most pedig tisztelettel jelentem, tálalva van!

A vacsora csakugyan kitűnő volt, a hangulat pompás, s Ella tréfás borzongással itta ki félig a pezsgős poharát. Mikor koccintottak, Rábai komolyan nézett az asszonyka szemébe, s ünnepiesen így szólott:

- A jó Isten tegye oly boldoggá, ahogy én kívánom... Olyan boldoggá, hogy az összes barátnői megpukkadjanak irigységükben.

Nagyot nevettek, de most a kapus hangosan jelentette, hogy a trieszti gyorsvonat indulásra készen áll. Rábai elkísérte őket a kupé ajtajáig, mégegyszer búcsút intett nekik, aztán a vonat hangos robogással kiszaladt az üveges pályaházból...

A doktor egy pillanatig megállott és a vonat után nézett... A sötétvörös lámpák mindjobban eltűntek a fekete éjszakában, mely gondosan, bizalmasan ölelte körül a puha fészket, a szerelmes pár első, még igazán boldog óráinak tanyáját.

XIII.

Színhely: Nápoly, a hipereleganciával berendezett angol fogadó, a Posilippóra vezető út mentén. Délelőtt 11 óra. A hotel üvegfüle alatt a Cookék kényelmes fogata várakozik, lenn, az ezüstdől csillogó étterem művészi mennyezete alatt, a hófehér asztalnál érdekes pár ül: egy selyemköpenyeges, pironkodó menyecske, aki szégyenkezve keni föl a vaját a kalácsra, s egy bársonyruhás, álmodozó tekintetű, öreg úr, aki lassan, meggondolva kavargatja a teáját.

Az *asszony* (akiben természetesen Cauders Ellára ismerünk): Vaját nem parancsol, édes?

A *férfi* (Magyarország első szalonszínésze. Nagyon udvariasan): Nem, cicám, a vaj nekem kora reggel nem tesz jót... Az Isten tudja, hiába mondják, hogy az előkelő szállodákban mindenütt a francia konyha szerint főznek, ez, úgy tetszik, még se az igazi... Nem hiába, hogy itt szinte a levegőnek is olajíze van, mindig úgy képelem, hogy csupa olasz specialitással traktálnak bennünket. Nem fogja elhinni: ezeknek az apró, olajos halacskáknak még a látásuktól is rosszul leszek...

Az *asszony* (előzékenyen húzza el az ura elől a halas tálat): Én nem tudom, de nekem még a kavicskő se árt... Sohase volt olyan jó étvágyam, mint amióta hazulról eljöttünk...

A *férfi*: Látszik is: csupa égő, viruló rózsza az arca...

Az *asszony* (kacérul): Tetszem magának egy kissé?

A *férfi* (szemrehányólag): Még kérdezi?

Pár pillanatnyi csönd. Az asszonyka pompás étvággyal reggelizik, miközben csábító pillantásokat vet az urára. A férfi csak az üres teáját issza, s néhányszor olyanformán hunyja be a szemét, mintha valami súlyos szenvedést titkolna el.

Az *asszony* (aggódva néz rá): Nincs valami baja drágám?

A *férfi* (tiltakozva): Nekem? Mi nem jut az eszébe? Oly egészséges vagyok, mint a makk. (Hirtelen elsápad, megdöbbenve hátradől a székén, aztán csöngtet a pincérnek.)

Az *asszony*: Istenem, rosszul van?

A *férfi*: Dehogy. Egy kissé szédülök, de ennek nincs semmi jelentősége. Olykor a színpadon is elfog, amikor valami nagy szerepet játszom. Az orvos azt mondja, hogy puszta idegesség...

A *pincér* (szolgálatkészén megjelenik az asztalnál).

A *férfi*: Hozzon csak gyorsan egy cognacot.

Az *asszony* (még mindig nagyon meg van ijedve): Nem lenne talán jó, ha fölmennénk a szobába? Egy kicsit lepihen, azután bizonyosan jobban lesz...

A *férfi* (gyorsan fölhajtja a cognacot): Oh dehogy, már is sokkal jobban érzem magam... Különbösen azt hiszem, hogy az éjjel meghültem, az a baj; sokáig csatangoltunk a tengerparton, ahol meglehetősen friss volt a levegő. Az ilyen éjjeli kirándulást mindig megsínylettem...

Az *asszony* (ártatlanul): Azt hittem örömet szerzek magának, ha a holdfényben sziporkázó vizet látja... Oly édes, oly gyönyörű volt minden, hogy sohase láttam még hasonlót... Én reggelig nem hunytam be a szememet, mert az ablakon át is mindig az ezüstös víztükröt néztem...

A férfi: Oh magam se fogom elfelejteni azt a képet... Sírni tudnék, ha arra gondolok, hogy magával együtt járhatok a holdvilágos tengerparton... De az az átkom, hogy roppantul kényes a szervezetem; a legkisebb szabálytalanság, s kész a nátha, meg az influenza... Ha nem csalódom, most is itt a hiba; a derekam fáj, sőt úgy tetszik, mintha egy parányi lázam is volna... Tapintsd csak meg édes a homlokomat, hogy forró-e?

Az asszony (megsimogatja a férfi homlokát. Bizonytalanul): Nem tudom... de azt hiszem... mintha csakugyan meleg volna kissé... Talán jó lenne, ha orvost hívatnánk...

A férfi (nevetve): Orvost, - szó sincs róla. Estig nyoma se lesz semmi bajnak, biztosítom róla...

A pincér: Bocsánat, a kocsis kérdezteti, hogy készülhet-e?

Az asszony: Talán jobb lenne, ha itthon maradnánk?

A férfi: Oh persze, ma, amikor Pompejit akarjuk megnézni... (A pincérhez.) Mondja, hogy azonnal jövünk...

Megiszna egy pohárka Lacrima Christi-t, aztán a cókókjukat fölszedve, a batárba szállnak. A kocsi megindul. A férfi előbb cigarettára gyújt, de csakhamar eldobja a cigarettát. Aztán az úti szőnyeget gondosan a maga és a felesége térdére teríti. Mosolyogva hátradől, majd megszorítja az asszonyka kezét.

Az asszony (gyöngéden): Egészen jól van?

A férfi: Már semmi bajom...

A fogat lassu trappban dőcög tova az országúton. Mindketten elhallgatnak és a vidéket nézik. Gyönyörű, világos, napsugaras délelőtt van; a tenger csak úgy ragyog a verőfényben. Az asszonyt valami kimondhatatlan boldogság fogja el, s bűbajos pillantással néz az urára.

De e pillanatban ijedten visszahőköl: a férfi kimerülve dől hátra a kocsi párnájára s lassan, szabályosan - sőt kissé hangosan - lélegzik. Elaludt.

Az asszony (megborzong. Magában): Óh Istenem!

Egyszerre valami hidegség fut át a hátán: úgy érzi, mintha egy csodaszép álomból ébredőben volna... Mily különös ez: az oldalán nem az ő Lászlóffyja ül, hanem egy beteges, kimerült, öreg ember... Még a pillantása is más, mint tegnap, tegnapelőtt, vagy a múlt héten... A kicsi asszony megdöbbenve néz maga elé, s akármilyen furcsa, úgy rémlik neki, mintha egy harmadik személy szemével nézné önmagát, s így szólna magához jósággal és részvétellel: „A bájos, a kényeztetett, a bohókás Cauders Ella van-e itt, sok száz és száz mértföldnyire apától, a bolondos fiúktól, a nádor-utcai leányszobától?...” És mintha a jövő titokzatos kárpitjai megnyílnának előtte, egyszerre tisztán megsejti, ami történni fog: a botrányt, a szégyent, vagy az alattomos bujkálást, amellyel lopva, bűnös öntudattal juthat majd egy szemernyi boldogsághoz... A fiatal asszony sírni szeretne és nem tud... De a szíve azért mondhatatlan fájdalommal telik meg, tompa, kínos fájdalommal, mely mázsányi súllyal nehezedik rá. És úgy érzi, mintha valami hűvös szél kerekednék, amely a mesék, az álmok regényes aranykódét hirtelen, könyörtelenül szétfújja... Az aranykódét, melyen át regénynek látszott a köznap élet, boldogságnak a naiv álom, s büszke gályának a tépett hajó, melynek árbocait az élet viharai már letörték...